

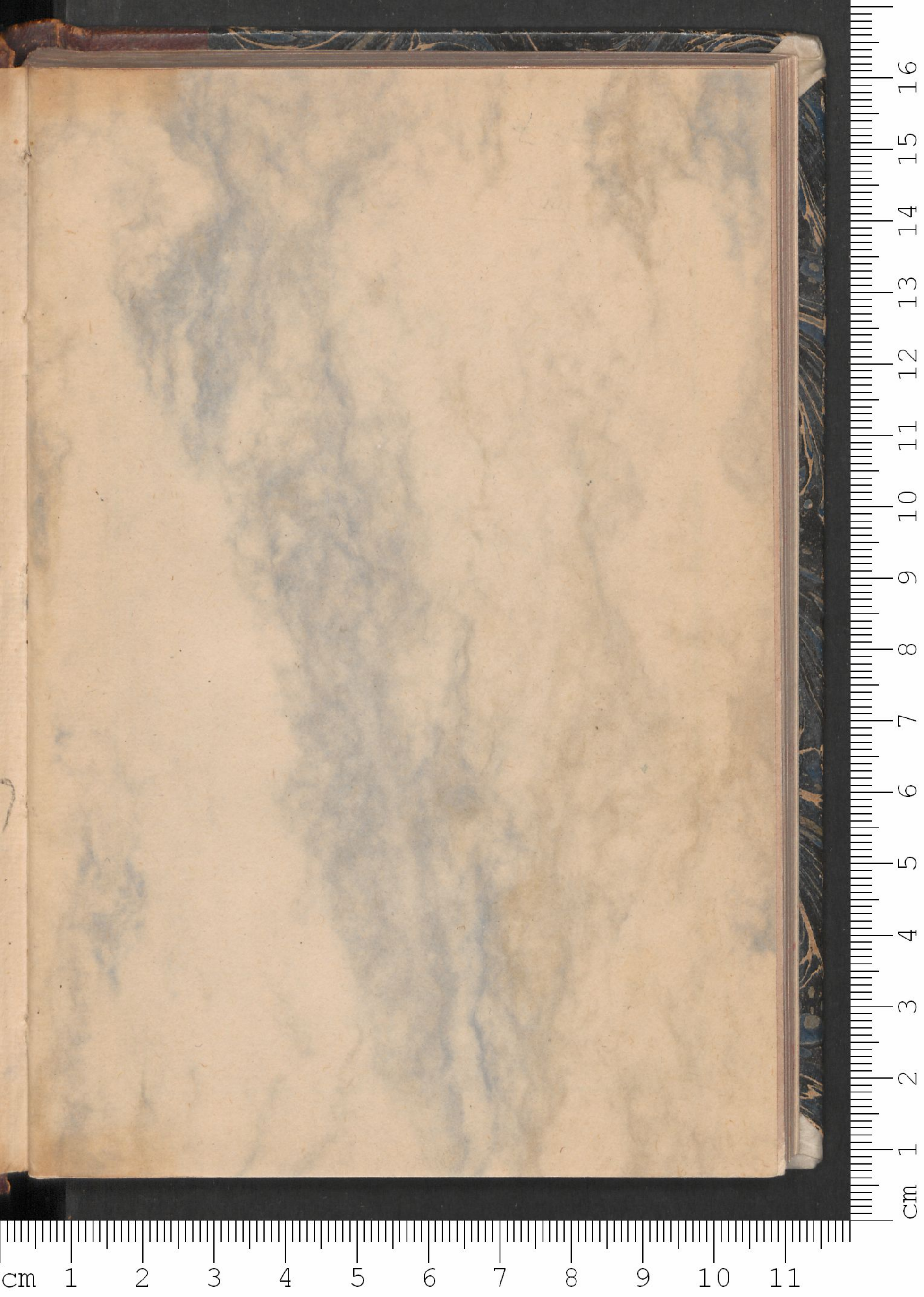
RESA
I EGYPTEN
OCH
NUBIEN
1871-1872

1873

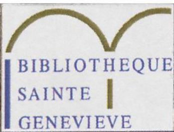

BRISMAN, Nils Mauritz
Bygdeån 347

BIBLIOTHEQUE
SAINTE
GENEVIEVE

Resa
i
Egypten och Nubien
wintern 1871—1872.

Skildrad i bref
af
B.

Umeå,
Nya Boktryckeri-Bolaget,
1873.

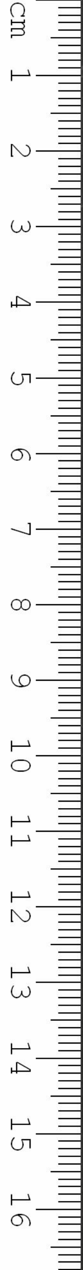
Pris: 1 Rdr Rmt.

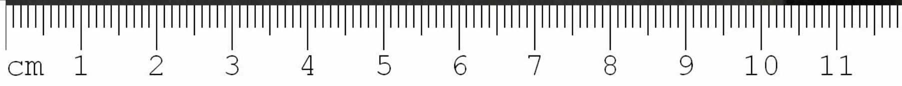
Resa
i
Egypten och Nubien
wintern 1871—1872.

Skildrad i bref
af
B.

= N. M. T. Brisman
Las. Läk. i Umeå.

Umeå,
Nya Boktryckeri-Bolaget,
1872.

De skildringar från Egypten och Nubien, hwilka här öfwerlemnas åt allmänheten, äro upptecknade under en resa, som författaren wid slutet af sistlidet och början af innewarande år i dessa länder gjorde. De woro ursprungligen ämnade ensamt för den resandes hemmawarande bekanta och wänner, men infördes sedermera till större delen under benämning "resebref" i tidningen "Westerbotten", hwarifrån de här lemnade brefwen hufwudsakligen utgöra aftryck. Deras utgifwande i brochureform, hwartill författaren benäget lemnat sitt bifall, har föranledts af en här på orten temligen allmänt uttryckt önskan att få de spridda berättelserna samlade på ett ställe. Författaren har sammanskrifwit sina bref, i största hast under fortgående resa, de framträda alltså utan alla anspråk, men de torde ock på samma grund, hwad fel och brister widkommer, kunna påräkna ett wälwilligt öfwerseende.

I twå föregående bref hade författaren lemnat en beskrifning öfwer sin resa genom Europa samt sin wistelse på den wackra ön Corfu, men hwilka bref dock här förbigås, såsom till någon del innehållande redogörelser för förhållanden, som för många läsare torde förut wara kända.

Umeå i December 1872.

I.

Åter har din korrespondent tagit ett stort steg framåt på sin bana mot söder. Det war wid Joniska hafwets strand som de sista reseminnena upptecknades; en färd på omkring 200 swenska mil har nu förflyttat mig öfwer Medelhafwet och ytterligare ett godt stycke upp i Egypten och, der jag nu sitter i min lilla hytt ombord på Nil-båten Abool Irdan, skiner solen hett ned på Nilwågen, under det de på stranden stående palmerna kasta skuggan från sina lummiga kronor långt ut på den ryktbara flodens gula watten. Mitt skrifbord har jag sjelf på bästa sätt tillrustat, genom att dertill så ändamålsenligt som möjligt förwandla min säng; ljus och solsken erhållas tillräckligt genom det lilla fönstret, sedan Ibrahim, wår swarte tjenare, undandragit det yttre förhänget, som blifwit der uppsatt för att förhindra det öfwerflödiga tilloppet af bådadera. Kastar man så blicken ut genom detta fönster, så har man först och främst för sina ögon den präktiga Nilen, som i rask fart ilar sin färd framåt mot hafwet; men bortom denna åter möter en smal, grön strandremsa, kanske 1000 alnar bred, wattnad af floden, der sockerröret som bäst håller på att mogna till skörd, i kapp med majsen, som dock redan är till någon del upptagen, på sina ställen lemnande rum för en annan skörd, hwars gröna

brodd här och der sticker upp ur mullen. Öfwer det hela resa palmerna sina höga nakna stammar, hwilka sluta med sin yppiga, ewigt grönskande bladkrona. Wid kanten af detta gröna land widtager ett annat, gulgrått, ödsligt, skrofligt, det är öknen med sin förödande flygsand, döden bredwid det mest blomstrande lif, den ur grafwen uppkastade mullen på en blommande kyrkogård.

Wid Nilens westra strand, hwarest "Abool Irdan" för tillfället, den 2 December, ligger förtöjd, är arabstaden Minieh belägen. Det odlade landet är här bredare, gränsen emellan öknen och den besådda landssträckan är mindre starkt markerad, beroende på den kraft och ihärdighet, hwarmed det wälsignade Nilwattnet ledes öfwer fälten, ty detta ensamt förmår i detta land, hwarest regn aldrig faller, framkalla frodighet och grönska.

Rörande min färd från Corfu och hit upp i Pharaolandet har jag mindre att säga, än jag för egen del skulle önska och du utan twifwel förwänta. För dig och andra wid lappmarksgränsen boende torde dock hwarje framställning och skildring från det gamla sagolandet wara wälkommen, huru enkel och ofullständig den än må wara; jag föreställer mig detta och har äfwen gjort wackra föresatser att efter min ringa förmåga söka tillfredsställa eder nyfikenhet eller wetgirighet, hwilkendera känslan som nu må wara den öfwerwägande; men omständigheterna hafwa hitintills icke warit fullt gynnsamma — dock bättre lycka längre fram!

Och med denna önskan på läpparna förflytta wi oß åter till det undersköna Corfu, som det tyckes mig swårt att helt och hållet lemna. På förut bestämd dag, den 13 November, uppsöka wi åter wåra wänner, de grekiska båtförarne, och efter att från land hafwa försett oß med säkerhets=

wakt, för att ej inleda de grekiska fingrarne eller kanske de grekiska knifwarne i allt för stor frestelse, embarkera wi wid midnattstid å en af dessa stora Lloydångare, som underhålla förbindelsen mellan Triest och Alexandria.

Om den derefter följande långa sjöresan är föga att säga. Sällskapet blef wid Corfu mycket talrikt, i det minst twåhundra nötkreatur, förutom andra fyrfotingar, togos ombord, och dessa bidrogo för sin del ingalunda till trefnaden på fartyget, huru wälkomna de än kunde wara i Alexandria och Cairo, der denna och annan tillförsel blifwit en nödwändighet, sedan Egypten, det bördigaste land på jorden, icke mer förmår föda sina egna fåtaliga bebyggare. Under den derpå följande dagens lopp passera wi förbi de grekiska öarna och Greklands fastland. Ön Itaka, Ulysses' gamla hem, kommo wi på ett par stenkast nära. Denna, jemte flera af de närliggande, är af wacker formation, uppstigande terassformigt ur hafwet och höjande sig högt mot skyn, men ödslig och ofruktbar syntes åtminstone den åt hafwet wända sidan, ty knappast kunde der ett par torftiga boningar upptäckas, men intet träd, ingen grönska, och ändå war denna fläck på jorden en gång föremål för så mycken kärlek, så mycken längtan.

Wädret war under hela resan det wackraste man kunde önska och hafwet stod stundom lugnt och klart som en spegel. Då och då fingo wi besök af små bewingade passagerare, som tröttnat på sin långa färd och som nu för några timmar gjorde fartyget till sitt hemwist. En liten stackare war så uppgifwen af trötthet, att han kunde tagas med händerna, och blef snart lekboll åt en engelsk barnunge. En sädesärlas kända locktoner hörde jag en gång från masttopparna, men hon kretsade blott ett slag om-

kring fartyget och fortsatte derefter sin färd mot söder. Wi hade då ej på ett halft dygn sett land och fingo det icke heller på ytterligare nära twå dygn i sigte; fågeln hade alltså ännu 70 eller 80 mil att flyga, innan den fick njuta någon hwila. Säkert kunde dock åsynen af detta efterlängtade land ej wara kärkomnare för den lilla fogeln, än det war för oß, då det slutligen den 17 på morgonen kunde skönjas från fartygets däck. Det war det ryktbara Alexandria, som, med sina många moskéer och kyrkor, sina långa rader af hwita hus och sin skog af master, men framför allt med sina många minnen från fordom, låg der och belystes af den uppgående solen.

Högt öfwer staden och den omgifwande trakten reser sig Pompejuspelaren på sin höjd; åt nordost utskjuter i hafwet en udde, hwarifrån den ryktbara Farus fordom kastade sitt sken öfwer wågorna. Af detta marmortorn, som en gång ansågs för ett af werldens sju underwerk, finnes numera intet i behåll; till och med platsen der det fordom stod är nu omtwistad.

Det nuwarande Alexandria är som bekant bygdt i ruinerna af den gamla, af Alexander den store 331 anlagda, staden. Denna war under Roms kejsartid den största stad i werlden näst Rom, deß murar hade en omkrets af twå swenska mil och inneslöto en befolkning af mer än 600,000 själar. Alexandrias storhetstid började dock snart att luta till sitt slut; redan wid Egyptens eröfring af araberna sjönk deß makt betydligt, men den krossades först helt och hållet genom upptäkten af wägen till Ostindien förbi Godahoppsudden, hwarigenom deß egenskap af nederlagsort för handeln mellan Asien och Europa gick förlorad.

I början af detta århundrade egde staden blott 9,000 innewånare, hwilka till på köpet stodo i mycket

dåligt rykte. Det war först under Mehemed Ali som staden åter höjde sig till stor betydelse; en mängd européer slogo sig då ned der, grundade handelshus och införde europeiska seder samt gåfwo åt densamma det utseende af en europeisk sjöstad, som den ännu besitter. Staden har för närwarande en befolkning af 200,000 menniskor, hwaraf minst en tredjedel är européer, de öfriga araber, turkar, armenier o. s. w.

Efter denna lilla utflykt på historiens och statistikens områden skyndar jag åter till mitt ångfartyg, för att börja skildringen af de intryck jag erfor wid mina första steg på Afrikas kust.

Inseglingen till Alexandrias hamn syntes wara mycket kranglig och willsam, och fartyget måste göra många widlyftiga bugter, innan det slutligen nådde sin ankarplats. Men då wi till sist hunnit denna, hwilket lif och hwilken rörelse! Hamnen full af fartyg från werldens alla kanter, wår ångare omgifwen af båtar i oändlighet, i hwilka swarta, bruna, bronsfärgade och hwita menniskor sutto, skrikande och gestikulerande. Européer, asiater och afrikaner kämpa här med hwarandra, med en ihärdighet, som kunnat wara wärd en bättre sak, ty det war egentligen oß passagerare som striden gällde. Skällsord och knytnäfslag hagla till höger och wenster, och under allt detta stodo de wid dylika scener wanda resandena helt lugna och leende, görande bland de stridande sitt wal.

På mig gjorde uppträdet ett högst widrigt intryck och jag drog mig derföre så långt från tummelplatsen, d. w. s. från fartygets nedgångstrappa, som möjligt. Men äfwen till denna aflägsna wrå trängde en arabs falkblick och en båt närmade sig ögonblickligen, tre fingrar sträckas i

wädret, hwilket på härwarande fingerspråk betyder så mycket som: "3 francs för forslingen från ångbåten i land". På försök afprutade jag ett finger och uppsträckte allenast twå, hwilket förslag med acklamation, eller med andra ord med handklappning emottogs. Af denna affär blef dock på slutet ingenting, ty jag förlorade i trängseln snart min arab ur sigte och måste göra mitt wal bland ett dussin andra, som sletos om min ringa person. Innan jag rätt wißte huru, praktiserades så wäl mina saker som mitt eget jag i en af båtarna, twå araber satte sig wid årorna och så bar det af.

Mitt hopp och min önskan hade warit att i sällskap med andra bekanta från ångbåten få göra mitt inträde i Alexandrias folkhwimmel, men arabernas efterhängsenhet och min egen otålighet gjorde dock denna önskan om intet. Nu blef jag alltså alldeles ensam med mina araber, och det war icke utan en wiß med bäfwan blandad nyfikenhet som jag på detta sätt gaf mig ut på hafwet, afbidande hwad komma skulle.

Allt gick präktigt en kort stund, det will säga tills wi kommit så långt från fartyget, att wi hwarken knnde höras eller ses; men derpå lades årorna upp och rodden upphörde. Den ene af araberna yttrade blott lakoniskt: "franka", eller med andra ord: "penningar"! Jag låddes ej förstå meningen, utan pekade åt land. Araben deremot lät mig mycket tydligt förstå att dermed blir ingenting, förr än han fått ett wißt antal francs, huru många kunde jag ej rätt uppfatta. Jag kände förut något till arabernas många konster och satte mig alltså helt lugnt, afbidande att någon båt skulle komma i grannskapet, hwilken jag kunde ropa an. Men nu lemnar den ene araben sin plats, kommer bort till mig och antager en mycket hotande uppsyn,

upprepande sitt "franka". Att wisa sig rädd hade naturligtwis alldeles förderfwat spelet, men genom en smula tilltagsenhet kunde allt winnas. Jag reser mig alltså upp i jemhöjd med araben, och der stodo wi nu, "sonen från söder och nord", med ansigtena sex tum från hwarandra, pratande med allo makt den ene arabiska och den andre swenska, båda försökande att se så fruktanswärda ut som möjligt. Uppträdet, som utan twifwel skulle tagit sig mycket kostligt ut för en åskådare, slutades dermed, att araben åter kröp ned till sina åror och war sedan den mest ödmjuke och tjenstwillige tjenare man kunde önska.

Innan jag ännu stigit ur båten, kom en uniformerad herre och begärde mitt paß, detta för första gången under resan. Detta lemnades, och så bar det af till tullen. Jag wißte mycket wäl, att jag med ett par francs i mutor alldeles kunde befria både mig sjelf och mina saker från undersökning, men då jag med afseende på förtullbart gods hade fullkomligt rent samwete, så syntes det mig onödigt att inleda en swag natur i frestelse. Undersökningen började alltså och gjordes så grundligt, att den skulle ländt tjenstemannen till största heder, om tjenstenitet nemligen icke framkallats af hämnd för min bristande kännedom om egyptiska seder. Allt wändes upp och ned, och slutligen hölls till och med jagt i mina egna fickor efter cigarrer. Sedan all undersökning hade upphört, tog jag på gyckel upp min portemonnä, bedjande mannen undersöka äfwen denna. Den war för tillfället temligen wäl försedd, och jag såg hur det wattnades i munnen på tullnären wid visiteringen, men först wid min fråga, om han ej deri fann något, som möjligen kunde konfiskeras, förstod han skämtet och blef då mycket förbittrad.

En annan arab fick här fatt på mina saker; ett tåg slogs först om dessa och sedan två hwarf omkring bärarens hufwud, hwarefter han mycket lätt och utan sina händers tillhjelp praktiserade dem till hotellet. Wår wäg gick igenom flera arab-qwarter, innan wi slutligen nådde "frankqwarteret", der hotellen äro belägna. Gatorna woro som wanligt trånga och bugtiga, de öfre wåningarna skjutande öfwer de nedre, så att de motsatta sidorna nästan nådde hwarandra, husen förfallna, på sina ställen till hälften ruiner, och öfwer, under och omkring det hela smuts, bara smuts. I frankqwarteret åter är utseendet ett helt annat. Här äro gatorna stenbelagda, raka och präktiga, husen ofta palatslika och det hela gifwande intrycket af en modern europeisk stad.

Det lif, som rörer sig på dessa gator, är tillräckligt brokigt och omwexlande för att flera timmar fängsla nykomlingens uppmärksamhet. Den bronsfärgade araben, med sina smidiga lemmar, sina lifliga, genomträngande ögon, möter öfwer allt ens blickar, än i kamp och strid med sina kamrater om forslingen af en kappsäck eller uträttandet af ett ärende, än liggande utsträckt på trottoiren, till och med på gatan, gassande sig i solbaddet. Kommer så en främling på hundra steg nära hans sofplats, märkes lätt, att han blott blundar med sitt ena öga, ty då är allt åter lif och rörelse. Främlingen är för araben en rigtig Guds gåfwa, som Allah sänder honom liksom allt annat godt, af hwilket han naturligtwis så mycket som möjligt bör begagna sig till sin fördel. Främlingen är hans helande plåster öfwer alla lidna skador och oförrätter, ty endast främlingen behandlar honom med billighet och rättwisa; af den infödda hwita befolkningen deremot behandlas han orättwist och grymt, och

derför tager han ock sin skada igen, när han så kan, lika godt af hwilken. Araben är allas gifna lastdragare, men den ersättning han af sina egna landsmän bekommer för sina tjenster är liten, ofta till och med mindre än ingen. En nick med hufwudet eller i wärsta fall ett käpprapp war ofta den belöning jag såg utdelas. Men så är ock arabens anspråk på de resandes plånböcker utan gräns, man skulle kunna gifwa honom högar af guld och ändå skulle han begära mera; då man känner detta, så blir ock i allmänhet processen kort, man gifwer hwad rätt och skäligt är och dermed punkt, underhandlingar duga här icke.

Näst efter araben fäster sig främlingen utan twifwel mest wid nubiern. Denne är swart, eller nästan swart, men hans anletsdrag äro långt skilda från negerns. Ansigtsuttrycket är i allmänhet mildt, anletsdragen reguliera, gången spänstig och rak, och att se en nubier såsom säkerhetswakt följa efter sin matmoder eller hennes dotter, eller ock som förelöpare framför ett åkdon, med högburet hufwud och fladdraude hwita kläder, är en präktig syn. Nubiern är wäl anskrifwen som tjenare, och knappast torde i Alexandria någon förmögnare familj finnas, som ej har en nubier i sin tjenst.

Negrer förekomma i Alexandria äfwen i stort antal. Deras beskrifning torde dock här wara öfwerflödig; de äro sig öfwerallt lika, endast det kan anmärkas, att den afrikanska drägten här gör dem långt mindre afskräckande, än då man ser dem i Europa. Men äfwen de förakta ofta sitt hemlands klädebonad och sträfwa att uppträda som lejon eller rättare som karikatyrer. Att då se en sådan der liten beckswart herre med sina framstående långa läppar, med swart hatt på det ulliga hufwudet, de sneda och oformliga fötterna inpassade

i lakerade stöflor o. s. w. och några steg bakom denna underliga figur hans tjenare, en nubier, i sin hwita, fotsida blus och sin likaledes hwita turban, är likasom att se en wälfödd mops åtföljd af en windthund.

Bredwid dessa färgade varieteter af menniskoslägtet ser man allehanda andra nationaliteter uppträda: den gravitetiska turken i turbaner af alla färger, i jembredd med den grekiska fezen eller den albanesiska sockertoppsformiga fårskinsmössan, hottentotten med sitt bara, kardborrlika hufwud och sitt djuriska ansigte, tränga sig här fram jemte den smalbente fransmannen och den lugne britten, allt i ett brokigt wirrwarr, som för en stund werkar alldeles bedöfwande.

Men äfwen af damer ser man naturligtwis representanter på Alexandrias gator: italienskan, igenkänd på sina swarta ögon, sin präktiga hållning, swäfwar så ledigt och lätt fram, att de små fötterna knappast tyckas widröra jorden. Bredwid henne trampar en turkisk matrona sin tunga stig, en veritabel slagtarebod i menniskogestalt; dessutom arabhustrur och fellah-qwinnor, mörka och tatuerade, och i sitt slag förskräckliga att beskåda. Den mahomedanska qwinnan går i allmänhet ännu beslöjad, ehuru detta bruk synes på wäg att förswinna. Hennes ytterbeklädnad, mantel eller kappa, eller hwad man nu will kalla densamma, består af ett enda fotsidt tygstycke, antingen helt hwitt eller helt swart, med en flik, som sträcker sig öfwer hufwudet; denna flik når äfwen ned öfwer pannan till ögonen. Wid denne åter är fästad en fingertjock guldprydnad, som sträcker sig en half tum nedom ögonen, och wid dennes nedre ända åter är den aflångt trekantiga slöjan fästad, som betäcker det öfriga ansigtet och hänger ned öfwer bröstet. Slöjan är oftast swart,

någon gång hwit, och gifwer i sednare fallet åt det swarta ansigtet ett ohyggligt utseende.

Arabflickorna äro hwad beslöjandet widkommer långt ifrån noggranna. Deras drägt består wanligen af ett enda plagg, af mörkblå färg, en sorts wid blus, som når från halsen och ner till fötterna; en kapuschong drages widare upp öfwer hufwudet och betäcker detta. Ser nu den unga tärnan en främling nakas — ty för sina egna landsmän generar hon sig ej mycket — så drages kapuschongen till en del öfwer ansigtet och fasthålles med tänderna. Detta dock blott en kort stund, ty finner hon sig wara föremål för betraktelse, så tager nog här som öfwer allt det qwinliga koketteriet ut sin rätt och tänderna förlorar sitt fäste, hwarigenom ansigtet blir fritt.

Arabflickorna äro, efter wårt begrepp, sällan wackra, ehuru från denna regel äfwen lysande undantag gifwas, men det swarta ögat är ofta rätt skalkaktigt och blickar så skälmskt fram från sin bruna botten. Figuren är dock alltid mycket ståtlig, rörelserna smidiga och behagliga, och arabflickan wet att föra sig med en hållning, som skulle anstå en prinsessa.

Landtbefolkningen, de så kallade fellah, afkomlingar af araber och Egyptens ursprungliga innewånare är mycket ful, isynerhet gäller detta qwinnorna, hwilka till på köpet hafwa för wana att wanställa ansigtet, genom att tatuera hakan med en mängd blåa streck, som göra dem ännu mera afskräckande.

Af de gifta matronerna, fåglar för en eller annan timme utsläppta ur harems tillslutna bur, blir man som oftast i tillfälle att betrakta några. Äfwen de underlåta nemligen sällan att för några ögonblick kasta slöjan åt sidan och lemna sina anleten till betraktelse. Men deras utseende är långt ifrån tilldragande; anletsdragen tyckas nemligen alltid slappa och bleka, blicken slö, det hela sömnigt och dåsigt.

Det är det sysslolösa lifwet i harems fängelse, som här förjagat rosorna och i stället framkallat den tidiga ålderdomens trötthet och liknöjdhet.

På minnesmärken från fordom är Alexandria ej rikt; det gamla är här så helt och hållet förgånget, att blott stora kullar af grus och stoft antyda platserna, hwarest den fordna herrligheten en gång trowt.

Wid hafsstranden sydost i staden står ännu upprätt en präktig obelisk, fullskrifwen med djupa och sköna hieroglyfer. Det är den ena af de så kallade Kleopatras nålar, den andra har fallit och ligger nu helt och hållet begrafwen i stoftet. Den upprättstående är af röd granit och huggen i ett enda stycke. Endast falskeligen kan den dock bära Kleopatras namn, ty den ryktbara drottningen har endast så till wida med det uråldriga minnesmärket att skaffa, att hon lät föra såwäl denna obelisk som den numera begrafna från Heliopolis till Alexandria, der de båda restes framför det tempel, drottningen bygde till Cæsars ära. De lärda hafwa nemligen genom hieroglyfskriften funnit, att obeliskerna förskrifwa sig från Ramses den stores tid; de hafwa sålunda nu en ålder af mer än 3000 år.

Ett annat mycket skönt minnesmärke från fordom är den bekante Pompejus-pelaren. Den står ett godt stycke sydwest från staden på en höjd, hwarifrån den är synlig widt omkring. Att till fots sträfwa wägen fram till pelaren syntes mig rätt betänkligt, både för den djupa smutsens skull och för solhettan. Mig återstod att wälja mellan hyrkuskdroskorna, hwilka i Alexandria numera finnas i stort antal, och de små lifliga åsnorna, som äro ännu talrikare och hwilka af den infödda befolkningen allmänligen anwändas som fortskaffningsmedel. Efter att hafwa anställt åtskilliga betraktelser rörande de små djurens höjd och deß förhållande

till mina egna fortkomstledamöters längd, ett förhållande, som länge gjorde mig något twekſam, grep jag mig slutligen an, men jag må bekänna, att det gick mig och åsnorna som med nybyggaren och krogen: en smula skygghet till att börja med, men desto större kärlek mot slutet.

Till ledswen erhöll jag en liten arabpojke om 6 a 7 år, med lifliga ögon, men i nästan paradisisk drägt. Pappa sjelf utpekade wäderstrecket, i hwilket pelaren war belägen, och så bar det af, med åsnan i galopp och pojken i hack och häl efter. Wi passerade det moderna Alexandrias folkrika gator, kommo till en port, hwarest en egyptisk soldat ytterligare ledde oß på rätta stråten, fingo så en präktig allé af palmer i sigte och derefter pelaren. Denne är äfwen af röd granit och af mycket respektabel höjd, nära 100 fot, i sitt slag ett bland de högsta monumenter i werlden.

Den har dock intet gemensamt med Pompejus, utan förskrifwer sig från en långt sednare tid. Prefekten i Alexandria, Publius, reste nemligen i tredje århundradet efter Christus monumentet till sin herres, kejsar Diocletiani, ära. Dennes statue skall ock från början hafwa haft sin plats på pelarens kapitäl, och spår efter densamma lära der ännu förefinnas. Pelaren har flera gånger warit bestigen, och Napoleon I intog på deß spets sin frukost.

Strax nedanför monumentet widtager mohamedanernas kyrkogård, med deß talrika hwita grafwårdar, alla af ruskigt utseende, murade af wanligt tegel, med mer eller mindre wäl bibehållen rappning.

Från foten af Pompejus-pelaren lärer en präktig utsigt erbjudas öfwer hela det nuwarande Alexandria. Af denna herrlighet kunde dock intet komma

i min åsyn, ty en häftig sydlig storm dref hela moln af dam och stoft öfwer staden, så att blott en målnstod betecknade den ungefärliga platsen, hwarest den war belägen. Detta gjorde ock min återfärd rätt kinkig, ty jag kunde ej se femtio steg framför mig, och på min lille följeslagare war ej mycket att lita. Hans hela werldswishet bestod som man kunde tycka i kännedomen af, att han alltid borde hålla sig så nära åsnans swans som möjligt, d. w. s. följa efter dit ryttaren red förut. Emellertid gåfwo wi oß åstad i frisk fart och färdades så en half timme, utan att dock komma wår stora stad ett steg närmare, efter ytterligare en stunds ridt hamnade wi wid ett watten, som jag i början trodde wara en arm af Nilen, men som wid närmare påseende befans wara den stora, af Mehemed Ali anlagda, Mahmudie-kanalen. Denna är sex mil lång och 90 fot bred och sträcker sig från Alexandria till Nilens westra arm.

Under en tid af twå år utgräfdes den, med tillhjelp af en menniskomassa af 250,000 arbetare, af hwilka likwäl 20,000 tillsatte lifwet.

Denne kanal hindrade nu till all lycka wåra widare ströftåg åt det hållet, wi kunde nu granneligen märka, att wi woro komne på wilostigar, hwarföre en arabqwinna togs till råds och af henne leddes wi ändtligen på rätta stråten, och så anlända wi mycket uttröttade åter till hotel Triest.

Af Alexandria måste jag efter dessa få utflykter taga farwäl; jag wißte, att mina bekanta från Swerige, med hwilka jag skulle sammanträffa i Cairo, redan för flera dagar sedan ankommit dit och jag hade ingen ytterligare tid att förlora.

Jag förfogade mig följaktligen redan samma dag till jernwägen, för att med detta snabba fortskaffningsmedel hinna mitt mål, Cairo, och hade der den stora glädjen att efter 6 timmars färd åter få höra swenskt språk talas af swenska tungor, en njutning, hwilken endast den, som länge lefwat ensam bland främlingar, rätt kan uppskatta.

I Cairo war då redan på Hotel du Nil församlade 4 swenskar och 3 danskar, hwilka beslutit att gemensamt göra resan uppåt Nilen; aftal war ock redan träffadt med en så kallad dragoman, hwilken tagit sällskapet på entreprenad. Äfwen för mig fans plats, och jag hade sålunda ingenting annat att göra, än att så fort som möjligt rusta mig i ordning till den långa Nil-färden, hwilken war afsedd att räcka i tre månader och skulle utsträckas till Nilens andra wattenfall, eller med andra ord omfatta en längd af ungefärligen 140 swenska mil.

På denna färd hafwa wi nu så småningom och under fortsatt brefskrifning kommit så långt som till Siut, hufwudstad i öfre Egypten, och wi hoppas få äta wår julgröt wid nedre Nilfallet, 96 mil från Cairo.

Siut ligger nu för mina ögon i solskenet, på en half mils afstånd, ingen tid är att förlora, om mitt bref skall kunna med post befordras hem till fosterbygden. Längre upp i Nillandet finnes nemligen ingen regulier postgång, och jag måste derföre för denna gång afbryta, under förhoppning att en annan dag, med bättre tid och bättre krafter, få fortsätta mina anspråkslösa reseskildringar.

Ett torde jag dock böra omnämna, att termometern, då detta skrifwes, wisar 25 grader i skuggan, att palmer och gummiträd stå lummiga och grönskande wid Nilens stränder, att lärkor, storkar och ibisar

i stora skaror draga fram öfwer wåra hufwuden och äro, jemte wildgässen, som oftast mål för wåra bössor, samt slutligen att tolf araber, matroser på wårt fartyg, nu uppstämma sina underliga sånger, i glädjen öfwer att ändtligen hafwa hunnit till Siut, der jag dock nu måste stanna med min skrifning för denna gång.

Rörande wistelsen i Cairo samt widare angående wår resa hit upp skall jag meddela utförligare i nästa bref.

Siut den 9 December 1871.

II.

Mitt sista resebref måste helt hastigt afslutas i Siut; denna stad är nemligen den sista station på uppresa efter Nilen, från hwilken regulier postförbindelse underhålles med Cairo och den öfriga werlden, och der måste punkt och slut göras förr än din korrespondent eljest hade önskat det.

Wäl kan man ännu högre upp i floden afsända skrifwelser, men postarvodet är der så enormt dyrt och osäkerheten rörande brefwens framkomst så stor, att man ej gerna utan twingande omständigheter wågar ett försök.

I Cairo afslets, om jag mins rätt, den egentliga tråden för min berättelse och der skola wi nu åter söka tillknyta densamma.

Det war den 18 November på qwällen, som det bantåg, med hwilket jag gått från Alexandria samma dag, stannade på Cairos bangård, och underliga woro de känslor, som intogo mig, då jag i mörkret urskiljde en swart massa af byggnader jemte en mängd tindrande ljus, som för mig betecknade den gamla kalifstadens läge med deß nya gasbelysning.

Med mina wänner araberna hade jag naturligtwis att utstå en het strid, för att mot dem förswara mina reseeffekter, men dermed är ock wanligen allt obehag der på platsen slut, ty från alla hotel-

ler i staden finnas omnibusar de resande till mötes, så att man sedan utan swårighet kan taga sitt utwalda hem i besittning. Det är Hotel du Nil som under årens lopp blifwit ett älsklingstillhåll för skandinaverna och dit gick äfwen min färd.

Hotellet ligger långt inne i staden, några hundra alnar från Cairos hufwudgata, el Muskieh, nedgången dit är trång, men hotellet sjelft rätt angenämt som boningsort. Det är uppfördt i en rymlig fyrkant, inneslutande en mindre borggård, hwilken åter till största delen upptages af en liten trädgård, fylld med en mängd sydländska praktwexter. Midt ibland dessa åter finner man ett litet tempel, helgadt åt wetgirigheten, och här kan den nyhetsälskande erhålla tidningar från nästan alla europeiska länder. Äfwen wårt lands preß har här sin representant, nemligen Aftonbladet, en högst angenäm syn för den, som under en resa genom större delen af Europa warit i saknad af alla meddelanden rörande sin hembygd och deß folk.

I hotellet funnos före mig, såsom jag i det föregående brefwet redan omnämnt, sju skandinaver, nemligen fyra swenskar och tre danskar, hwilka alla hade beslutit sig för att göra Nilfärden tillsammans, under beräkning att äfwen undertecknad skulle i densamma deltaga.

De hade alla ungefärligen samtidigt lemnat sina hem i norden och nu på olika wägar slutligen ankommit till Cairo, hwarest dock flertalet af dem redan wistats ett par weckor.

Deras tidiga ankomst till Egypten hade haft sin orsak i den i södra Eurpoa under hösten rådande kölden. De hade försökt sig i Frankrike, södra Schweitz och Italien, men öfwerallt hade en bister nordanwind blåst, hwilken förföljt dem från land till land, tills de ändtligen kunnat slå sig i ro i

den stora Nilstaden, der temperaturen, efter wåra begrepp, ännu war mer än sommarlik.

Emellertid hade de wäl anwändt sin tid; de hade träffat aftal med en dragoman, som skulle taga oß på entreprenad under wår färd uppåt Nilen; ett nilskepp eller så kallad Dahabieh war äfwen förhyrdt, och om tre dagar skulle wår inskeppning ega rum.

Det är naturligt, att under sådana förhållanden föga tid lemnades mig öfrig att taga Cairo och deß märkwärdigheter i skärskådande, och som jag fortfarande tänker widhålla min en gång uppgjorda plan att endast meddela, hwad jag med egna ögon sett, eller upplefwat, så följer ock deraf, att beskrifningen rörande stadens fornlemningar m. m. måste få anstå till min återkomst, då jag hoppas få tid och krafter att egna dem min uppmärksamhet.

Under mina färder från och till handelsbodar och butiker i och för uppköpen för den långa Nilfärden hade jag dock tillfälle att iakttaga åtskilligt, som jag ej har lust att gömma på till deß, och några få meddelanden rörande stadens historia torde måhända nu äfwen wara på sin plats.

Cairo är bygd på östra Nilstranden, strax ofwan flodens delning, och ungefärligen 16 mil från deß utlopp i Medelhafwet. Stadens arabiska namn är el Masr och deß grundläggare Gohr, kalifwen el Moëz fältherre. Deß ålder är, från Egyptisk synpunkt sedd, ej synnerligen stor, ty den sträcker sig ej längre tillbaka än till år 973 efter wår tidräkning.

Läget är mycket wackert, med Nilen på westra och Mokatambergen på östra sidan. Widsträckta alléer af sykomorer och akasier omgifwa staden på

alla sidor och gifwa den isynnerhet på afstånd ett mycket behagligt utseende.

I medelpunkten finnes en stor öppen plats, den så kallade Esbekieh-Platsen, hwilken är Cairos stadsträdgård, anlagd i engelsk stil, med slingrande gångar, swandammar och grottor. Den war för några år sedan ännu sex gånger större än den nu är, men den nuwarande vice konungen försålde sedan större delen af densamma till byggnadstomter, och på dessa äro nu stadens flesta och största hoteller uppförda.

Här gifwes om aftnarna musik af en arabisk musikkår, och hit samlas då från stadens inre qwarter typer af hela deß brokiga och skiftande befolkning. Barnen tumla då om i det gröna, de europeiska damerna lysa i sina präktiga drägter och ofantliga hufwudprydnader, i jembredd med de orientaliska haremsdamerna, som här sällan uraktlåta att kasta sina slöjor åt sidan, för att som det synes försöka en täflan med sina westerländska medsystrar.

Från ett här befintligt konstgjordt berg har man en präktig utsigt öfwer staden med deß gula husmassor, deß moskeer och höga minareter, och härifrån kan man ock följa Nilflodens lopp under deß fart genom en del af nedre Egypten.

Omkring Esbekieh-Platsen har staden redan antagit ett fullkomligt europeiskt utseende: här äro gatorna breda, husen präktiga och fönstren t. o. m. försedda med glas, häromkring ligga operan, theatrarna, circus, hippodromen och åtskilliga andra förlustelseställen, här finnas ock redan en mängd präktiga palatser uppförda och ännu flera äro under byggnad. Om några år skall man här hafwa för sina ögon en bild af Paris i smått, här, hwarest

ännu i början af Mehemed Alis regering endast ett stinkande träsk utsände sina pestångor.

Men förflyttar man sig blott några hundra alnar längre i öster, huru har ej taflan förändradt sig! Man tycker sig hafwa gjort en resa på några hundra mil och i hast kommit långt in i Afrika eller Asien, hwilketdera man sjelf helst önskar. Det är till Harun al Raschids residensstad, till ställen, som blifwit oß bekanta genom läsning af "Tusen och en Natt", som man tror sig ha blifwit förflyttad.

Byggnaderna äro äfwen här mycket höga, fyra till fem wåningar, men de öfre wåningarna öfwerskjuta betydligt de nedre och fönsterna sitta utan ordning samt äro i allmänhet försedda med mångfärgade träspjelor i stället för glas, och bakom dessa åter ser man wanligen en mängd ansigten nyfiket titta fram och betrakta de nedanför gående. Ofta har man öfwerst spänt wäf eller lagt bräder ifrån den ena husraden till den andra, till skydd mot solen.

Gatorna äro mycket trånga och bugtiga samt löpa härs och twärs utan all ordning. Stundom har man blott ruiner af ramlande hus omkring sig.

Men hwilket brokigt lif och hwilken trängsel råder icke på dessa gator! Ingen, som ej sett det, kan derom göra sig en föreställning. I hela timmar kunde jag stå fastklämd wid en af husraderna, för att ej blifwa bortryckt af mängden, och betrakta detta för mig så nya, men dock så intressewäckande skådespel. På gatan el Muskieh kan man nästan i hwarje ögonblick se europeiska ekipager i tiotal, åsnor och åsneryttare i hundratal och deßutom tusentals fotwandrare af alla möjliga folk och tungomål.

Den mohamedanska befolkningen är naturligtwis den wida öfwerwägande. Man antager, att Cairo för närwarande hyser 300,000 af Mohameds bekännare och 200,000 af andra nationer, och denna befolkning rörer sig och wistas nästan alltid på stadens gator. Lägger man härtill de tusental af resande, som denna årstid besöka Egypten, så kan man lätt förklara för sig den ofantliga mängd, som i hwarje ögonblick böljar för ens ögon.

Äro de olika folkracernas färg och ansigtstyper mångskiftande, så är deras klädebonad det naturligtwis ännu mera, och orientalen utmärker sig härutinnan wida framför den europeiska befolkningen. Man ser turkar i kaftaner af alla regnbågens färger, i förening med gröna, hwita, röda, swarta och gula turbaner, o. s. w.

De förstnämnda af dessa hufwudbonader äro utmärkelsetecken för orientens adelsmän, Mohameds efterkommande i rätt nedstigande led, och så stolt är wäl ingen grefwe hemma hos oß öfwer sin höga börd, som dessa grönhufwade muselmän äro det öfwer sin; åtminstone wisar honom den omgifwande mängden ej hälften så stor wördnad..

De hwita turbanerna åter bäras af dem, som gjort pilgrimsfärden till Mecca, och desso äro de talrikaste.

De swarta tillhöra koptiska kristna, afkomlingar efter Egyptens urinnewånare, hwilka ännu finnas qwar till några tusental, men denna deras hufwudbonad är ock den enda egendomlighet, hwarigenom de skilja sig från araberna, hwilkas språk och lefnadssätt de i öfrigt antagit.

Se der i ett hörn af gatan en sällsamt utstyrd figur, som under det hans kropp waggar fram och åter, framgnolar en entonig, besynnerlig sång! Det

är en derwisch, en mohamedansk helig, som för andäktiga åhörare sjunger hymner ur koran, under det han allt emellanåt utsträcker sina händer, för att emottaga gåfwor både af rättrogna och otrogna. Wid hans sida låter en arabpojke ett par ormar göra åtskilliga konster för en annan gapande mängd o. s. w.

Men i ett nu störes sällskapet, ty en nubisk förelöpare med sina fladdrande, hwita kläder och sin långa staf i högsta hugg ropar sitt garda! garda! så att örhinnorna kunna springa; efter honom i hack och häl följer ett präktigt ekipage, kördt af en neger, och i detta finner man ett par mer eller mindre unga damer, halfliggande. "Det är flyktingar från Paris," hwiskas det, och mer än sannolikt att så är, ty under fransk-tyska kriget lemnade dussintal af dessa "flyktingar" Frankrikes då så tråkiga hufwudstad och slogo sig ned i Cairo, der de sedan funnit sig så wäl, att det gått dem som främlingarne på sirenernas klippa, de ha glömt återwägen.

Åter höres garda! garda! och detta icke ur en, utan ur twå munnar på en gång, ty fram rusa nu twå förelöpare i jembredd och efter dem körer en tung, heltäckt wagn, hwars dörrar och förhängen dock lemnats öppna.

Inuti sitta fyra damer, hwilkas ansigten dock ej kunna närmare skådas, ty tunna, hwita slöjor dölja utsigten från ögonen och allt nedåt, men det swarta ögat är lemnadt fritt och detta irrar, tycker man, halft drömmande ut ibland mängden. Det är damer från någon paschas harem, hwilka för en stund sluppit ur sitt fängelse — dock, i fängelse äro de ju äfwen nu, ty på kuskbocken bredwid kusken sitter deras waktare och efter wagnen följer för säkerhets skull ytterligare twenne wäl be-

wäpnade tjenare till häst, för att hålla allt på afstånd.

Den stackars paschan har naturligtwis köpt sina hustrur på någon slafmarknad, men han har wäl ock en dunkel föreställning om, att om han än lyckats köpa deras personer, han dock ej med samma mynt kunnat köpa deras hjertan och derföre måste de waktas, waktas hemma och waktas borta.

I ett fall tyckes mig den orientaliska slafhandeln nästan ohyggligare än den amerikanska, äfwen då denna war som mest i sitt flor — i Amerika köptes slafwinnorna till arbeterskor, till tjenarinnor, men i orienten köpas och säljas de ännu i dag till hustrur. Ja, så dömer man i Europa, men på andra orter andra seder! Man har sagt mig, att de unga cirkassiskorna, som äro de mest eftersökta för ofwan uppgifna ändamål, finna sig mycket wäl till freds med sitt öde och aldrig kunna tänka sig en lycksaligare lott än den att få drömma bort sitt lif på något harems divaner.

Föröfrigt är alla orientaliska qwinnors lott i äktenskapligt hänseende nästan en och densamma, de må nu wara födda slafwinnor eller furstinnor. Sultanen bortgifwer sin dotter åt någon pascha, hwilken hon för första gången får se i brudstolen och den simple arbetaren säljer, äfwen han, sin dotter till hustru ofta nog åt den mestbjudande af hennes likar.

Se här ett exempel på, huru äktenskap för närwarande betraktas i Cairo: En af de resande swenskarne träffade en dag på en åsnedrifware, som kunde uttrycka sig rätt bra på franska och emellan den i ålder och wisdom temligen försigkomne araben och den resande uppstod då ungefärligen följande samtal: "Arab!

Musy?

Är du gift, arab?

Ack nej, musy, det har på sista tiden blifwit så förskräckligt ondt om hustrur; man kan nu omöjligen erhålla en under 125 francs, man må ackordera, huru mycket man will, så dyra ha de blifwit. Men om musy kommer att stanna qwar i Cairo under wintern och hwarje dag skulle wilja anwända min åsna, så tror jag nog, att jag skulle kunna sammanspara tillräckligt, för att fram på wåren köpa mig en." — Wi se sålunda att qwinnorna blifwit en rätt kurant handelswara i Egypten.

Länge, kanske allt för länge, ha wi uppehållit oß med de orientaliskt-äktenskapliga funderingarna; under tiden ha måhända hela rader af öknens lastkameler, med swarta beduiner i hwita burnusar waggande fram och åter på sina ryggar, passerat wår tillflyktsort, i sällskap utan twifwel med hela trupper af åsneryttare, eller katholska jesuiter i bredbrämade hattar och evangeliska missionärer i hwita halsdukar, allt oanmärkt eller åtminstone obeskrifwet — men nu måste wi icke förthy lemna wårt gömställe och förfoga oß till någon annan del af den stora staden.

Wi passera under wår wäg de arabiska köpmännens butiker. Dessa äro mycket små, närmast liknande wåra marknadsstånd derhemma, men de äro wäl försedda, nästan öfwerlastade med allt hwad orienten eger af lyxartiklar, af lysande sidentyger och guldstickade purpurtäcken. Inne i sin lilla nisch sitter den turbankläde handelsmannen med benen i kors under sig, röker sin wattenpipa och synes på god wäg till profetens paradis, så lycksalig ser han ut och så likgiltig för allt omkring honom; ja, "fästen kunna störta samman, så hade icke de sett flamman," så ungefärligen skrifwer Tegnér om Axel och Maria, men hans ord kunna mycket bättre tillämpas på mohamedanen, sedan han wäl fått

benen beqwämt i kors och pipan i mun, fullstoppad med syrisk tobak jemte haschisch.

Litet längre bort träffa wi handtwerkarnes butiker och werkstäder, ty butik och werkstad betyder här ungefärligen ett och detsamma. Man kan finna det lilla rummet fullproppadt med t. ex. röda, gula och swarta skodon, men derjemte med flitiga arbetare af något så när samma färger; hwad som ej får rum inne sitter i täta rader ute på gatan, och de ute sittande äro wanligen de flesta.

Nära bredwid kan man se en annan liten werkstad, omgifwen af en ansenlig folkmassa, det är en fabrik för — pannkakor. Allt tillredes här under afnämnarens ögon, ty fabriken är öppen åt alla håll. Midt på golfwet står en liten eldstad eller fyrugn, hwad man nu will kalla den, der bredwid en hög med stenkol, så ett fat och en panna, och fabriken är färdig. Hwad som ej förtäres af de på gatan närmast stående, sändes genast ut i staden, för att finna köpare.

Kommer man i grannskapet af Esbekieh-Platsen, så finner man bodar med europeiska köpmän och dito handelsartiklar. Här råder ingen liknöjdhet, ingen flegma mera, twärtom nästan för mycket lif. "Önskar ni något? Behöfwer ni något? Stig hit till mig!" ljuder det från hwarje winkel och wrå och på alla tungomål på en gång; man blir fullkomligt yr i hufwudet af allt detta ropande och skrikande och man ser med saknad tillbaka på de arabiska köpmännen derborta, med deras passionsfria ansigten och lugna hållning.

Wi närma oß nu hotel du Nil, och wår dag närmar sig likaledes sitt slut, men deß förinnan ha wi ännu att egna ett kapitel åt twå af Cairos samhällsklasser, hwilka hwarför sig äro alltför intresseväckande och dertill taga allt för mycken del

i den resandes öden, för att de här skulle kunna helt och hållet sakna sin beskrifning, wi mena de respektive skoputsarnes och dito åsnepojkarnes slägten.

Båda hafwa en omißkänlig likhet med hwarandra, en likhet så stor, att man tydligen kan se, det den ena klassen utgör liksom den andres rekryter, ehuru den ena under årens lopp i lekamlig måtto wäxt den andra högt öfwer hufwudet och äfwen i annat afseende kommit sig mycket högt upp, nota bene när den, såsom wanligen är fallet, fått klifwa upp på andras, på åsnornas ryggar. Att man ifrån denna upphöjda ståndpunkt ser med oändligt förakt ner på de ännu i stoftet krälande plantorna är lika naturligt, som det är märkwärdigt med hwilken ifwer, för att ej rent af säga efterhängsenhet det högre slägtet sjelft arbetar på att blifwa detroniseradt och i stället önskar se andra intaga deß egen upphöjda plats i samhället, och knappast behöfwer jag säga, att det företrädeswis är de resande, som denna ära förunnas.

Ja, den seghet, med hwilken dessa åsnepojkar klänga sig fast wid främlingar, för att åt dem utbjuda sina enkla fortskafningsmedel är hardt när otrolig och skulle förefalla högst plågsam, om den ej som oftast wore förenad med mycken komisk effekt, hwilken åtminstone för några dagar kan hålla modet uppe.

Knappt har man sålunda satt sin fot på gatan, så är hela lägret i full rörelse, så långt ögat når, och man hörer luften genljuda af rököffer till de små grållarnes beprisande: "donky, donky, very good donky; ane, tres bien; Esel, gut Esel, Bismarck-Esel, Bismarck! Bismarck"! o. s. w. i alla munarter och af röster af alla finlekar.

Då wi skandinaver i allmänhet ansågos för tyskar, så följde naturligtwis deraf, att det tyska tungomålet åt oß mest anwändes, och "Bismarck-åsna" tycktes anses wara något oöfwerträffligt af åsne-rekommendation.

I synnerhet en af skandinaverna måtte i arabernas ögon hafwa haft ett mera genuint preussiskt utseende än någon af oß andra, ty hwar han red fram på sin åsna, ljöd det beständigt ur både stora och små munnar: Bismarck och bara Bismarck! Wår skandinav, långt ifrån smickrad af äre-betygelsen, tröstade sig första dagen med, att åsnan sannolikt wore känd under namnet Bismarck och att det war den som äran företrädeswis gällde, men den följande dagen gick det med en annan åsna lika befängdt och så fortfarande.

Man påstår eljest, måhända icke utan skäl, att araberna i och omkring Cairo skola wara de bästa menniskokännare i werlden och man will till och med gå så långt, att man anser, att af hundra främlingar skall araben säkert säga, hwilken nation de nittionio tillhöra. Att wi blefwo tagna för tyskar, war ju mycket naturligt, då arabernas geografiska kunskap ej sträcker sig norr om Tyskland, och hwad som alltså ej war engelskt, italienskt eller franskt, det måste ju med nödwändighet wara tyskt.

Men icke blott till nationaliteten sträcker sig arabens skarpa blick. För några år sedan fick en engelsk miß det infallet att förkläda sig till karl och i denna förklädnad sälla sig till några herrar, som till häst gjorde färden till pyramiderna. Ingen anade swekel, förr än truppen närmade sig målet för resan; då hörde man araberna redan på afstånd med full hals ropa: "jag will hjelpa damen på pyramiden, jag will föra fruntimret upp på pyramiden!" o. s. w., och i ett nu war den förrådda

skönheten omgifwen af en hel swärm tjenstfärdiga araber.

Men innan jag helt och hållet affärdar åsnor och åsnepojkar, måste jag sanningen till pris omnämna, att jag för egen del aldrig hade någon synnerlig lycka med mig som åsneryttare; mina ben woro synbarligen ej skapta för åsnor, ty antingen woro de sednare för små eller mina egna fortkomstledamöter för långa, ett tredje gifwes icke.

Min första åsnefärd i Cairo jäfwade ingalunda denna min erfarenhet. Den företogs tillsammans med det öfriga sällskapets medlemmar. Min arabiske ledswen trafwade som wanligt troget wid min sida och tröttnade aldrig att sjunga den gamla wisan om "gut Esel, gut Esel," under det han med förnöjd min pekade på sin åsna. Af ren motsägelseanda ropade jag lika träget och enwist "schlecht Esel, schlecht Esel", görande honom på samma gång uppmärksam på, att wi just woro de sista i hela ryttareskaran. Men ett så sårande omdöme om hans förnämsta skatt här på jorden måste naturligtwis om möjligt praktiskt wederläggas, och så började araben hamra på sin åsna, så att denne satte sig i gallopp och wi triumferande skenade förbi alla de andra. Wi hade förglömt det gamla ordspråket: "högmod går för fall", och detta bekom nu som alltid illa; åsnan stupade nemligen midt i farten på hufwudet och ryttaren gjorde sällskap, men då jag nu låg der i smutsen och återigen med både känsla och öfwertygelse upprepade mitt schlecht Esel, så blef ändtligen araben twärtyst; på hans twiflande min kunde man dock märka, att han ännu ingalunda fann sig öfwertygad, utan tog sin grålles parti, wiljande säga så mycket som att detta icke war åsnans fel. Ett fall från eller med en åsna orsakar sällan någon skada och snart war den muntra

truppen åter fulltalig, för att gå nya öden eller mißöden till mötes.

Men har du nu, ware sig på en af Cairos gator eller wid Esbekieh=Platsen, stått stilla så länge som det erfordras, för att genomläsa fem rader af denna berättelse, så har du ock mer än en gång känt någonting liksom krafsa wid dina fötter, och har du då kastat blicken åt det hållet, så har du utan twifwel funnit en liten swart byting, riktigt genomsmutsig från topp till tå, der stående eller liggande på knä, med ena armen omfattande ditt ben, med den andra hållande en swart borste i högsta hugg. Wanligen nöjer han sig med att på dig rikta sina lifliga, frågande ögon och på samma gång framstamma något om "gute Putse" eller dylikt, men som oftast är han i full fart att bearbeta dina fötter, redan långt innan du hunnit få rätt klart för dig, hwarom fråga egentligen är

Har du kommit att stanna wid början af "el Muskieh" och såsom en god skandinav slagit dig ned wid ett af borden på gatan, för att förtära något af Noriges öl, som här tillhandahålles, då har saken ingalunda aflupit så enkelt, ty då måste naturligtwis ett ordentligt fältslag lefwereras emellan ett tjog skoputsare, som alla på en gång täfla om äran att få närma sig dina fötter. Under det nu det kraftigare slägtet ännu "ligger i hög", och segern på långt när icke är afgjord, kommer wanligen den minsta i laget krypande på alla fyra under bord och stolar och har följaktligen först uppnått det efterlängtade målet.

Man kan aldrig se dessa små swartingar, utan att tillika tänka på små kattungar; icke blott derföre att de i likhet med dessa sednare nästan alltid röra sig i stoftet, utan ännu mera på grund af deras lifliga blickar och smidiga rörelser.

Stora språkmästare äro de ej, men wanligen känna de några ord af hwarje språk. Wi försökte äfwen till dem sprida kännedomen om wårt eget sköna modersmål, men träffade redan wid början på en oöfwerwinnerlig swårighet, ty ordet *skoputsare* war och förblef för dem omöjligt att uttala, dertill nekade deras arabiska tunga alldeles sin tjenst. Att den mohamedanska befolkningen med sina röda eller gula skor skall sky deras swarta borstar wärre än pesten är naturligt, men hos europeerna äro de stora favoriter och skola med sina besatta upptåg alltid lyckas fördrifwa mer än en tråkig stund.

Min Cairowistelse nalkades emellertid sitt slut för denna gång, den blef långt ifrån långwarig; jag kom fram Lördagsqwällen och påföljande Onsdag skulle affärden ske uppåt Nilen.

Wi föreställa oß wanligen derhemma, att en resa till Egypten nått sin slutpunkt, då man ändtligen hunnit hufwudstaden Cairo eller möjligen Alexandria, men detta är en stor willfarelse. Hwarken den, som reser för sin helsas skull, eller den, som hyser åtrå efter fornlemningar, får stanna så långt nere i landet, ty då skulle utan twifwel både den ene och den andre återkomma med swikna förhoppningar. Cairos luft är nemligen långt ifrån angenäm, och de minnesmärken, som der finnas, skulle på långt när ej gifwa ersättning för en så lång resa. Man har twärtom wid ankomsten till Cairo både det långwarigaste och äfwen det dyrbaraste wägstycket qwar, nemligen antingen genom Egypten ensamt, med slutpunkt wid staden Assuan wid första Nilwattenfallet, eller ock öfwer detta och ytterligare genom en god del af Nubien till staden Wadi-Halfa wid andra Nilkatarakten. Färden blir i förra fallet 96, i sednare

142 swenska mil, det will säga ungefärligen så långt som från Haparanda till Ystad.

För att tillryggalägga detta wägstycke har man här, hwarest inga farbara wägar finnas, att följa Nilfloden efter. Man kan då antingen köpa sig plats på en af vice konungens ångbåtar, hwaraf en afgår twå gånger i månaden till Assuan, ej längre; en resa, som då werkställes på 20 dagar med en kostnad af 7 till 800 rdr swenskt, eller man gör färden på ett af de talrika Nilskeppen, de så kallade Dahabiherna, och man kan då wälja antingen Assuan eller Wadi-Halfa till slutpunkt. I förra fallet medtager wanligen resan en tid af sex weckor, i sednare tre månader eller deromkring. Jag behöfwer knappast säga, att de, som resa för sin helsas skull och som följaktligen hafwa att fästa afseende på en längre wistelse på Nilen, alltid wälja Dahabih framför ångbåt, ehuru kostnaden då gestaltar sig mycket högt.

Man sluter sig tillsammans i sällskaper, från 4 till 8 personer, hyrer efter omständigheterna en större eller mindre bark, allt efter sällskapets storlek, och på denna gör man sedan den kortare eller längre färden, efter som man för godt finner.

För att undgå allt bråk och bekymmer under färden, plägar man ytterligare träffa öfwerenskommelse med en så kallad dragoman, på swenska tolk, hwaraf hundratal finnas i Cairo, som åtager sig att mot wiß bestämd ersättning i ett för allt för hela resan, eller särskildt för hwarje dag, tillhandahålla de resande så wäl Dahabih som alla förnödenheter, jemte ridåsnor, när dessa behöfwas. Denne är tillika passagerarnes tolk, samt deras ombud wid alla tillfällen; genom honom meddelas äfwen alla befallningar till skeppskaptenen och hans folk. Han är wanligen en inföding, nubier

eller arab, men stundom äfwen en grek, som gjort sig förtrogen med arabiskan, äfwensom med andra hithörande förhållanden.

Med en sådan, en nubier wid namn Abdul Megid, war nu utförligt kontrakt uppgjordt, hwarigenom denne förband sig att under en tid af 90 dagar föra oß till Wadi-Halfa och åter, samt förse oß med allt erforderligt, mot bestämd ersättning för det hela och för hwarje dag, hwarmed den bestämda tiden öfwerskreds.

Wi hade i öfrigt wäl anwändt wår tid, d. w. s. wi hade gjort flitiga besök i butikerna, för att förse oß med en för en Nilfärd tjenlig utrustning. Hit hörer naturligtwis i första hand jagtredskap med thy åtföljande ammunition, en lätt beklädnad, hwitt flor på hattarna till skydd mot solen och grönt dito för ögonen, ett bruk, infördt af engelsmännen, men såsom jag tror mera för prydnadens än för nyttans skull.

Och Onsdagen den 22 November skulle wår inskepppning ske och resan börja. Det wisade sig dock, att wi den gången uppgjort wår räkning utan wärden, det will här säga skeppskaptenen, ty denne, en rättrogen mohamedan, skulle för allt i werlden ej kunnat förmås till något så himmelskriande, som att börja en resa på en så fatal dag som Onsdagen; hans eget äfwen som besättningens lif skulle då utan twifwel råka i största fara, för att ej nämna fartyget.

På Onsdagen war följaktligen ej att tänka, men på Thorsdagen begåfwo wi oß i tre wäl lastade wagnar ner till wår Dahabih, der han låg på Nilfloden, och togo honom formligen i besittning.

En nilbåt, nilbark, af de infödda Dahabih kallad, är ett temligen stort fartyg, omkring 50 alnar långt och 10 alnar bredt, längd och bredd natur-

ligtwis dock wäsendtligen olika, efter det olika antal passagerare den är afsedd att föra.

Wår bark war en af de största, som gå på Nilen, och hade, som jag tror, de ofwan uppgifna måtten.

Fartygets byggnad är äfwen egendomlig; det är bygdt i form af en pråm och torde i wanliga fall ej ligga mer än twå alnar djupt. Längst fram i fören finnes en ej synnerligen hög mast, hwarpå hänger i sned riktning en ofantlig rå, lång som hela fartyget, och på denna är ett trekantigt, myc-ket stort segel fästadt, som tillika med sjelfwa rån kan swängas åt alla sidor, efter olika windar. Längst i akter finnes en mindre mast, med ett helt litet segel. Ytterst i fören framför masten är pas-sagerarnes kök, egentligen bestående blott af en sorts ugn, liknande en wanlig jernspis, jemte en mycket liten plats der framför, som intages af de båda kockarna, allt under bar himmel. Framför masten är en annan liten ugn, der besättningens kock till-reder deß enkla måltider. Längre bakåt är en plats lemnad fri af bortåt 15 alnar och denna utgör ma-trosernas tummelplats jemte stora seglets, hwilket här gör sina swängningar.

Dahabihens drygare bakre hälft åter är upp-tagen af en sorts låg byggnad, liknande akterdäcket på ett wanligt ångfartyg och indelad ungefärligen såsom ett sådant. Denna afdelning tillhör passa-gerarne. Träder man in på detta fridlysta område så träffar man först till höger och wenster twenne hytter, ämnade för twå passagerare, derefter en tem-ligen stor salon, upplyst af icke mindre än åtta fönster, hwilken är passagerarnes gemensamma till-hörighet och får göra tjenst som förmak, matsal, rustkammare och rådsal, då rådplägningar i gemen-samma angelägenheter skola hållas. Efter hela

rummet har man ett stort bord, efter wäggarna soffor, ena gafwelwäggen är helt upptagen af allehanda anfalls- och förswarswapen, de förra naturligtwis blott riktade emot landets befjädrade innebyggare och såsom det in praxi wisade sig äfwen för dem temligen oskadliga. Innanför salongen finnes ytterligare platser för sex resande, hytterna något större än wanliga ångbåtshytter och fullt så beqwäma, äro till antalet motswarande de resandes, så att en hwar erhåller sitt område att herrska öfwer. Ofwanpå däck har man en mycket rymlig plats, äfwen den försedd med soffor och, när wind och wäder så tillåta, dertill öfwerdragen med ett soltält, hwilken plats för sina många goda egenskapers skull, här omöjliga att uppräkna, utgör passagerarnes älsklingstillhåll. Den begränsas akter ut af styrmannens område. Denne på alla fartyg så wigtiga personlighet bär här namn af andre kapten, andre "reis," och behöfwer för sitt ofantligt stora roder ett rätt betydligt swängrum; han står nemligen ej här såsom på wåra fartyg och helt makligt wrider på sitt hjul, utan han håller i stället såsom en gammal forntidshjelte en wäl sex alnar lång stång i sina händer, med hwilken han efter omständigheterna skuttar öfwer från ena till andra sidan. Bakom honom åter är ännu en liten plats öfrig; den intages af en stor bewingad skara, hwars sorgliga bestämmelse jag ej behöfwer här omnämna. Bland dessa finnes äfwen en bur med de wackraste dufwor i sina oskyldiga drägter, omkring hwilka hökar och örnar hela dagen om som moderna kawaljerer slå sina krokar.

Sådan är wår ark inrättad; se här wår omgifning. Wår dragoman, Abdul Megid, har jag redan förut omnämnt, kommer så twå betjenter, Mohamed, i dagligt tal Hammed kallad, och

Ibrahim, samt twå kockar för passagerarnes räkning. Besättningen åter utgöres af twå kaptener, "förste och andre reis," tio matroser samt en köksposke för besättningen. Med undantag af några få bland matroserna, hwilka äro araber, äro alla de andra nubier och såsom sådana helt och hållet swarta; men ett wackert folk är det, med reguliera anletsdrag, stark kroppsbyggnad och i allmänhet ett mycket intelligent ansigtsuttryck. Deras närmare beskrifning skall längre fram följa.

Mörkret hade redan fullt inbrutit, då wi anlände till Nilstranden; föga af den mäktiga floden kunde då synas, men påföljande morgon i soluppgången hade jag den ändtligen i hela sin prakt för mina ögon. Det för mig nya och egendomliga lif, som rörde sig på denna flods stränder, der herrar och slafwar, slott och kojor samtidigt och i så rik omwexling framställa sig för ens blickar, war i och för sig sjelf i hög grad intressewäckande.

Men ännu högre intresse måste dock Nilfloden hos främlingen framkalla genom de minnen, som genom densamma wäckas till lif. Här wid deß stränder war det ju som Jacobs söner återfunno sin förorättade broder, hwilken efter skiftande öden "war blifwen en herre öfwer hela Egypten." I den gamla staden Heliopolis, hwilken ligger, eller rättare sagdt låg, ty den är nu helt och hållet förswunnen, ett litet wägstycke längre i norr, bodde Josephs swärfader, en prest, och der torde wäl ock bröderna hafwa funnit honom, som de minst wäntade. Från Dahabihens däck kan man några hundra alnar uppåt floden se den lilla ön Roda. Denna har i alla tider warit upptagen af palatser för Egyptens regenter och mäktige och wid deß strand war det enligt traditionen som Faraos dotter fann den lille Moses, hwilken skulle blifwa ett så märk=

wärdigt redskap till sitt eget och andra folks upplysning.

Nilflodens inflytelse på Egyptens jordbruk är öfwerallt och för alla wäl känd, mycket behöfwer derför ej här sägas. Wi weta att regn sällan eller aldrig faller i landet, utom i den del af detsamma, som omfattas af flodens båda ändgrenar, det så så kallade Nildeltat. I Cairo föll dock en morgon under wår derwaro ett lindrigt regn, men detta ansågs för något högst owanligt, ty på 22 månader, sade man oß, hade något sådant ej inträffat, och söder om Cairo är en sådan händelse ännu owanligare. Egypten skulle utan denna wälsignade flod snart blifwa en ödemark, en öken, liknande den, som på alla sidor omgifwer detsamma och som genast uppstår der, hwarest deß watten ej kan sprida sig.

Om Nilen ej är bland werldens wattenrikaste så är den dock bland deß längsta floder. Man wet att det nu blifwit en modesak att uppsöka deß källor, men ännu har dock ingen europé kunnat framtränga till dem. Man har oupphörligt måst flytta flodens sydgräns allt längre mot söder och man är nu öfwertygad, att deß början är att finna först långt på andra sidan om eqvatorn. Den här årligen återkommande regntiden i förening med snösmältningen på de högsta bergen framkallar som bekant en periodisk answällning af floden, hwilken tager sin början i Juni och når sin högsta höjd i Oktober.

Omkring medio af Augusti öppnas redan alla kanaler och grafwar och wattnet får då fritt strömma ut öfwer fälten. I November börjar wattnet att hastigt sjunka och i Maj står det lägst. Floden är i Oktober tjugu gånger så wattenrik som i Maj.

Då wattnet åter drager sig inom sin naturliga gräns har det på fälten qwarlemnat en gyttja, som i utomordentlig grad bidrager till landets fruktbarhet. Det lager, som sålunda för hwarje år lemnas, är dock ej stort, man har beräknat, att landet derigenom höjer sig blott 5 tum på hundra år, flodbädden höjer sig i motswarande grad genom aflagringar i deß botten.

Wi uppehöllo oß ännu i tre dagar i Cairos grannskap, dels för att inwänta posten dels ock för åtskilliga uppköps skull, som ännu återstodo. Men Söndagen den 26 November hissades på allwar wåra segel i soluppgången och af en mild nordlig wind fördes wi nu allt längre mot söder. Wi sågo på afstånd de ofantliga pyramiderna wid Gize, der de sträcka sina spetsar högt öfwer de omgifwande palmlundarna, Cairos kupoler och sina minareter förswinna allt mer, de öfriga pyramiderna förbifaras snart äfwen de, den ena efter den andra, och till sist återstår oß blott en tafla, som wi med få omwexlingar sedermera skulle hafwa för wåra ögon hela 142 mil, nemligen först och främst den lugna men snabbt flytande floden, på ömse sidor om denna en matta af den friskaste grönska, derefter bergskedjorna, till wenster den arabiska till höger den lybiska, och till sist den oändliga öknen med sin ljusröda flygsand. Sådant företer sig wid en resa på Nilen Egyptens utseende. Efter stränderna ligga tätt intill hwarandra de smutsgråa fellahbyarna med hus, som man knappast skulle kunna föreställa sig wara ämnade för menniskor. Här och der höjer sig äfwen en ångskorsten högt öfwer nejden, utmärkande platsen för en af vice konungens sockerfabriker, hwaraf ett ofantligt antal finnes utefter Nilstränderna ända till emot Egyptens sydgräns.

Under första dagens lopp förbiforo wi äfwen byn Mitrahenny, hwilken utmärker den plats, der Egyptens äldsta historiskt kända hufwudstad, Memphis, en gång war belägen. Ehuru denna stad war så widsträckt, att den, enligt Herodot, hade en omkrets af 150 stadier, så är den dock nu så fullständigt förswunnen från jorden, att man i flera århundraden till och med war i owißhet om, hwar den egentligen hade sitt läge, tills för några år sedan, då man wid gräfning påträffade en bildstod af Konung Ramses den store, som enligt samma grekiska författare ännu på hans tid fanns rest framför Phtha Templet i Memphis.

Memphis war grundadt af en konung Menes, hwilken dit nedflyttade från öfre Egypten och hwars efterkommande sedermera i många århundraden der hade sitt residens. Man antager, att stadens grundläggning egt rum omkring 4000 år före Christi födelse; först ett halft årtusende sednare lärde sig egyptierna att bygga med huggna stenar, och från denna tid förskrifwa sig äfwen de äldsta ännu bibehållna minnesmärkena, nemligen pyramiderna wid Daschur. Hieroglyfskriften började ock blifwa känd och anwänd wid samma tid och sedan deß blifwa uppgifterna säkrare.

Skulle man wäl kunna tänka sig, att t. ex. Paris eller London en gång kunde så fullständigt utplånas från jorden, att den plats, der de warit belägna, till och med kunde blifwa omtwistad? Och likwäl har något sådant inträffat med det måhända lika folkrika och stora Memphis!

Förhållandet låter sig dock lätt förklara. Tempel och palatser woro wisserligen uppförda af huggen sten, men denna bortfördes så småningom till andra orter, sedan bygnaderna sjelfwa genom tiden och fiendehand blifwit förstörda. Gamla Cairo

och sedermera det nya äro hwar efter annan uppförda af bygnadsämnen från Memphis ruiner. De privata husen woro då som nu bygda endast af tegel, formadt af Nilgyttja, som sedermera blott fått torka i solen, utan att undergå någon annan behandling. När huset ramlade och Nilen wid sina öfwerswämningar nådde deß ruiner, så upplöstes dessa åter till gyttja igen, och deraf härleder sig, att den jord, som nu gifwer så rika skördar wid Mitrahenny, är bildad af det gamla Memphis boningar. Den ännu bibehållna bildstoden af konung Ramses är utom fotställningen 42 fot hög och ansigtet, som är fullkomligt wäl bibehållet skall förete en owanlig skönhet.

Wi fortsatte wår resa utan särdeles uppehåll i fyra dagar, med god wind och under fortfarande stark wärme. På aftnarna samlades matroserna i en krets på fördäck, för "att göra musik". Araberna äro i allmänhet mycket stora musikälskare och för sång swärma de i synnerhet. Det har blifwit ett wedertaget bruk, att passagerarne wid en resas början betala matroserna en wiß "backschis" (drikspenningar), för att de under färden skola gifwa dylika aftonunderhållningar. Sannolikt skulle de flesta dock gerna undandraga sig denna tribut, så framt ej deruti tillika inginge ett annat, tyst men bestämdt, wilkor, nämligen att folket under hela färden skall wara försedt med — benkläder. Dessa beklädnadspersedlar anses i Egypten mera som lyxartiklar, och man wet, att egyptierna kunna drifwa anspråkslösheten till sin högsta höjd, när det är fråga om kläder. Wi utbetalade sålunda med nöje wåra 120 francs och slogo dermed twå flugor i en smäll.

Wåra matroser hade friska och präktiga röster och man hörer deras enkla sånger twå till tre gånger rätt gerna; men har man hört dem upprepas

några hundra gånger, så blir förhållandet likwäl ett annat. En stor solosångare hade de ock ibland sig och till honom lyßnade de sjelfwa alltid med stor hänryckning. På oß gjorde han deremot ett helt annat intryck. Abdallalah, så hette sångaren, tillhör påtagligen en sångarskola, der man har för wana att gå allför onaturligt högt i diskanten. Då han sålunda skulle frampressa sina höga toner, skedde detta under den yttersta ansträngning: han kastade då hufwudet alldeles bakåt, sammantryckte sin strupe till det onaturliga, ansigtet blef blossande rödt och swetten lackade från hans panna. En af hans melodier liknade på ett förundranswärdt sätt de toner af weklagan, som pläga uppgifwas af en okynnig pojke, som råkat i för nära beröring med mästarens käpp, och denna kunde wi aldrig höra utan att brista i skratt. Men araberna uppfattade deremot det fina i sången på ett annat sätt, de woro helt stolta öfwer sin kamrat, och mötte wi ett annat fartyg eller en Dahabih, då ropades genast med hög röst Abdallalahs namn, då måste han höras och beundras. Såsom ackompanjemang anwändes twå tamburiner och en sorts trumma, som kallas darabuka. Denna är förfärdigad af krukmakaregods och liknar närmast en wanlig lerkruka, på hwilken man i stället för botten spänt skinn. Händer och fingrar anwändas som trumpinnar, och de af matroserna, som ej woro virtuoser på något af dessa instrumenter, klappade i stället takten genom att slå händerna tillsamman.

En eller annan gång stego wi i land, för att anställa jagter eller göra besök i byarna. Dessa sednare hafwa ett mycket litet omfång, ty jorden eger här stort wärde och de så kallade husen måste derföre packas tätt till hwarandra. Norr om Cairo, i Nildeltat, der regn faller, måste naturligtwis

byggnadssättet blifwa i wiß mån ett annat än längre i söder. Boningarne äro der af twå wäsendtligen skilda typer; de likna dels bikupan, dels äro de fyrkantiga som en wanlig tärning, i förra fallet lemnar den öfwersta spetsen utlopp för röken. De äro alla onaturligt små, ej mycket öfwer tre alnar höga och omkretsen i förhållande derefter. Wanligen tjena de ock blott som sofrum, ty hela familjen wistas eljest dagen om framför ingången. I mellersta och södra Egypten åter är byggnadssättet ännu mera anspråkslöst. Man nöjer sig der med att blott uppföra ett sorts stängsel, närmast liknande ett wanligt bås, ifall en sådan liknelse är tillåten, då det är fråga om menniskoboningar. Man murar upp af Nilgyttja tre alnar höga murar, wanligen endast på tre sidor, den fjerde upptages i sin helhet eller till en del af ingången; dörrar, tak och fönster finnas icke, eldstad icke heller. Stundom finner man i stället för tak majshalm liggande löst från mur till mur såsom skydd mot solen. Såsom byggnadsmaterial tjenar så kalladt Niltegel, d. w. s. man upptager från flodens bräddar den lösa gyttjan, denna formas till tegel, får ligga i solen att torka, och materialet är färdigt. Såsom bindemedel anwändes lös Nilgyttja i stället för murbruk. Byarna få derigenom en färg som fullkomligt liknar den omgifwande jorden, hwilken ju icke heller är annat än torkad gyttja, som Nilen under sina öfwerswämningar ditfört. Så kallade uthus finnas icke i Egypten. Boskapen hålles ute på fälten, och säden tröskas på stället, der den blifwit skördad; man behöfwer här ej hysa farhåga, att se den skadad af regn. Tröskningen tillgår ännu på samma enkla sätt som under Moses tid, det will säga säden utbredes i ett tjockt lager på marken, boskapen drifwes att under en oupphörlig kretsgång

trampa i densamma och på sådant sätt får man den tröskad. Huruwida man här efterkommer Moses lagbud att ej binda munnen till på oxen, som tröskar, hade jag ej tillfälle att iakttaga, men åtminstone måtte detta barbariska bruk egt rum i Egypten på hans tid, efter han gaf sitt folk bestämd befallning att bortlägga det.

Af husdjur ser man framme wid byarna nästan endast hundar och fjäderfä, men af begge slagen ett mycket stort antal. Hornboskapen utgöres af bufflar, smutsgråa till färgen, ofantligt stora och ofantligt fula djur. Hästar förekomma aldrig hos jordbrukarne norr om Cairo; som dragare anwändas i stället kor och oxar, wid resor åsnor och kameler. Såsom lastdjur begagnas wid längre färder, som bekant är, kameler, wid kortare äfwen åsnor. Någon gång såg jag äfwen kameler spända för plogen, stundom en oxe och en kamel wid hwarandras sida, dwärgen och jätten under samma ok.

Plogen är långt ifrån allmän, man uppluckrar jorden i stället med hackan, sår sedan utan widare omständigheter och erhåller de ymnigaste skördar. Nitgyttjan tjenar som gödning på åkern, någon annan wet man ej af.

De plogar jag såg woro af makalöst enkel konstruktion: en smal palmstock, tillspetsad i ena ändan, war i sned riktning wänd mot jorden, en stång löpte widare från bakre afdelningen af denna stock framåt, och wid denna stångs främre spets war oket fästadt; en annan mindre träbit gjorde tjenst som styre. Då nu dragarne sattes i gång, twangs stocken en smula ned i jorden, en fåra uppstod, och der flera sådana lågo bredwid hwarandra, hade fältet ett utseende, som om några af wåra bekanta fyrfotingar, utan ringar i nosen, der fått hafwa fritt spel=

rum. Nyttan af plöjningen skulle ock, efter min tro, i så fall ha blifwit ungefärligen densamma.

Dessa wåra husdjur äro dock alldeles osynliga i Egypten, eller med andra ord de finnas der icke, och anledningen dertill är, om jag ej alltför mycket miß=tager mig, att de hos mohamedanerna likawäl som hos judarne woro och äro förklarade för "orena". Men hwad nu särskildt denna sista punkten eller renligheten beträffar, så förefaller det mig nästan som om wederbörande, nemligen fellah=befolkningen i Egypten och wåra föraktade djur derhemma, gerna kunde taga hwarandra i hand — efter ett gängse talsätt — ingen som haft tillfälle att anställa jem=förelse skall beskylla mig för partiskhet.

Bränsle har man i Egypten mycket ondt om, man använder i stället för samma ändamål torkad ka=melspillning, och till min icke ringa häpnad såg jag, att de små fina hwita kakor, som ofta utbjudas åt de re=sande, gräddas med samma uppwärmningsmaterial.

Jordbruksbefolkningen, eller de så kallade fel=lah, har uppstått genom blandning af den arabiska rasen med den fornegyptiska. Då araberna inföllo i landet, dödade de och utödde den manliga be=folkningen, gifte sig med enkorna och döttrarna och från deras efterkommande förskrifwa sig som sagdt de nu warande Fellah. Deras färg är mörkt smuts=grå såsom den måste blifwa genom en blandning af den arabiska bronsfärgen med den fornegyptiska swarta. Fellah=hustrurna pläga till ytterligare för=höjande af sin fägring låta tatuera sina hakor med åtskilliga ljusblåa streck, som för den owane dock gifwa dem ett högst obehagligt utseende. I mel=lersta och ännu mera i öfre Egypten hafwa deß=utom de behagsjuka — och det äro de nästan alla — för wana att utstyra sig med wäldiga ringar i öronen och med ännu wäldigare i näsan. Jag såg

åtskilliga af dessa näsringar, som wäl kunde hålla sina goda twå tum i genomskärning; de hängde då ned öfwer munnen, så långt, att det förwånar mig, huru denna kunde anwändas för ett af sina wigtiga ändamål — nemligen att äta med. Somliga hade ytterligare utstyrt denna ring med andra lysande föremål såsom mynt, perlor och annat, allt för att höja effekten. Hade de nu dertill noga följt Mohameds förskrift att gå beslöjade, så war oftast ringen det enda föremål af deras ansigte, som blef synligt, men det kunde ock wara nog.

De små barnen äro feta och rätt knubbiga, men de se framför allt osunda ut. Ögonen äro alltid inflammerade och wariga, och omkring ögonlocken frossa hopar af flugor, utan att blifwa bortförda. De stackars små ha blifwit så wanda wid sina plågoandar, att de tyckas hardt nära känslolösa. Mig förefaller det som om den egyptiska ögonsjukan, hwilken med rätta så fruktas, mera är att tillskrifwa flugorna än någon annan orsak.

Barnen bäras här på helt annat sätt än man i Europa är wan att se det; de rida nemligen alltid grensle öfwer mammornas eller äldre systrarnas högra axel. Är ungen mycket liten, så fasthålles han wid högra benet, men wanligen är han redan wid några månaders ålder så paß sadelfast, att mamma sjelf kan ha begge sina händer fria; de små ryttarne och ryttarinnorna se då rätt putslustiga ut på sin höga plats.

Dessa woro de iakttagelser, som i hast kunde göras under korta besök; widare redogörelser skola wäl framdeles följa, efter ökad kännedom och wunnen erfarenhet.

Redan wid början af wår färd beslöto wi att ej på uppresan uppehålla oß med att bese möjligen förekommande märkwärdigheter, allt sådant skulle

uppskjutas tills på hemwägen, då wi bättre kunde beräkna wår tid.

Till staden Minieh anlände wi redan thorsdagen den 30 November, efter att under fyra dagar hafwa tillryggalagt 27 swenska mil. Här qwarlåg wår Dahabih hela fem dygn, ty wi hade swårt att slita oß derifrån, innan wi erhållit kännedom om hwad den europeiska posten, som dagligen wäntades, åt oß kunde medföra. I Minieh finnes ett litet men mycket wackert slott, tillhörigt vice konungen, och till slottet hörer en temligen stor trädgård, det hela omgifwet af en hög mur. Wi önskade bese så wäl det ena som det andra och sände med anledning deraf bud till guvernören, för att utwerka oß tillåtelse dertill. Oß swarades, att trädgården gerna skulle för oß öppnas, men sjelfwa slottet deremot war och förblef en förbjuden frukt.

Trädgårdsanläggningen war gjord efter fransyskt mönster, rak och sirlig, och rätt wacker. Mycket blomsterrik kunde den nu, i December, ej wara, men de blommor, som funnos, woro praktfulla, och "herr öfwerste-trädgårdsmästaren" hade den artigheten, att med frikostig hand utdela af dessa skatter till oß alla.

Bakom det egentliga slottet låg en annan något mindre, men, äfwen den, mycket wacker byggnad, försedd med jerngaller för fönsterna, hwilka nedtill woro så täta, att de knappast tilläto dagen att intränga. På min fråga, hwartill denna byggnad anwändes, swarades, att den war afsedd för "qwinliga slafwarna," så kallades här vice konungens gemåler eller hustrur. Jag fick tillika weta, att då vice konungen gör sina besök på stället, medför han alltid en större mängd hustrur, och dessa blifwa då instängda i den ofwannämnda byggnaden.

Wid afskedet hopsamlades af oß en handfull silfwermynt, hwilka erbjödos som "backschis" först åt öfwerste-trädgårdsmästaren och, då denne afslog gåfwan, sedermera åt hans närmaste man, andre trädgårdsmästaren. Men äfwen af honom fingo wi afslag, ehuru det tydligen syntes, att det skedde med motwilja och att herr öfwerste-trädgårdsmästaren ej trodde sin underordnade mer än jemnt, ty han bewakade honom mycket noga och följde hans rörelser med spejande blickar. Försigtigheten war ock utan twifwel här på sin plats, efter hwad wi erforo, ty herr andre trädgårdsmästaren öppnade sedermera sitt hjerta för en af wåra betjenter, låtande honom ana de inre qwal, som denna påtwungna försakelse hade kostat.

Öfwerste-trädgårdsmästaren kom sedermera på besök till fartyget, medförande som gåfwa åtskilliga grönsaker från sin trädgård. Då wi med någon twekan tillfrågade honom, om det wore tillåtet bjuda honom win, naturligtwis med tanken på Mohameds stränga förbud för sina bekännare att förtära sådant, swarade han blott: "ack, jag är en christen." Detta wille wäl i hans mun säga så mycket som: jag är med afseende på spirituosa en stor syndare, och det war ej utan, att herr öfwerste-trädgårdsmästaren äfwen lade sin syndiga natur helt öppet i dagen, ty det ena glaset efter det andra förswann med en förwånande hastighet, tills han efter en kort stund tog afsked, utan twifwel anande faran af ett längre qwardröjande i sådant sällskap.

Minieh är en stad med en befolkning af 10 eller 12,000 menniskor, med få undantag alla araber. Staden liknar till sitt byggnadssätt Cairos arabiska del i smått, eller fellah-byarna i stort, hwilketdera man behagar. Husen äro af Niltegel,

gråa till färgen, här och der med en glugg i stället för fönster. Handelsbodar funnos äfwen efter arabiskt mönster, men de flesta handlande föredrogo dock att utbreda sina waror till benäget påseende på sjelfwa marken. I öfrigt tycktes Minieh wara sockerfabrikernas förlofwade land, ty icke mindre än åtta sådana funnos antingen i staden eller deß nära grannskap, alla naturligtwis tillhörande vice konungen.

Wår resa fortsattes från Minieh den 4 December. Winden, som allt hitintills troget stått på wår sida, det will säga blåst från norr, började nu wisa ett mera föränderligt och ostadigt lynne. Ofta war den så swag, att Dahabihen ej ensamt genom deß tillhjelp kunde drifwas upp mot strömmen, utan manskapet måste så att säga skjuta på, genom att nedföra långa stänger till flodens botten och med deras biträde drifwa wår farkost framåt. Stundom hade wi wädret alldeles emot; då fästade man ett långt tåg i främre masten, hwilket sedan fördes i land och nu måste wåra tio spänna sig före och släpa oß widare. Detta sednare fortskaffningssätt war särdeles i wår smak, wi kunde då begifwa oß i land och utan all möda följa Dahabihn åt, till och med medhinnande att göra afwägar långt inåt byarna, för att föra ett oftast oblodigt krig mot hökar, dufwor och — hundar.

Med de öfriga innewånarne lefde wi i fred, men en fred under wapen. Européerna äro ingalunda wäl sedda i mellersta Egypten, högre upp är förhållandet annorlunda och deras anseende större. Det är derföre ej rådligt att begifwa sig ur synhåll för Dahabihn, utan att wara bewäpnad till tänderna, säkrast är att taga dragomannen eller en matros med, men då kan man ock wara fullt trygg. För egen del måste jag bekänna, att jag aldrig an=

såg mig behöfwa dessa hjelptrupper och likwäl gjorde jag widsträcktare ströftåg än någon af mina medpassagerare. Det är sannt, den manliga befolkningen i landet wisade mig ingen synnerlig wänskap; ofta blef jag emottagen med bistra miner och man gaf mig med hotfulla åtbörder tillkänna, att jag hade att begifwa mig nedåt floden till. Men då jag ej låtsade förstå detta, utan i stället helsade, så godt jag kunde, på arabiskt sätt och wisade endast ett wänligt ansigte, så inträffade det aldrig, att ej fred inom kort blef sluten och wänskapsbetygelserna ömsesidiga.

Med damerna kunde ännu mindre något krig uppstå, ty huru komma till strid med en fiende, som bara flyr? Mötte man en trupp af dessa ungdomar, om de gamla är här ej fråga, så togo de mangrant till flykten, äfwen med risk af de bedröfliga följder, som wattenkrukorna på deras hufwuden kunde medföra. Att här wisa sig efterhängsen wisste jag af gammal erfarenhet blott skulle göra det onda än wärre, då likgiltighet åter är känd såsom ett särdeles godt medel. Om jag derföre med största uppmärksamhet mönstrade palmerna eller de öfwer mitt hufwud flaxande dufworna, så war det sällan utan exempel, att ej den qwinliga nyfikenheten tog ut sin rätt, ty ett karlhufwud med hår på war ju ock något högst sällsamt och en syn, som ej lät sig ses hwar dag. Då kunde de så gapa af förwåning, att de till och med släppte slöjan ur munnen och man fick i fred och ro ej blott beskåda näsringen utan hela ansigtet.

Wid tal om hufwuden, torde jag kanske böra nämna, att herrar mohamedaner hafwa för wana att bortraka håret helt och hållet, endast en liten tofs öfwerst på hjessan lemnas orörd. Men om denna åter är man i högsta grad rädd, och ej under=

ligt så, ty det är wid den som Mohameds engel en gång skall leda de rättrogna in i paradiset, och man kan lätt tänka sig, hwilket olycksbringande mißtag i ett så wigtigt ögonblick kunde ega rum, om detta handtag då fattades. De européer, som resa på Nilen, pläga wanligen äfwen de så tillwida följa exemplet, att de klippa håret tätt wid hufwudet och i stället för turban anlägga den grekiska fezen — knappast behöfwer jag säga, att jag för min del icke kände mig ega mod att följa någotdera af dessa i mina ögon så fula föredömen. Om bygdens unga tärnor alltså wisade en fruktan, den ingen inställsamhet kunde öfwerwinna, så woro deremot stadsdamerna oftast af alldeles motsatt sinnelag; här blef kriget alltså snarare ett förswarskrig, och man måste känna sig särdeles belåten, om man med någorlunda bibehållen krigsära kunde draga sig ur spelet.

På något annat ställe i min berättelse är redan omnämndt, att ännu några tusen afkomlingar af Egyptens ursprungliga innewånare finnas qwar i landet. Dessa bekänna sig till Christendomen och äro så kallade koptiska christna. Några mil ofwan om Minieh finnes ett kloster, Sitteh Mariam el Adra, befolkadt af munkar, tillhöriga denna trosbekännelse. Då Dahabihn en wacker dag seglade förbi den bergskedja, ofwan på hwilket klostret är beläget, störtade sig det andliga sällskapet hals öfwer hufwud utför klipporna och ned i floden, simmande med mycken fart fartyget till mötes. "Wi äro christna, o herrar"! ropade de redan på långt afstånd; då de kommo närmare, förklarade de utförligare sitt ärende, som naturligtwis war att erhålla backschis och om möjligt bränwin, i brist på detta sednare nöjde de sig äfwen med tomma buteljer, hwilka de sedan sköto framför sig i wattnet. Enär

jag wid besöket ej war på däck, så kan jag icke heller om dessa wåra trosförwandter lemna någon närmare beskrifning; denna torde dock så mycket lättare kunna undwaras, som de andliga herrarna, efter hwad jag hörde, lära warit klädda i en drägt, som efter syndafallet ej ansets rätt passande.

Sällskapet om bord sökte naturligtwis fördrifwa tiden så godt sig göra lät, efter hwars och ens böjelser och lefnadswanor. Redan från början kunde wi måhända hafwa indelats i twenne skilda afdelningar, den qwällsömniga och den morgontrötta. Till den förra afdelningen skulle då hänföras de, som ännu här i södern bibehöllo hemlandsseden att lägga sig tidigt och stiga upp tidigt. Den sednare åter behöfwer ej närmare karakteriseras. Afunden öfwer wår (ty undertecknad tillhörde de qwällsömniga) utmärkta förmåga att somna tidigt framkallade mot oß från andra partiet åtskilliga puts, af hwilka ett och annat war rätt lyckadt. Jag behöfwer ej säga, att Nilens krokodiler spelade en ganska framstående roll i åtskilliga af wåra nordiska jägares fantasibilder, och äran af att få se eller om möjligt dräpa ett dylikt odjur sattes i förhållande derefter mycket högt. En natt wäcktes jag af ett förskräckligt buller från salongen, der ropet: en krokodil, en krokodil! höjdes af flera röster, samtidigt med frågan hwar? hwar? "Här på denna sida", swarades af andra, och så smällde twå skott genom fönsterna. Kort derefter ljöd en skrattsalfwa, utan twifwel lika lång och ihållande, som den musketsalfwa, med hwilken Stockholms borgerskaps infanteri en gång fordom hedrade konung Carl XIV, hwilken ärebetygelse skall hafwa räckt en halftimma. Då jag genom resehandböcker hade mig wäl bekant, att krokodilernas område först widtog 20 mil högre upp i floden, så insåg jag genast, att här något

muntert war å bane och handlade derefter; en annan af wåra wänner, mindre eftertänksam, råkade dock alldeles i fällan, ty han kilade upp allt hwad tygena höllo och som någon toilett under så pressanta omständigheter naturligtwis ej kunde ifrågakomma, så blef triumfen fullständig och jublet hejdlöst.

Till Öfwer-Egyptens hufwudstad, Siut, anlände wi efter fem dagars segling. Landskapet omkring denna stad är mycket wackert, Nilen är uppfylld af en myckenhet mindre holmar, alla grönklädda och hwimlande af sjöfågel. Staden ligger en fjerdingswäg från flodstranden, men deß många kyrkor och minareter äro redan på långt afstånd synliga. Sällskapet beslöt att mangrant göra ett besök på stället, för att emottaga och aflemna post samt för diverse uppköps skull. Åsnor anskaffades alltså oförtöfwadt och en timme efter sedan Dahabihn lagt till stranden satte sig tåget i rörelse. Detta war i sitt slag rätt storartadt, bestående af åtta passagerare, dragoman och twå matroser. Wägen går längs efter höga wallar, uppkastade för att reglera Nilens öfwerswämningar. På de frodiga fälten rundt omkring wäxte klöfwer, så långt ögat kunde nå och af denna betade hela hjordar af hornboskap, kameler och åsnor. Siut är hwilopunkt för karawanerna från det inre af Sahara öknen, hwilka här under de skuggiga alléerna finna en angenäm förfriskningsort efter den heta ökenwandringen. Också funnos här både ökenkameler och beduiner i stor mängd. För de sednare hade man uppfört ett långt skjul, genom hwilket wår wäg gick. Beduinerna lågo här i långa rader, rökande eller sofwande, och de mörka gestalterna gjorde på en och annan af wåra mera försigtiga resande ett så hemskt intryck, att de hela tiden sutto med fingret på revolfwertrycket, då wi passerade förbi.

Rörande staden Siut är i öfrigt ej mycket att säga; den är den största stad i Egypten ofwan Cairo, med 25,000 innewånare, men har helt och hållet de öfriga arabstädernas skaplynne, både hwad angår byggnadssätt och befolkning. Af minareter och kyrkor räknade wi 15 stycken, somliga rätt wackra. Stadens bazar war wäl försedd med orientaliska handelswaror, hwaribland elfenben och elfenbensarbeten intogo ett framstående rum.

Redan påföljande dag satte sig wår ark åter i rörelse uppåt floden. Nordanwinden, som förut blåst allenast till husbehof och mången gång icke ens det, blef nu wissa dagar orkanlik och stundom så kylig, att wi hade swårt att lemna wåra hytter. På detta sätt fördes wi framåt med god fart, utan att någonstädes göra något längre uppehåll. Floden war, ju högre upp wi kommo, desto mera uppfylld af grund och sandbankar, eller ock måtte farwattnet ha warit mindre kändt af wåra sjömän, ty wi stötte ofta på och blefwo sittande än här och än der. Då kommo stakar och stänger i full rörelse eller ock måste, då dessa ej hjelpte, wåra matroser hals öfwer hufwud i wattnet, men så wäl det ena som det andra gick med gladt mod och med en wiß uppsluppen ysterhet, alltid under sång. Utan sång är araben öfwer hufwud ej mäktig någon kraftansträngning, och för hwart och ett af sina olika göromål har han sin egen behagliga melodi. Sålunda kunde man efter wunnen erfarenhet ligga i sin hytt med tillslutna ögon och ändå weta om seglet utsläpptes eller refwades, om stakarna woro i farten eller om Dahabihn war i sådant läge, att folket måste i wattnet och med ryggen mot deß sidor bända den loß från klippor eller sandbankar.

Till staden Luxor anlände wi den 16 December wid middagstiden. Wädret war mycket wackert,

luften mild och himlen nu som alltid i dessa trakter utan moln. Före oß låg här en engelsk Dahabih, hwilken på wanligt sätt helsades med flaggan och saluterades. Det är att märka, att hwarje Dahabih förer den nations flagga, som passagerarne tillhöra och efter denna benämnes sedan fartyget. Det uppåtgående fartyget helsar först ett mötande genom att sänka flaggan på half stång, hwarefter fyra skott aflossas, den andra Dahabihn beswarar höfligheten på samma sätt. Detta bruk iakttages nästan alltid, endast engelmännen äro oftast för högmodiga eller lättjefulla att följa andras exempel. Helsar man dock först, så beswaras wanligen äfwen af dem helsningen.

I Luxor hafwa alla stormakterna, utom Frankrike, jemte Nordamerika konsuler. Dessa äro tillika postmästare åt de respektive makterna, och till någon af dem sändas äfwen andras bref. Consulerna äro araber, som wanligen kunna tala något engelska, men i öfrigt hwarken förstå att läsa eller skrifwa. Till dessa begåfwo wi oß nu, för att höra efter bref och inhemta nyheter; här erhöllo wi bland annat underrättelse, att prinsen af Wales war död och att exkejsar Napoleon begifwit sig till Malta, med flera andra lika sanningsenliga. Wi blefwo wänligt emottagna, bjödos på rökning ur mycket långa pipor samt serverades mockakaffe ur små koppar, men som wanligt utan både socker och grädda.

Twå af konsulerna hafwa åt sig inredt boningar i de gamla tusenåriga templen, med ofantliga pelare och wäggar, tjocka som fästningsmurar.

Från dessa besök begåfwo wi oß ut på ströftåg härs och twärs i den egendomliga staden. Man föreslog slutligen, att wi skulle göra en påhelsning hos de egyptiska danserskorna, ty det gick ju ej an, att komma hem till Swerige utan att

hafwa sett dessa förledande warelser. Dessa artister äro i landet kända under namnet alméher och hafwa i fordna tider spelat en mycket framstående roll. De funnos i början af detta århundrade till stort antal äfwen i Cairo, men Mehemed Ali förwisade en wacker dag hela sällskapet till öfre Egypten, och der ha de sedan deß fört ett trånande lif i twungen landsflykt. Man säger dock, att de nu åter inästlat sig i stor myckenhet äfwen i nedre landet, på samma gång man dock medgifwer, att den äkta ursprungliga rasen företrädeswis är att söka i städerna Kenneh och Luxor i öfre Egypten.

Wi infördes i ett mycket litet rum, temligen mörkt och utan golf, der wi anmodades taga plats på utbredda mattor. Wi måste wänta en god stund, ty dels skulle musik anskaffas, dels woro damerna till börja med något blyga, förstås. Emellertid inträdde först musikanterna, tre till antalet, medförande en tamburin, en darabuka samt ett instrument, som hade någon likhet med en wanlig wiol, fast med strängar af tagel. Sedan musikanterna fått en beqwäm plats, det will säga fått benen ordentligt i kors under sig på golfwet, så inträdde slutligen damerna. De woro fyra till antalet och klädda till hälften på europeiskt, till hälften på arabiskt wis, eller rättare, tygerna woro synbarligen europeiska, men snitten och sättet att bära dem arabiska. Wåra artister hade bart hår, såsom jag will minnas det heter, då fruntimmerna äro utan hufwudbetäckning. Detta war långt och korpswart samt hängde löst öfwer axlarna, nederst blott hopfästadt med en knut. Widare buro de en kort blus som war sammanhållen omkring lifwet med ett rödt tygstycke; föröfrigt, så widt jag kunde se, ingenting. I öronen hade de stora guldringar, omkring armarna andra dylika af mindre ädel metall,

omkring halsen buro de ett band, wid hwilket war fästadt ett helt nät af hopfogade guldmynt, som ytterligare sträckte sig långt ned på bröstet. Deras ansigten woro efter wåra begrepp långt ifrån sköna, men icke heller fula, deras figurer deremot smidiga och behagliga; glansen ifrån de swarta ögonen hade de ytterligare sökt förhöja, genom att stryka swarta streck längs nedre ögonlocken.

Sedan jag nu så fullständigt som möjligt beskrifwit dessa sireners personer, hoppas jag blifwa befriad från skyldigheten att ingå i närmare detaljer rörande deras dans, som åtminstone på mig gjorde ett högst widrigt intryck. Då jag deremot hört andra utom sig af hänryckning öfwer all den konstfärdighet och det behag, som deri utwecklades, så må denna min uppfattning stå ensamt för min räkning, utan att wåra artisters anseende derigenom på något sätt nedsättes. Om jag alltså undandrager mig att beskrifwa hwad jag sett, så må jag till ersättning söka framhålla hwad jag icke sett, nemligen den så kallade "bidansen", måhända den förnämsta af alla. Denna dans är en sorts pantomim, der alméhen tycker sig omgifwen af ett bi, som hon under en allt lifligare takt och slutligen i fullt raseri söker att fånga. Hennes ifwer går slutligen så långt, att hon under sökandet efter biet finner den ena klädespersedeln efter den andra till hinder, och bortkastar den, förutsatt att hon för tillfället bär flera sådana. Sedan äfwen wi lemnat en länk till det gyllene nätwerket, aflägsnade wi oß, mycket belåtna med att ej hafwa blifwit mera förhäxade af dessa sireners trollkonster.

Från Luxor afseglade wi till den ett par dagsresor derifrån belägna staden Esneh, der wi måste qwarstanna i twå dagar, enär detta är en så kal-

lad brödbakningsort, det will säga en af de ställen, der bröd bakas åt matroserna och der man följaktligen är twungen att göra uppehåll. Den som möjligen skulle finna sitt nöje uti att se en arabstad i genomskärning kan få denna sin önskan fullt uppfylld i Esneh. Staden är nemligen bygd tätt inwid den höga flodstranden, och en wacker dag för några år sedan behagade Nilen rifwa ned till sig en god del af den mark, på hwilken staden ligger. En mängd hus följde helt och hållet med i fallet, andra blott delwis och följden blef att man nu får se halfwa gator och halfwa hus eller till och med mindre delar af sådana. Det hela är så jemnt afskuret som hade man klufwit staden midt i tu med en hacka.

I Esneh finnes ett gammalt tempel, som för det lämpliga tillfällets skull af oß nu besöktes. Templet war tills för ett par tiotal af år sedan begrafwet i jorden, men blef då på Mehemed Alis befallning utgräfdt. Öfwer allt i de arabiska städerna höjer sig marken mer och mer, derigenom att husen sammanstörta och falla sönder till jord, då andra åter uppföras på de gamlas mullhögar. Så äfwen här; hwarigenom ock inträffat, att de omgifwande arabhyddorna kommit att stå i jemn höjd med templets takåsar. En trappa leder nu ned från taket, och man stiger in i templet ungefärligen som till en källare. Det rum, hwari wi på detta sätt inträda, är en mycket stor sal, hwars tak uppbäres af fyra rader kolossala pelare, sex i hwarje rad. Tak, wäggar och pelare äro uppfyllda af skulpturer och hieroglyfer, med ännu på sina ställen mycket wäl bibehållna målningar. Salen har ej utgjort det egentliga templet, hwilket ännu är alldeles uppfyldt af jord, utan allenast deß försal, (porticus, pronos).

I detta tempel tilldraga sig isynnerhet pelarne uppmärksamhet, på grund af sin fina och sköna form. Oaktadt sina kolossala dimensioner, de hålla nemligen hela 19 fot i omkrets, se de dock, på grund af sin ofantliga längd, helt lätta och smidiga ut, antagande formen af en blomsterstängel, då sjelfwa kapitelet utgör blomkronan. Denna är omgifwen af blad, hwilka på ett förundranswärdt sätt likna än de olika palmarterna, än papyrusplantan, än winrankan. Sjelfwa blomman är en ofantlig tulpan, huggen i sten, men ändock så lifslefwande.

Templet anses wara bygdt under Ptolemæernas tid, det will säga i de närmaste århundradena före Christus, men har under romerska kejsartiden ytterligare blifwit tillökt och förskönadt. Flera af dessa kejsares namn, stå ännu i hieroglyfskrift på wäggarna, såsom Claudius, Vespasianus, Titus och många andra. På ett ställe står: «Imperator Cæsar, Geta, dux,» men i det närmaste bortmejsladt och nära oläsligt. Som bekant är mördades denna furste af sin broder Caracalla och på mördarens befallning blef sedermera den mördades namn förbjudet och utplånadt i hela romerska riket, och det will synas, som hade detta påbud blifwit åtlydt äfwen i dessa aflägsna trakter. Templet har warit helgadt åt den fornegyptiska guden Kneph — skapareandan, lifskraften — hans maka Nith och deras son Hake.

Ofwan Esneh afsmalnar den odlade jordremsan längs Nilen alltmer, bergen på ömse sidor om floden komma den allt närmare, tills på långa sträckor icke en fläck blir öfrig för odlaren. Bergarten förändrar sig ock här från kalksten till sandsten, af hwilket sednare material jättebygnaderna i det fordna Thebe och andra städer woro uppförda. På ett ställe, benämndt Dschebel Silsileh, stupa ber=

gen twärbrant i floden, som ock här är mycket smal, och här kan man ännu se de stenbryggor, wid hwilka de ur bergen uthuggna klippblocken lastades i flodskeppen, för att föras widare.

Då wi i skymningen den 22 December genomforo detta paß, träffade wi för första gången ett så kalladt slaffartyg, det will säga en af de Nilbåtar, som föra negerslafwar från det inre Afrika, hufwudsakligen från Sudan, till Cairo, för att der försäljas. Nordanwinden blåste rätt skarp och kall i solnedgången, och wi nordbor woro glada att få skydda oß mot kylan med wåra warmaste winterplagg, under det de stackars slafwarna, nyligen komna från det heta Afrika, suto alldeles utan kläder hopkrupna bakom en klippwägg, för att finna något skydd mot winden. Fartyget hade som det syntes lagt i land, för att tillreda aftonmåltid, och slafhandlarna woro som bäst sysselsatta med att intaga sådan, något hwartill de stackars swarta endast fingo blifwa owerksamma åskådare. Wi lefwa derhemma i den lyckliga öfwertygelsen, att den skändliga menniskohandeln för längesedan skall wara afskaffad i ett så paß civiliseradt land som man tänker sig Egypten wara, åtminstone hyste undertecknad en sådan tanke, men huru öfwerraskad blef jag ej, då jag redan på en af jernwägsstationerna mellan Alexandria och Cairo fick se en egyptier komma ledande wid en jernkedja twenne negrer, hwilka woro medelst jernringar omkring halsen fästade wid hwarandra, ungefärligen som ett koppel hundar, utan att detta wäckte den ringaste uppmärksamhet hos den omgifwande menniskomaßsan.

Wår Dahabih sköt fortfarande god fart, seglingen fortgick utan uppehåll hela natten, och påföljande morgon i dagningen, på sjelfwa Julafton, kastade wi ankar wid staden Assuan. Solen sken

warm och klar och luften kändes helt mild, då jag på morgonen trädde ut på wårt däck, för att taga detta det gamla Syene i närmare skärskådande. Wid wår sida lågo tre andra Dahabiher, en belgisk och twå engelska, och deras flaggor fladdrade helt sakta i morgonwinden. Nilen rusade förbi oß med större fart än förr, piskande med sitt gula watten de swarta granitklippor, som här och der skjuta upp ur deß botten, sandstensbergen syntes tränga sig allt närmare flodens stränder och genom deras brutna massor har ökensanden banat sig en wäg, för att liksom tillintetgöra de spår af lif och odling, som ännu finnas.

Den menniskohop, som omgifwer wårt fartyg, är äfwen af en mörkare ansigtsfärg än den wi förr sett, allt antydande, att wi äro i kataraktens grannskap, i närheten af Nubien.

Assuan eller som den fordom kallades Syene, utgjorde gränsorten åt detta håll för det romerska riket och såsom sådan war den då af stor betydenhet. Af den fordna herrligheten synes nu endast ruiner, och äfwen dessa äro af bedröflig beskaffenhet. Den nuwarande staden är smutsig, fattig och på allt sätt eländig. Glad att få sätta foten på fast botten genomströfwade jag på några timmar både det nuwarande Assuan och äfwen det fordnas ruiner. Dessa woro öfwer allt täckta med hela högar af sönderſmuladt Niltegel, qwarlefwor efter ramlade byggnader, och i dessa gräfde man nu som bäst, för att komma åt de murar af huggen sten, som finnas på djupet. Sedan man genomwandrat ruinhoparne i sydöstlig riktning, träffar men ett helt fält med grafwar, utmärkta genom små kors af huggen sten; dessa lära utgöra de grifter, i hwilka de christna jordades, som wid arabernas första infall i landet mördades.

Ännu sydligare ligger Assuans utan twifwel mest intressewäckande wärkwärdighet, de stenbrott, från hwilka materialet blifwit hämtadt till de bildstoder och obelisker, som stått och till en del ännu finnas qwar i Luxor, Carnac, Heliopolis och Alexandria. Den här befintliga graniten är af stor skönhet, ljusröd till färgen, med insprängda gröna fläckar, nästan liknande porfyr. Man kan ock här ännu i dag tydligen se, huru de gamle egyptierna utan både krut och andra nutidens hjelpmedel ur berget lössleto dessa ofantliga stenmassor. Först högg man en ränna längs den linea, efter hwilken man wille bryta blocket, i den borrade man sedan hål af tre tums bredd och fyra tums djup, helt nära hwarandra. I dessa neddrefwos sedan träkilar, på hwilka man ytterligare göt watten, tills de genom sin answällning sprängde berget.

En obelisk, hundra fot lång och färdig på tre sidor, finnes der qwarlemnad sedan fordom. Den har i spetsen en liten spricka, på grund af hwilken den förmodligen ansetts oanwändbar.

I floden rätt ut från Assuan ligger den lilla ön Elephantine, en gång hufwudstad för ett eget litet rike, som omfattade landet närmast omkring. Nu är hela ön endast en ruinhop, omgifwen af palmer och akasieträd. Katarakten börjar sydligt derifrån och floden synes här än mera wild, uppfylld som den är af hela massor af swarta eller mörkröda granitblock, i hwilka wattnet under flodtiden swarfwat wäldiga jättegrytor. På östra stranden finnes en så kallad Nilmätare, det will säga en öfwerbygd trappa af huggen sten, genom hwilken man kan beräkna flodens stigningar eller deß aftagande. På ena wäggen står en grekisk inskrift, nästan utplånad, som förmodligen tillkännagifwer, hwilken som warit upphofsman till denna byggnad.

Nära bredwid ser man en annan dylik, på arabiska och franska språken, som i smickrande ordalag upplyser, att Egyptens nuwarande regent, Ismail Pascha, låtit reparera och återställa denna Nilmätare i sitt fordna skick.

Assuan war i öfrigt ett oroligt ställe; barken war hwarje stund på dagen omgifwen af araber, nubier och negrer, hwilka under mycket bråk och trängsel täfla om att utbjuda sina waror, bestående af antiqviteter eller af afrikanska handelsartiklar, såsom solfjedrar, elfenbensarbeten, wapen af alla slag, klädespersedlar och mycket annat. Wid dessas sida stod en ofantlig hop af ungdomar, med eller utan kläder, som tusen och åter tusen gånger upprepade sitt: backschis ya hawadja, backschis! hwilket på swenska betyder så mycket som: dricksspenningar o herrar, dricksspenningar, och försökte man sedan sätta foten i land, så hade man truppen både före och efter sig, för att ej nämna dem, som kilade wid ens sidor. Ordet backschis hörer man eljest i Egypten dag och natt, från bergen, dalarne, till och med från wattnet, men så enwist som i Assuan hörde jag det dock ingenstädes upprepas — då landbacken ej tycktes de unga nog winstgifwande, så sprungo de små bytingarne till och med i wattnet ända till midjan och der stodo de nu halfwa dagen, alltid med lika friska röster.

Då jag rörande wår Julafton ej har något ytterligare att säga, ty ombord på fartyget, der hwar och en mest sysselsatte sig med sina egna tankar, hwilka på en dag som denna måste wara riktade åt det aflägsna hemmet, war allt stilla och tyst, så afslutar jag nu dessa anteckningar, under förhoppning att i Nubien få fortsätta desamma.

Assuan den 23 December 1871.

III.

Wårt uppehåll i Assuan sträckte sig allenast öfwer Juldagen; Annandagen gjordes wår Dahabih åter loß från land, för att passera icke hela, men wäl en del af katarakten. Hade wi fritt fått följa wår böjelse, så skulle wi utan twifwel ha uppehållit oß ännu en dag i ro och stillhet, men tredje dag Jul war en Onsdag, och att börja färden uppför wattenfallet på en så fatal dag, dertill nekade wåra araber all medwerkan. Woro wi allenast från stället före Onsdagen, så hade de onda makterna, som drifwa sitt spel på den dagen, öfwer oß förlorat sitt wälde och då kunde wi gerna fortsätta wår resa.

Twå så kallade kataraktreiser, det will med andra ord säga kaptener, som skulle lotsa oß genom katarakten, stego alltså ombord och togo befälet på wår galeja.

Det är redan förut anmärkt, att Nilen under sin fart genom hela Egypten flyter lugnt men snabbt, utan forssar och utan afbrott. Den sänker sig likformigt 30 tum på en swensk mil, hwilket från Assuan till utloppet wid Rosette gör så mycket som 300 fot. Ofwan Assuan eller på gränsen till Nubien blir förhållandet ett annat. Här möter oß Nilens så kallade första katarakt, som länge utgjorde ett oöfwerstigligt hinder för fartyg af den storlek, som passagerarebarkerna wan=

ligen hafwa. Skulle en resa för några år sedan fortsättas genom Nubien, så måste man ofwan katarakten bestiga en annan bark, som här fans att hyra. Numera föres en Dahabih utan synnerlig fara, om ock med någon swårighet öfwer wattenfallet, eller rättare wattenfallen, ty flera sådana möta. För det biträde af folk och lotsar, som härtill är af nöden, betalar man till vice konungen en wiß bestämd men rätt betydlig summa, hwaraf lotsarna erhålla en liten del, men folket som wanligt ingenting. Vice konungen tager sjelf här som alltid lejonparten för sin räkning.

Af en mild nordlig wind föres wårt fartyg alltså sakta framåt emot strömmen, som här börjar att flyta allt mer häftigt, slående med allt större wåld emot Dahabihens förstäf. Wi lemna Assuan och Elephantine bakom oß och intränga i en hel labyrint af swarta eller rödswarta granitklippor, som i tusental resa sig på strömmens sidor eller höja sig ur deß sköte. Mellan dessa lotsas wårt lilla skepp sakta fram, solen sjunker härunder ned bakom Lybiska bergskedjan, winden dör bort allt mer och så lägges wårt fartyg i land wid en liten klippa midt i floden, ty wår färd har nått sitt slut för den dagen.

Påföljande dag blefwo wi ännu qwarliggande på samma ställe; winden war för swag, sade man, att föra oß genom katarakten, men sannolikare syntes oß, att Onsdagen ännu ingaf allt för stora betänkligheter, så framt ej Assuan med de många der warande wännerna och kamraterna utöfwade en något återhållande werkan på wår reis.

Men denna dag i katarakten hörer till de angenämaste minnena från hela Nilfärden. Luften nästan stilla, wärmen uppgående till 32 grader i skuggan, rätt framför oß wattenfallet, hwars brus når wåra öron, åt öster otaliga höga klippor, deremel=

lan palmer och fellah-hyddor, i wester floden och så omedelbart derefter öknen med sin ljusröda sand. Denna tafla war så egen i sitt slag och så ny, att wi rätt wäl kunde behöfwa en dag för att riktigt njuta af densamma.

Fjerdedag Jul eller med andra ord den 28 December, i soluppgången, infinna sig åter wåra kataraktreiser, denna gång åtföljda af bortåt 15 andra araber, hwilka skulle blifwa wåra följeslagare under första afdelningen af denna dags äfwentyrliga resa. Seglen hissas, winden friskar till, och så skjuter wår Dahabih fart, närmande sig mer och mer första forssen, såsom wi derhemma skulle kalla den. Denna består af en mindre afdelning af floden, som här störtar sig fram mellan twenne små klippöar, bildande ett några fot högt, långslutande wattenfall.

På akterdäck hade de fleste passagerarne samlat sig, några lågo dock ännu försänkta i en ljuf morgonslummer, den intet buller, inga rop kunde afbryta. Bredwid oß tog den ene kataraktreisen sin plats, nemligen den, som egentligen förde befälet på skutan. Den andra stod längst fram i fören, för att noga gifwa akt på klippor och andra försåt, som kunde blifwa oß till men.

Förd af en stark wäderil rusar nu Dahabihn uppför första fallet och hade redan passerat twå tredjedelar af detsamma, då wår lots häftigt skrikande gifwer några befallningar, hwilka hafwa till följd, att stora seglet släppes loß att fladdra för winden. Dahabihn skrider ännu några alnar fram, bibehållande sin fart, men så stannar den, wänder sig något på twären, störtar tillbaka utför fallet och, knack! knack! så sitta wi der på en klippa midt i forssen. Att beskrifwa den rörelse och det lif, de rop och den förwirring, som härunder woro

rådande, öfwergår alldeles mina krafter. Wi hade sjelfwa tio matroser, tre kockar, twå reiser, twå betjenter och en dragoman, kommer så dertill allt det främmande folket och man tänke sig sedan att hwarenda en skriker, bara skriker, allt hwad mun och lungor förmå. Allra besattast betedde sig dock den främmande reisen i framstammen: denne nöjer sig ej med att skrika, han tar deßutom skutt på skutt minst twå alnar högt upp i luften, under det han med flata handen gifwer sig slag på slag i pannan, så att det smäller ungefärligen som klatscherna af en smällpiska. Dessa kraftyttringar göra så tillwida werkan, att alla de andra skrikhalsarna något förstummas, och det blir derigenom möjligt att gifwa och höra en befallning. Lilla båten sättes alltså efter tillsägelse i wattnet, så mycket folk, som kan rymmas i densamma, hoppar ner deri, medelst en lina halas den utför floden till ett lugnare ställe och så lyckas man komma i land på en af de öar, som ligga på sidan om och framför oß. Nu spännas åter wåra segel, folket i land hala i linan allt hwad krafterna tillåta, men intet hjelper, wi sitta der helt beskedligt som förr. Nu märker en af araberna, att bakstammen med styret hakat sig fast wid klippan och alldeles omöjliggör allt framåtskridande, och hwad är att göra? — båt ega wi icke och framåt komma wi icke heller. Efter något betänkande störtar sig mannen hals öfwer hufwud i forssen och föres af strömmen med full fart till stället. Här lyckas han slutligen bända Dahabihn loß från klippan, störtar sig åter i floden och simmar med otrolig kraft midt igenom skummet till sin plats i framstammen.

Då araben will komma fram med riktig fart i floden, så simmar han ej såsom hos oß brukas, utan han lyfter för hwarje tag armar och händer

högt öfwer wattnet och lyckas på sådant sätt komma framåt, der en europé wackert skulle åka baklänges.

Åter göres förenade ansträngningar af manskap och segel och nu går wår bark i sakta mak uppför fallet och fastgöres derefter wid en klippa i floden, på det wederbörande må hemta krafter till nya företag.

Efter hand samlas här ytterligare omkring tre hundra araber, åtföljda af twå högt förnäma befallningsmän, här kallade scheiker, och nu föras wi framåt på ett mycket mindre äfwentyrligt men ock långt mera säkert sätt än förr. En lina fastgöres nemligen i Dahabihn och med dennas tillhjelp släpas wi fram med tre hundra hästars kraft — hade jag så nära sagt — men bör rätta detta derhän, att wåra dragare alla woro araber och nubier. Men från klippa till klippa måste detta tåg föras, och det saknade icke sitt intresse att se, med hwilken kraft och skicklighet detta ingalunda lätta arbete utföres. Härmed tillgick så, att först en af de yngre och kraftigaste araberna tog tåget i munnen och lyckades simmande eller wadande uppnå den afsedda klippan; här fastgjordes tåget och så halade sig de öfriga utefter detsamma äfwen ditut, och så sattes barken åter i rörelse.

Allt detta skedde dock för ingen del lugnt och tyst, utan fastmer under ett förenadt hojtande och skrikande af alla tre hundra på en gång, ja mången gång under full kamp och strid emellan dem alla. Här gälde dock striden icke hwem som skulle nödgas gå först i floden och åtaga sig det tyngsta arbetet, utan man kämpade twärtom om hwilken som skulle få den äran att gå i spetsen för tåget. Att åtskilja denna larmande massa war ingalunda någon lätt sak, och mer än en gång war det scheikernas käppar, som slutligen måste göra slag i saken.

Dessa tjenstemän buro, såsom utmärkelsetecken trodde wi, käppar i en särskild fåll på ryggen af sin burnus, men wi fingo sedermera klarligen se, att dessa wapen för ingen del woro "kun til lyst", som dansken säger, utan här twärtom mera nödwändiga än wåra officerares och tjenstemäns wärjor. På sådant sätt kommo wi uppföre både stora porten och lilla porten, eller hwad de nu kallades alla dessa större och mindre fall i katarakten, och nådde sent omsider lugnare watten.

Den, som will göra sig en klar föreställning om Nilkataraktens utseende, bör tänka sig en af wåra Norrlandsforssar under sommaren wid lågt watten, med sina massor af stenar och deremellan framsorlande watten, men ock på samma gång tänka sig allt i ofantligt förstorad skala, stenarne förwandlade till oerhörda klippblock och wattenmassan på deras sidor tillräcklig att tillåta ett mindre fartyg passera. Sådant war första kataraktens utseende nu wid låg flod, men wid öfwerswämningstiden, då den skummande strömmen öfwertäcker det hela, då måste den wara fruktanswärd att skåda.

Efter ännu en halftimmes segling i en wild trakt, med nakna berg på sidorna och höga stenkummel midt i floden, fick taflan som genom ett trollslag ett helt annat utseende: friska, grönskande stränder framträda nu för wåra blickar, sköna palmlundar höja sig liksom ur sjelfwa Nilens sköte och midt ibland dessa titta twenne forntida tempel fram, en leende syn efter en sådan bild af förödelse. Det war ön Philæ, den så högt beprisade och med så lifliga färger utmålade Nilön, till hwilken wi nu anlände.

Wi hafwa något hwar i wår ungdom med hänryckning läst wår store Tegnérs skildring af de grekiska öarna med deras öde lundar och lutande

tempel, och mer än en har wäl önskat med Frithiof få göra ett besök i dessa lyckliga nejder, men wid Philæ ha wi ännu i dag taflan lifslefwande framför oß, ehuru kanske långt skönare än skalden någonsin kunnat drömma sig densamma; wi hafwa äfwen här öde lundar, ty ingen mensklig warelse bor nu på ön, och här finnas äfwen tempel, hwilka höra till de wackraste och bäst bibehållna af alla, som den egyptiska forntiden frambragt. Tomma stå dock nu salarna och en eller annan pelare lutar till fall, men det mesta är i öfrigt så nära sådant, som det fordom war, att man hwarje stund är färdig att wänta ett tåg af de gamla tempeltjenarne, för att bringa Osiris och Isis sina offer, så oförändradt är här allt.

Wår Dahabih fick ligga öfwer en hel dag wid Philæs strand, för att liksom hwila ut efter kataraktresans faror och beswärligheter och denna tid begagnades af undertecknad och en af de danske wännerna mycket wäl, för att grundligt taga både det stora och det mindre templet i skärskådande, i det wi med ljuset i hand nedträngde i de djupaste och doldaste schakter och såsom wederqwickelse till sist klättrade upp på templets högsta tinnar.

Börjar man sin wandring från öns sydligaste spets, så har man till höger och wenster twenne pelaregångar, hwars pelare dock förete en större eller mindre grad af fulländning; de sist upprättade äro till och med allenast groft tillyxade, och det will synas som hade man ej medhunnit att gifwa dessa de andras finare former. Har man genomwandrat denna gång, så träffar man ett wäldigt twillingpar af pyramidformiga torn eller så kallade pyloner, hwilka emellan sig lemna rum för en hög och med wackra hieroglyfer utsirad port, som bildar hufwudingången till templet. Dessa torn innesluta

åtskilliga kammare och wäl bibehållna trappor, medelst hwilka man rätt beqwämt kan komma upp på sjelfwa spetsen. Sådana pyloner finnas wid alla Egyptens tempel och skilja sig från wåra kyrktorn deruti, att de äro aflångt tillplattade och uppåt afsmalnande, så att de på öfwersta tinnarna blott lemna ett mindre rum qwar. Till höger wid ingången finner man en inskription, på franska språket, inhuggen i muren, af ungefärligen följande lydelse: "Under republikens 6:te år (1799), den 13 Messidor, har en fransysk armé, kommenderad af Bonaparte, landstigit i Alexandria. Efter det arméen, 20 dagar sednare, wid Pyramiderna jagat Mamelukerna på flykten, förföljde dem Desiax, kommendant för första divisionen, till katarakten, dit han anlände den 13 Ventose år VII." Flere generaler och officerare hafwa underskrifwit detta tillkännagifwande. En patriotisk hand har ofwan om detta tecknat: "en sida af historien bör icke nedsuddas."

Sedan wi genomwandrat första pylonparet, komma wi in på en fyrkantig pelargård och så träffa wi widare ännu ett par pyloner, något mindre än de föregående. Dessa innesluta äfwen emellan sig en präktig port, och sedan wi genomgått denna, så träffa wi ytterligare ett annat pelaregalleri, det yppersta af alla. Pelarne hafwa här samma graciösa form, samma fina bladwerk, med fina utslagna blommor, som wi redan förut beundrat i Esneh, med den skilnad, att allt här är ännu mycket bättre bibehållet och företer en ännu friskare färgprakt. Då man ser dessa glänsande gröna, röda och blå färger, så kan man omöjligen föreställa sig, att man har för sig ett werk, som i twå tusen år trotsat tiden, man tror snarare att det är ett målarearbete från gårdagen, så friskt förekommer här allt. Innanför pelaregården är det allra heligaste beläget,

ett rum, som af de koptiska christna, hwilka i långa tider grasserat på ön, af christlig ifwer blifwit hårdt åtgånget. Åtskilliga andra rum finnas ytterligare bredwid dessa så att säga officiela gemak, hwilka måhända tjenat presterna till boningsrum eller möjligen till balsameringsrum för liken. På trånga och mörka trappor nedkommer man ytterligare i djupa hålor, liknande källare. Man är ännu ej ense om, hwartill dessa kyffen en gång warit anwända; somliga anse dem helt enkelt för fängelser, andra mena, att de warit förwaringsrum för templets skatter och andra slutligen, att wördiga presterskapet här haft åtskilligt fuffens för sig, de troende till uppbyggelse.

Rörande templets ålder kan meddelas, att det egentliga templet, det will säga det inre pylonparet, med åtföljande pelaresal och allra heligaste, är uppfördt af Ptolemæus Philadelphus och Arsinoë, de öfriga tillbyggnaderna tillhöra sednare konungar. Templet war helgadt åt Osiris och Isis, och deras bilder jemte deras son Horus' finnas öfwerallt på wäggarna, hwilka tillika äro så ut- som inwändigt betäckta af hieroglyfer i upphöjdt, särdeles skönt, arbete.

Något i öster från detta det större templet står ett mindre, som warit helgadt åt Isis. Detta tempel är alldeles eget i sitt slag. Det utgöres af en fyrkant af pelare, hwilka ofwantill äro med hwarandra förbundna medelst ofantliga stenblock, bildande på detta sätt en sorts architrav, men utan tak. Pelarna förete här samma sköna harmoni och präktiga mönster som de, hwilka jag förut sökt beskrifwa.

Templet har synbarligen förblifwit ofulländadt. Wäggar och pelare äro blott till en del betäckta med bildwerk och taket fattas, som sagt är, alldeles. Det tillhör en sednare tid, då christendomen redan

hade börjat sin kamp med den urgamla Osiris- och Isis-dyrkan, och detta tempel, från hwilket man tycker sig liksom märka, att de gamla afgudadyrkarna fått flykta midt under sitt arbete, utgör ett slående bewis på den christna lärans hastiga seger i Egypten.

Ön Philæ kallades af de gamle Egyptierna Pilak, det will säga gränsort, och detta icke utan orsak, ty här gick gränsen emellan Egypten och Etiopien, här nådde egyptiska wäldet sitt slut och här war äfwen gränsen åt detta håll för det romerska riket, såsom redan förr är anmärkt. Under wissa korta perioder af det fordna egyptiska konungadömet gjorde wisserligen en eller annan af deß herrskare eröfringståg inåt det nu warande Nubien och underlade sig landet, men de tappra berberna, som bodde här, gjorde sig snart åter fria och företogo då och äfwen sedermera under romarnes tid täta ströftåg in på egyptiska området. År 451 slöto romarne i sjelfwa templet med dem en fred, som skulle hafwa till ändamål att förebygga dylika fiendtligheter.

Medan wi qwarlågo i Philæ, hade wi tillfälle att beskåda ett af de pilgrimståg, som årligen går från det inre af Nubien öfwer staden Kenneh i Egypten, widare genom öknen samt öfwer Röda hafwet till Mecka. Pilgrimernas antal war rätt stort och tåget gick i sakta mak. Då och då hördes från den wallfärdande skaran ett besynnerligt ljud, som närmast skulle kunna förliknas wid en hästs gnäggande och hwilket wi trodde blifwa frambragt genom klarinetter eller andra blåsinstrumenter. Wår dragoman upplyste oß dock om wårt mißtag, ty det war, sade han, de wallfärdande damerna, som förmådde frambringa dessa gälla toner, utan annat hjelpmedel än det af deras egna sångorganer — i

många former trifs det sköna, kunde man här säga, wid tanken på, att detta förunderliga sångstycke skulle wara en hymn till den store qwinnobeundraren Mohameds ära.

Den 30 December lemnade wi Philæ, för att fortsätta wår resa inåt Nubien. Luften kändes fortfarande mild, himlen war alldeles klar och en sakta nordanwind fyllde wåra segel. Det landskap, som nu låg för wåra blickar, war wäsendtligen olika det, från hwilket wi nyligen skilts. Bergen äro högre, ojemnare och med brantare afsatser, djupa inskärningar omwexla med höga spetsar, af hwilka en och annan uppnår en höjd af 800 fot. Det odlade landet emellan bergklyfterna och floden är högst obetydligt, wanligen endast 40 till 50 alnar bredt, på långa sträckor når ökensanden ända till floden; någon gång är dock det odlade bältet bredare, såsom wid Derr och andra byar.

Innewånarnes hufwudnäring hemtas af dadelpalmen, som här når en större utweckling och en skönare form än i Egypten. Åkerbruket är obetydligt, såsom till det mesta inskränkt till flodbräddarne och några fot deröfwer. På bergen wäxer ej ett träd, ej ett strå, ej ens mossa, blott den nakna sandstenen med deß mången gång rätt underliga formationer aftecknar sig i den oändligt klara och genomskinliga atmosferen. Sådant är hufwuddraget af det landskap, som wi nu hade att följa under de återstående 36 milen af wår resa.

Folket är ock mycket olika Egyptens fellah, såsom utgörande en helt annan stam och äfwen talande ett annat språk. Wi hade redan förut gjort bekantskap med nubier såwäl i Cairo som i Alexandria, dit de nu i massa utwandra, och der de utgöra ett wärderadt tjenstefolk samt de präktigaste förelöpare för åkdonen. Hudfärgen är swart eller swartbrun,

men dragen tillhöra ej negern, med hwilken de i öfrigt hafwa intet gemensamt. Männen afraka ej håret såsom det brukas i Egypten, men de gå wanligen utan hufwudbetäckning. Anletsdragen äro oftast wackra, kroppsbyggnaden smidig och fin.

Kläderna blifwa naturligtwis i dessa heta trakter mer och mer bisak och karlarnes arbetsdrägt torde wäl ej erfordra ens så mycket som en aln tyg. Deras högtidsdrägt åter utgöres af wida benkläder, som räcka till knäet, en blå jacka samt derofwanpå en sorts kappa eller blus, med mycket wida ärmar, räckande till fötterna, kommer så härtill röda skor med långa spetsar, så är grannlåten färdig. Damernas högtidsdrägt är något olika på olika trakter. I norra delen af landet består den af ett några alnar långt tygstycke, af mörkblå färg, i hwilket de förstå att på ett mycket präktigt sätt drapera sig, dock alltid så att högra armen och en del af sidan förblifwa fria. De gå utan slöja, äfwen utan annan betäckning på hufwudet än det swarta håret, som de fläta i en ofantlig mängd små flätor, i hwilkas ändar aflånga träkulor äro fästade, och då dessa riktigt slamra emot hwarandra wid hufwudets rörelser, då är det ock riktigt fint. I öfrigt insmörjes håret till ytterlighet med ricinolja, hwaraf ofantliga stora qvantiteter för detta ändamål lära konsumeras. Kommer man inåt byarna, eller till och med någon gång redan wid barken, får man se de sköna i hwardagsdrägt och denna war synnerligen enkel. De begagna då allenast en frans af fina remmar, som de fästa omkring lifwet, hwilken når 8—10 tum nedåt; denna jemte det oumbärliga halsbandet af glänsande glasperlor utgör då deras enda beklädnadspersedel.

Under andra dagen af wår resa passerade wi kräftans wändkrets, eller den linea, hwarest solen

wid midsommartiden står alldeles lodrätt öfwer ens hufwud. Sedan wi gått förbi denna, skulle wi, förutsatt att wår färd inträffat wid midsommar, nödgats söka skugga och swalka åt söder i stället för mot norr, som wi eljest äro wana.

Denna dag sågo wi ock för första gången en krokodil. Besten, som syntes hafwa en längd af 6—8 alnar, låg på yttersta spetsen af en sandbank och tycktes sofwa en rätt grundlig middagssömn, ty han lät ej störa sig af wår Dahabih, som likwäl gick förbi på ett temligen betydligt afstånd. Odjuret, som ansågs wara blott halfwuxet, såg redan wid så tidig ålder ut som en mindre timmerstock, och man kan lätt tänka sig, huru wederbörande i fullt utwäxt tillstånd skola taga sig ut.

Krokodilerna börja redan blifwa allt mer sällsynta för hwarje år, och det finnes mer än en resande, som gjort hela sin Nilfärd, utan att hafwa sett en enda.

Dessa djur, som nu blifwit en handelswara för befolkningen, förföljas på allt sätt både af de resande och af de infödda, och den tid torde ej wara långt aflägsen, då de sannolikt blifwa lika sällsynta i Nubien, som de redan äro det i Egypten. Tiderna förändras! Fordom dyrkades de som gudar och deras kroppar balsamerades, nu äro de alldeles fridlösa på sin egen ärfda grund; men detta med rätta, ty ingen lärer numera finna det så utomordentligt saligt att blifwa söndersliten och uppäten af en krokodil. Ett par dagar sednare sågo wi icke mindre än tre stycken på en gång, och fartyget kom dem då så nära, att wi till slut började mißtänka, det något mißtag å wår sida egde rum, då plötsligen en af bestarne reste sig nästan lodrätt på stjerten, tog en ansats och dök ned i floden, de öfriga följde oförtöfwadt exemplet.

Wår Nyårsafton på floden firades på ett mycket muntert och mycket grundligt sätt. Tankarna på hemmet och de hemmawarande föranledde många skålar och många tal, men ett ännu större antal egnades oß sjelfwa. Wåra medmenniskor på fördäck kunde naturligtwis wid ett så högtidligt tillfälle ej lemnas lottlösa och snart war derföre glädjen der nästan öfwerdrifwet stor, ty araben, som fått smaka för mycket af den förbjudna frukten, kan ej lägga minsta band på sitt muntra wäsende.

Under de första dagarna af det nya året gick wår färd om just ej kräftgången, så åtminstone icke heller mycket åt motsatt håll. Wi hade kommit in i den så kallade Nilkrökningen, det will säga en ofantlig bugt, som Nilen gör först åt wester, sedan åt nordwest och slutligen rakt mot norr. Nordanwinden började ock nu friska upp till full storm, så att wi i smått fingo erfara, hwad en ökenstorm hade att betyda. Genom windens häftighet uppdrifwes då en myckenhet fin sand, som förmörkar utsigten och gör att den inandade luften werkar i hög grad retande på andedrägtsorganerna. Kylan blef ock rätt genomträngande, så att wi emellanåt hade swåra dagar.

Wid den stora byn Derr blefwo wi på sådant sätt liggande hela twå dygn, enär wind och wäder ansågos för mycket häftiga och äfwen wäl mycket emot. Egentliga skälet torde wäl dock ha warit, att wår dragoman och wår förste kock här hade sina hem, eller rättare här woro födda, ty sina hem hafwa de numera i Cairo. Dragomannen har ock sin ena hustru boende i Derr, en andra är placerad i Cairo och en tredje, jag wet icke rätt hwar. Denna tredje i ordningen lärer han dock på sednare tid ha gifwit skiljobref, af det något enkla skälet, att hon wägrade twätta och stryka, såsom en för simpel sysselsättning för en dragomanshustru. Hon har

dock sedan deß hastigt och lustigt skaffat sig en annan man, med mindre fordringar.

Jag torde böra anmärka att lika lätt och obeswäradt, som äktenskapen ingås hos mohamedanerna, lika hastigt upplösas de äfwen. Det fordras endast begge kontrahenternas i det afseendet yttrade wilja, så är glädjen genast slut, eller snarare, det behöfs allenast mannens wilja, ty hustruns bifall lärer han wäl snart kunna tilltwinga sig i det för alla, utom för honom allena, tillslutna harem.

På grund af slägtskaps- och wänskapsförhållanden war fartygets fördäck från morgon till qwäll upptaget af besökande, på bästa sätt utstyrda. Mycket wäsen gjorde detta främmande icke; tysta och högtidliga förtärde de sitt kaffe och rökte sina långa pipor; stolar behöfdes minst, ty sällskapet satt som wanligt med korsslagna ben på bara golfwet. Ingen rörde sig från sin plats från den högtidliga wälkomsthelsningen intill afskedet.

Såsom ett bewis på den besynnerliga rättsskipningen i dessa aflägsna bygder må här följande anföras: Wår dragoman omförmälde, att hans anförwandter här i Derr blifwit på orättmätigt sätt af en granne beröfwade ett stycke jord, och han, dragomannen, ställde nu den begäran till passagerarne, att de skulle tillsäga guvernören på stället att låta återställa till egarne, hwad dem enligt dragomannens förmenande med rätta tillkommer, en tillsägelse, som otwifwelaktigt skulle hafwa till följd, förmenade han, att åkerstycket oförtöfwadt skulle blifwa återlemnadt till hans slägt. Ingen af oß hade dock lust att blanda sig i denna rättegångstwist; dels kunde man här blott höra ena parten, wår dragoman, och rörande hans ärlighet och rättskaffenshet hade wi under tidernas lopp fått mycket dåliga begrepp, dels war det ock han ensam, som

skulle bedrifwa saken hos guvernören, ty ingen annan kunde tolka wårt anförande, och huru detta skulle blifwa öfwersatt och framfördt det kunde man lätt tänka sig.

Förlidet år hade, om ej dragomannen, så dock reisen warit lyckligare. Denne sednares bror hade af någon orsak blifwit arresterad, och Dahabihn passerade just stället, der mannen satt häktad; på ifriga böner af kaptenen framställde passagerarne då en anhållan hos scheiken, att fången måtte till dem öfwerlemnas, hwilket genast skedde. Nu togo de den frigifne om bord på fartyget, läto honom åtfölja detsamma ett par dagar och derefter släpptes han utan widare på fri fot. Präktig ordning!

Den 8 Januari lemnade wi Derr och kommo samma dag ur Nilbugten, eller med andra ord wi ställde wår kosa åter mot söder; nordanwinden, som närmaste dagarna förut warit oß blott till hinder, dog nu nästan alldeles bort, så att fartyget på det gamla prosaiska wiset måste släpas fram. Det landskap, som wi nu genomforo, war om möjligt ännu mera wildt och ödsligt än det i nedre Nubien. Bergen woro högre och klyftorna emellan dem brantare; ökensanden nådde ofta ända ned i floden, som då blott war bekransad af långt, stripigt gräs, af hwilket ökenbeduinernas hjordar beta. Sjöfogeln, som i ofantliga skaror förekommer i Egypten, war här nästan alldeles förswunnen, endast örnar kretsade omkring bergen och som oftast äfwen omkring wårt fartyg, der åtskilliga läckerheter spejades af deras ögon. Krokodilerna måtte icke heller förekomma här, ty ingen kom widare i wår åsyn. Att folket ej hyste synnerligen respekt för dem, derpå hade wi dagliga bewis. Så sågo wi en dag twå små barn färdas öfwer floden på så sätt, att de satte sig ridande på en palmstam, gossen med en

liten åra i händerna, hans lilla syster bakom honom, hållande ett knyte öfwer sitt hufwud. Floden war på detta ställe inemot en half fjerdingswäg bred och öfwerfarten gick ej fort, ty åran måste anwändas än på ena än på andra sidan, men öfwer kommo de dock slutligen, då gossen tog deras enkla farkost på sina axlar och de gingo widare.

Den 10 närmade wi oß Nubiens största märkwärdighet, templet wid Abu Simbel. Detta tempel är ett det wäldigaste byggnadswerk af den wäldige Ramses den store, grekernas Sesostris. Denne konung, som tillhörde Egyptens 19:e konungaslägt, regerade i 66 år och förde sina stora arméer, uppgående till 600,000 man till fots och 24,000 ryttare, långt in i Afrika och på en annan sida ända till Indiens gränser. Han wann under dessa sina segertåg ett ofantligt byte, hwilket han efter hemkomsten anwände till uppbyggande af de präktiga tempel, till de egyptiska gudarnes och sitt eget förherrligande, som wi ännu i dag beundra. Han lefde under det 14:e århundradet före Christus, och under honom skola åtskilliga af de tilldragelser, hwarom Moseböckerna tala, hafwa inträffat; men först under hans swage son, Menephta, anses israeliterna hafwa lemnat landet.

Redan på långt afstånd kan man se, att den twärbranta klippwäggen wid Abu Simbel är med konst tillyrad och formad. Då wi närmade oß stället, förmådde oß nyfikenheten att redan nu på uppresan besöka detta tempel, helst winden war så swag, att wi endast mycket långsamt kunde komma framåt. Detta tempel är ett så kalladt monolittempel, det will säga, det är helt och hållet inhugget i sjelfwa berget, med sina salar sträckande sig flera hundra fot in i klippan, ungefärligen som man föreställde sig jättarnes hem i wåra forntidssagor. Framför

ingången stå fyra statyer, twå på hwarje sida, föreställande Ramses sjelf i sittande ställning. Här som alltid, då det gäller den fornegyptiska konsten, är allt kolossalt, mäktigt, stelt, förstenande. Konungen sitter der med den höga konungamössan på sitt hufwud, med ansigtet rakt fram, fötterna paralelt i jemnbredd med hwarandra, händerna på sina knän, ögonen halft tillslutna, och så har han nu suttit i mer än 3000 år. För att gifwa någon föreställning om den ofantliga storleken af dessa kolosser, må följande mått antecknas. Statyernas höjd är nära 70 fot, ansigtets längd 7 fot, från öra till öra 13 fot, bredden öfwer skuldrorna 25 fot, från armbågen till fingerspetsarna 15 fot o. s. w., och likwäl är allt proportionerligt, ansigtsuttrycket wackert, företeende en nästan barnslig mildhet. Alla stoderna anses wara porträtter af Ramses, men de äro hwarandra dock ej fullt lika; endast en hade full likhet med de bilder af konungen, som man öfwer allt finner på tempelwäggarna. Näsan är något krökt, läpparna temligen tjocka, öfwer det hela hwilar ett mildt majestät, som är Asiens och Afrikas besegrare wärdigt. En af bilderna är till sin öfre del krossad, hufwudet och en del af kroppen hafwa nedfallit, bildande framför templet en hel klipphög. Inträder man i den gamla helgedomen, hwilket på grund af bristande belysning utifrån måste ske med ljuset i hand, så träffar man först ett större rum eller försal, med twå rader fyrkantiga pelare. Mot hwar och en af dessa stöder sig en Osiriskoloß, med korslagda armar, hållande åtskilliga kungliga symboler i sina händer, hwaribland slafpiskan naturligtwis ej fattas. De äro 18 fot höga, deras ansigten hafwa warit målade, ännu kan man tydligen se det swarta af ögat skarpt sticka af emot det hwita, och der man nu ser dem

sitta i den dunkla klippan och skåda stelt ned på oss, så tänker man sig ett antal jättar, som genom ett gudaord blifwit förwandlade till sten, och nu det ena årtusendet efter det andra förblifwa i samma tillstånd, wäntande sin förlossare.

Wäggmålningarna äro mycket wäl bibehållna och föreställa nästan alla händelser ur Ramses lif. På ett ställe ser man konungen stående på en wagn med bågen i hand, förföljande sina fiender, bland hwilka flykt och förwirring äro rådande. Konungen afskjuter sin pil, en man stupar från en framför warande wagn och faller till marken. På ett annat ställe ser man konungen hålla ett antal fångar i håret, färdig att med sin yxa göra ett hastigt slut på deras lif. Bredwid står guden Amun och håller till konungen följande tal, uttryckt genom hieroglyfer: "Jag gifwer dig, säger guden, denna stridsyxa, döda med henne, jag gifwer dig södern att underkufwa och norden att besegra och att slå på flykten alla stammar af de förwända slägten och att utsträcka ditt herrawäldes byggnad, så långt som himlens stöttor nå." Fångarnas utseende motswarar de olika folk, som af Ramses blefwo underkufwade: man ser deribland negrer, perser och semiter, m. fl., alla uppsträcka de sina händer, bedjande om förskoning. Äfwen under denna grymma sysselsättning har Ramses utseende ingalunda förlorat sin godmodiga mildhet, han ser twärtom så hjertans förnöjd ut, att man owilkorligen kommer att tänka på Runebergs Kulneff, "som kyste och som slog ihjel med samma warma själ".

Fortsätter man sin wandring, så kommer man in uti ännu en sal, det egentliga templet, och derifrån in i det allra heligaste. Detta är utmärkt genom ett granitaltar, omkring hwilket sitta flera gudar både med mennisko- och djurhufwuden, och

midt ibland dessa igenkänner man lätt konungen sjelf, som alltid förekommer i förnämt sällskap. Äfwen här äro wäggarna försedda med bildwerk, som dock i anseende till det rådande mörkret äro något swåra att uppfatta. Utom dessa större salar finnas åtta mindre sidorum, af hwilka några warit bonings- rum för presterna, andra balsameringsrum för de döda. Ännu låter natronlukten känna sig, och man wet, att natron ingick såsom hufwudbeståndsdel i de gamles balsameringsmetod. Man plägade först borttaga inelfworna och hjernan, inlade i deras ställe kryddor, sedan inwecklades liket i linne och fick ligga 72 dagar i natronlösning och så war balsameringen färdig. På wenstra benet af den koloß, som finnes till wenster wid ingången, står en urgammal grekisk inskrift, hwilken härstammar från en af de jonier, som woro i konung Psametiks tjenst. Denne konung, som lefde i 7:e århundradet före wår tidräkning, hade indragit en mängd grekiskt krigsfolk i landet och af förtrytelse häröfwer utwandrade en del af den egyptiska krigarekasten till Ethiopien. De utwandrade förföljdes af grekerna, utan att likwäl kunna upphinnas, och man antager, att det war under detta tåg, som inskriften inhöggs. Den innehåller, att konung Psametik qwarblifwit på Elephantine och skickat honom, joniern, förut hit.

Trötta efter de långwariga wandringarna i det mörka templet, togo wi oß alla en wäl behöflig hwila der utanför. Halfwa antalet passagerare hade härunder helt enkelt slagit sig i ro på främre spetsen af en af Ramsesstodernas fötter: "Jag sitter på Ramses lilltå," yttrade en af damerna skrattande, "och jag på tån dernäst," swarade en annan; för egen del ansåg jag mig hafwa fått den beqwämaste platsen af alla, ty jag satt på konungens stortå-

nagel, hwilken med afseende på omfånget motswarade ungefärligen en wanlig stoldyna. Wåra araber, som blifwit något muntra af en eller annan konjack, som wankats, förnöjde härunder sällskapet med prof på sin styrka, som i sanning äfwen war af det icke wanliga slaget.

Påföljande dag fortsatte wi åter wår resa och den 12 Januari framkommo wi ändtligen till målet för wår långa färd, till Wadi Halfa, wid andra Nilkatarakten. Deßförinnan mötte wi en annan passagerarebark, med en engelsk familj om bord, som redan war stadd på återresa, men denna war ock den enda, som under detta år hade hunnit före oß uppför floden. Ankomsten till Wadi Halfa firas alltid med en wiß högtidlighet; manskapet, med reisen i spetsen, framträder till passagerarne, trycker deras händer, lyckönskande dem till wäl fullbordad resa, en artighetsbetygelse, som dock äfwen har som biändamål att påminna om, att Wadi Halfa är framför andra städer det ställe, hwarest stor backschisutdelning bör ega rum. Och om backschis påminnes man öfwerallt. I hwarje stad, dit wi kommo, måste penningar utdelas åt skeppsfolket, på samma sätt wid hwarje wår högtid och ännu mera wid arabernas. Förglömde wid wåra pligter härutinnan, så war wår betjent Hammed ej sen att på sitt eget komiska sätt derpå fästa wår uppmärksamhet. Backschisutdelningen under sjelfwa färden sker i det ändamål, att manskapet må blifwa i tillfälle att här och der köpa sig ett får för sitt eljest mycket magra bord. Man kan knappast göra sig en föreställning om, huru uselt araberna i allmänhet lefwa. Bröd, uppblödt i watten, eller lins, kokad på samma sätt, utgjorde wåra matrosers dagliga spis under ett mycket strängt arbete; får-penningarna sparade de för att betala skatterna

med, "ty," sade de, "vice konungen skall hafwa allt."

Wadi Halfa war Hammeds födelsestad och här hade han sin mor ännu i lifwet. För fyra år sedan hade han utwandrat för att söka sin lycka i Cairo, men under tiden i egenskap af rese-betjent äfwen genomrest en god del af Europa och derunder lärt sig någorlunda franska språket samt något engelska. Det war rörande att se, med hwilken glädje han genast sprang att helsa sin mor. Wid sin återkomst syntes han sorgsen. Hans bror och syster funnos ej mera i hemmet, de hade, äfwen de, begifwit sig ut i werlden, man wißte nu ej hwart, och det gamla hemmet hade blifwit sig myc-ket olikt, fattigt och förödt. Hammed war en yng-ling på 18—19 år, ingen arab känner dock sjelf sin ålder, ty kyrkböcker föras ej i det landet. Han hade ett wackert utseende, oaktadt sin swarta färg, och wißte att genom sitt alltid glada, oftast mycket tokroliga, uppträdande förwärfwa sig passagerarnes gunst. Han förstod litet af hwarje, talade tre språk, kände bokstäfwerna hjelpligt, men med stafning i bok gick det klent; han war följaktligen ingen beläst man, trots sin stora språkkunskap. Äfwen för swen-skan wisade han stort intresse, och önskade gerna lära sig äfwen "det der andra språket," såsom han kallade wårt modersmål, för att en gång framdeles kunna blifwa dragoman för swenskar. Men han fann wårt språk mycket swårt: hans kännedom i detsamma kom aldrig att sträcka sig öfwer några få ord; dessa woro: "halftimme toddy," "ett glas kallt watten" och "god morgon god jäger." Det första af dessa uttryck upprepades för honom så ofta, att han slutligen lärde sig både orden och de-ras betydelse. Ej så med numro twå af hans fra-ser, ty "kallt watten" hette det, om toddy-wattnet

war aldrig så warmt och rykande. Morgonhelsningen hade egentligen blifwit honom inlärd, för att dermed uppwakta en af jägarne, bekant för sina många felskott, men okunnig om rätta betydelsen, begagnade han sedan samma helsning åt alla, både herrar och damer, och syntes mycket belåten med de framsteg i språkforskning, som han genom denna långa, mycket tydligt uttalade, mening kunde framwisa. För Swerige hade Hammed synnerlig stor förkärlek, men detta hade ock sina egna skäl. Ett par af passagerarne hade nemligen förlidet år gjort Nilresan, äfwen då med Hammeds benägna biträde; men då hade de haft med sig hemifrån en liten kammarjungfru, som sålunda kommit att utgöra Hammeds sällskap under färden. Han wille nu så gerna till Swerige, "för att lära sig swenskan", sade han, men det är troligare, att Maries röda kinder och blå ögon gjort ett något för djupt intryck på Hammeds swarta hjerta och att det egentligen war åt det hållet, som skon klämde. "Men huru skall du kunna emotstå kölden derhemma i Swerige"? frågades det. — "En konjack, en paletå", swarade Hammed lakoniskt, om sin inre glöd nämnde han intet. Wår andre betjent, Ibrahim, war så till wida Hammeds motsats, att han war lika tyst och få-ordig, som den andre war språksam. Ibrahim war sällskapets Swen Dufwa, enfaldig som denne, trägen och ihärdig i lika hög grad. Ibrahim war allas tjenare, icke blott passagerarnes, utan äfwen de andra betjenternas; han wisade dock ett förundranswärdt tålamod, swigtade ej under sin börda och huru tätt än befallningarna haglade, hörde man dock aldrig ett ord af mißbelåtenhet, endast ett sakta brummande ungefärligen som kamelens, då han känner sig tungt lastad. Han hade deßutom en egenskap, som man sällan finner på

andra sidan Medelhafwet, han war ärlig, så widt en mohamedan kan wara det.

Rörande wår dragoman har jag ej mycket godt att säga. Han war en wacker karl, med präktiga, swarta ögon, slät och hal i ansigtet, men enligt allas enstämmiga åsigt bakslug och falsk. Hans ärlighet skattades icke heller mycket högt, men den skattades dock enligt min fulla öfwertygelse mycket högre än den förtjenar. Wår förste reis bör wäl ock nu erhålla sina personalia. Denne hade ett präktigt, mycket hedersamt utseende och war, allt sedt från mohamedansk och egyptisk synpunkt, utan twifwel en hedersman. Hans kropp hade under de många Nilresorna kommit att belasta sig med en öfwermåttan hög grad af fetma, och styrkan i hans ben stod ej i något förhållande till den last de hade att bära. Att förflytta sig från stället utgjorde derföre en af hans swåraste och mest mödosamma uppgifter här i werlden, ett beswär som han ock derföre så sällan som möjligt underkastade sig. Framför ändan af en soffa fans på akterdäck en liten fyrkantig plats öfrig och denna syntes utgöra hans paradis här på jorden; här satt han hela dagen, till utseendet orörlig, med benen som wanligt korsslagna, alltid på bara golfwet, och här drömde han utan twifwel sina drömmar om paradisets fröjder i en annan werld. Under mycket kinkiga omständigheter, såsom om Dahabihn stötte på eller så, då måste han upp och då kunde han för en stund till och med wisa en wiß liflighet, om behofwet så bestämdt påkallade. Alla de nu uppräknade af wår omgifning woro nubier och sålunda ej att förwexla med egyptierna, som alla äro af arabisk eller fornegyptisk stam.

Wåra matroser deremot woro nästan alla araber, således af en ljusare ansigtsfärg, men ocksä af

ett ännu mer opålitligt sinnelag. De woro ett utwaldt folk, af wackert utseende och nästan alla af en mycket stark kroppsbyggnad. En raskare, gladare och förnöjdare besättning än wår torde man swårligen finna, och detta oaktadt deras föda, som redan är anmärkt, war af den uslaste beskaffenhet. Isynnerhet under första månaden af wår resa hade de det swårt, ty då inträffade Ramadan, mohamedanernas stora fastetid, då de mellan solens upp- och nedgång ej få förtära det ringaste, ej ens röka. Jag tror dock ej, att araberna numera hålla Ramadan så synnerligt noga, utan i smyg förtära litet af hwarje, ty då wi woro ute på wåra jagter, emottogo matroserna af oß allt hwad wi bjödo dem, och då wi hotande påminte dem om Ramadan, swarade de blott skrattande: "mafisch Ramadan", det will säga så mycket som strunt i Ramadan. Endast en ibland dem, Abdul Ara, det will säga Abdul den skallige, höll Mohameds föreskrifter till punkt och pricka och motstod alla wåra frestelser; han war ock derföre i mycket högt anseende för sin helighet. Men så snart solen sjönk ned under horisonten, då stod förnöjelse att läsa på alla anleten, ty då war pinan slut, och då satte de sig alla i en tät ring omkring det ofantligt stora fatet, der bröddegen fans, och då döko de fem, eller rättare de fyra, ty den, som äter fint, begagnar ej pekfingret wid ätning, med lust och gamman ned i gröten, förande den ena laddningen efter den andra till sin bestämmelse. Det torde wara bekant, att mohamedanerna, icke ens de högst uppsatta ibland dem, ej känna till sådana lyxartiklar som skedar, ännu mindre knifwar och gafflar. De begagna i deras ställe helt enkelt fingrarna, födan må wara af hwad beskaffenhet som helst. Till och med wår dragoman, som wistats lång tid i Paris och som gerna wille anses för

stor gentleman, öfwerraskades mer än en gång med fingrarna i såskoppen, när han trodde sig obemärkt.

Efter måltidens slut återstår ännu en njutning: man iordningställer med mycken noggranhet wattenpipan, det will säga en sorts rökinrättning, der tobaksröken till yttermera förfining ledes genom watten. Men araben nöjer sig ej med tobak allena, utan skall han känna sig riktigt lycksalig, så lägges äfwen en bit hadschisch bland tobaken och man röker af denna blandning twå eller tre drag, hwarefter pipan lemnas till grannen, som å sin sida njuter på samma sätt och widare lemnar den till sin granne, tills den gjort sin rund kring hela laget. Hadschisch werkar ungefärligen som opium, men de drömmar den framkallar skola wara ännu ljufware och ruset till följe deraf mera förledande. Det dröjer icke heller länge, förrän wåra matrosers hufwuden blifwa något osäkra, dinglande än åt ena än åt andra sidan, ett säkert tecken till att deras egare äro stadda på lustwandring i Mohameds himmel.

Knappt har barken lagt i land i Wadi Halfa, förr än den som wanligt omgifwes af en hop infödingar, hwilka med sitt ideliga "backschich ya hawadja" gifwa sin penninglystnad tillkänna, men som äfwen förer till torgs åtskilliga handelsartiklar, hörande till ortens egendomligheter, hwaribland åtskilliga fyrfota-, flygande och krälande djur ingå såsom hufwudbeståndsdelar. En framwisar till benäget påseende de präktigaste och bäst tecknade ormar; en annan frestar med en knippa kameleonter hopbundna med swansarna och slitande och dragande en hwar åt sitt håll, då de lemnas i ro; en tredje utbjuder torndyflar af det riktigt stora slaget, jemte swarta kråkor, gräshoppor och mycket annat, som ej närmare kan beskrifwas. Wadi Halfa är egentligen blott en stor by, som fått namn, heder och

wärdighet af stad. Den utgör inlastningsort för åtskilliga af Afrikas exportwaror, mest dadlar och gummi, hwaraf ofantliga förråder lågo hopade wid flodstranden. I öfrigt erbjuder stället intet af intresse.

Wår Dahabih skulle efter *en*, högst *twå* dagar återwända, och åtskilliga förslag wäcktes, huru man som bäst skulle anwända denna tid. Flertalet beslöt sig för att med skeppsjullen ro upp i katarakten, till en der befintlig klippa, benämnd Abu Sir, hwarifrån man har en god utsigt öfwer forssen. Min danske wän och wanlige följeslagare jemte undertecknad, wi hade andra och mera widt utswäfwande planer. Wi hade redan fått mer än nog af flodlif och umgingos med intet mindre än tanken på att förwandla oß till beduiner och såsom sådana göra en tur med kamel längre in i Afrika. Sagdt och gjordt! Wi hyra oß twå kameler, låta tillaga munförråd för en dag, och påföljande morgon, medan ännu allt på barken låg i djup sömn, begifwa wi oß åstad. Wi blefwo på detta sätt i tillfälle att göra bekantskap med "öknens skepp" på nära håll. Jag förutsätter att både kamelens utseende och hans många goda egenskaper redan äro förut bekanta; huru han utan att tröttna, utan att under flera dygn behöfwa hwarken föda eller watten kan wandra sin tunga stig twärtigenom den ofantliga öknen och mycket annat. För äfwen den skarpaste solhetta synes han wara så godt som känslolös. Han begagnas, som kändt är, nästan utan undantag såsom bärare, — att man i Egypten någon gång äfwen får se honom spänd för plogen har jag redan förut anmärkt.

Kamelerna äro af twå arter, med en eller twå pucklar, endast den förra af dessa varieteter förekommer efter Nilen. Då han skall begagnas som rid=

häst, fäster man på puckeln en sorts träsadel, liknande en hög pall, i hwilken en fördjupning finnes. Öfwer denna kastar man widare en djurhud och dermed är utrustningen färdig. För att styra kamelen har man blott en grimma, då man will wika honom till höger eller wenster, anwänder man ett lätt slag på motsatta sidan och det kloka djuret förstår genast hwad meningen är. Den kamel, som kom på min lott, måste ha gjort sig mindre wäl känd för stadga, ty han hade till yttermera wisso ett tåg fästadt i sjelfwa nosen, hwilket man kunde begagna som hämsko, om farten blef allt för stark.

När ryttaren skall i sadeln, gifwer man ett tecken, då djuret lägger sig ned, wid ett nytt tecken reser det sig hastigt åter upp. Upp- och nedstigandet sker i fyra tempi, hwilka man bör noga känna, för att ej blifwa kastad ur sadeln. Först reser sig djuret halfwägs på bakbenen, sedan lika mycket på frambenen, derefter helt upp med bakdelen, hwarefter framdelen i rask fart följer efter. Stode ej nubiern bredwid och hölle en fast, så skulle åtminstone första uppstigningen utan twifwel sluta med en kullerbytta, antingen fram- eller bakåt, så halsbrytande äro det ofantligt höga djurets rörelser, men med allt detta wänjer man sig dock snart och reder sig äfwen på egen hand.

Första början af wår utflykt war ej rätt lycklig och kunde slutat på ett för min glade kamrat mycket betänkligt sätt. Wår wäg gick nemligen först igenom en låg däld eller dalgång, hwilken Nilen i sitt sjunkande tillstånd nyligen hade lemnat. Då min kamrats kamel i något hastig fart passerade denna fördjupning, förlorade den balansen och störtade till marken. När jag nu med mycken ängslan efterhörde ryttarens belägenhet, började denne öfwerljudt skratta, sägande att i denna mölja kunde

ingen menniska skada sig. Händelsen hade tilldragit sig på ett ställe, der floden wid sitt återtåg hade qwarlemnat en myckenhet fet gyttja och i denna hade min reskamrat oförmodadt fått taga sig ett bad. Efter en grundlig twagning i flodens watten fick han åter sitt wanliga utseende, så att wi kunde fortsätta wår färd, men om denna skall jag hafwa äran att lemna en närmare beskrifning i mitt nästa bref.

Wadi Halfa den 13 Februari 1872.

IV.

Då sista resebrefwet afslutades, woro wi, om jag rätt minnes, stadda på ökenfärd och hade just lemnat Nilens strand. Wår trupp utgjordes af oß twå européer, en äldre och twå yngre araber, med twå kameler och en åsna. Tåget gick i bästa ordning, åsnan i spetsen, så kamelerna och sist trossen, som representerades af arabpojkarna, bärande munförrådet. Wi lemna snart Nilen till höger om oß och hafwa så för wåra ögon endast öknen med sina sandkullar samt en blå strimma, som utmärker den wäg, der floden bryter sig fram. Allt är stilla och tyst, luften mild, endast sand under wåra fötter och den ewigt blå himlen öfwer wåra hufwuden. Rätt i sydost framför oß affspeglar fata morgana ett wackert wattenfall med klippor och palmlundar, en syn som mycket allmänt förekommer wid ökenwandringar. Det kändes oändligt behagligt att efter nära twå månaders instängt lif ändtligen få andas ut i Guds fria och öppna skapelse, och wi båda resande meddelade hwarandra ömsesidigt den hänryckning, wi erforo, wid detta för oß så nya lefnadssätt.

Kamelen är ett mycket präktigt djur som bärare, hans gång är mjuk och djuret sjelft fogligt och lätt att styra. Pojkarna, som egentligen woro med som ledare för kamelerna, blefwo snart i denna egenskap umbärliga, ty wi lärde oß mycket fort att

sjelfwa styra djuren. Ser man på afstånd en kamelryttare, så finner man hans belägenhet långt ifrån afundswärd, ty den waggning fram och åter, som öfre delen af kroppen med nödwändighet erhåller wid djurets långa steg, förefaller mycket plågsam, men häraf lider dock ryttaren sjelf så godt som intet, eller wänjer han sig lätt derwid. Twingas kamelen att öka farten till lunk eller traf, då blir förhållandet ett annat, ty då kastas man wid hwarje steg högt i sadeln och man får då eftertryckligt lära sig känna, huru träsadel smakar.

Wår färd fortgick från morgon och intill eftermiddagen utan afbrott; wi närma oß åter floden, för att hinna beundra de taflor, som watten och klippor gemensamt kunna frambringa och som ofta woro af den egendomliga beskaffenhet, att de aflockade oß höga rop af beundran. Ändtligen framkommo wi, kl. 2 eftermiddagen, till en wacker palmlund, midt i ett mycket wildt landskap, bestående af sandfält, bergspetsar och stenkummel; der låta wi kamelerna lägga sig ned, för att tillåta ryttarne afstiga, och der slå wi nu läger i skuggan. Det är att märka, att kamelen är ett mycket stationärt djur, som för ingen del älskar ombyte; mot hwarje förändring i sitt läge afgifwer han en skarp protest genom ett groft bölande, ware sig att han måste lägga sig ned eller resa sig, gå eller stanna; på samma sätt gifwer han äfwen sitt mißhag tillkänna, om någonting är i olag, om sadeln klämmer honom eller en rem skafwer, allt anger han genast med sin grofwa röst, och då måste man stanna och sadla om.

Wid lägret fingo wi genast besök af åtskilliga infödingar, som kommo att beskåda oß och wår måltid. Wi frestade dem med winbuteljernas innehåll och funno endast en, som kunde motstå frestelsen. Deremot twistades mycket om hwem som skulle göra

början med glaset, hwilken twist en liten qwick fem års pojke så till wida afgjorde till sin fördel, att han som en sparfhök kastade sig öfwer winet och i ett ögonblick stjelpte det i sig, innan de swarta fäderna hunno hindra det. Gubbarna stodo der med långa ansigten, men olyckan war redan skedd och pojken kilade förnöjd bort med hwad han bekommit.

Wi woro här wid målet för wår resa och äfwen wid yttersta gränsen för wår färd inåt Afrika. Undertecknad, som hade sitt hem så långt i norr, hade härmed tillryggalagt en mycket lång färd, nemligen från trakten af 64:e till 22:a breddgraden, eller i det närmaste en rymd, motswarande den emellan polcirkeln och Kräftans wändkrets, ty jag antager, att jag nu war ungefärligen lika långt söder om wändkretsen, som mitt hem i norden är beläget söder om polcirkeln, och jag antager äfwen gißningswis, att ingen så långt i norr boende resande någonsin förr framträngt så långt i söder åt detta håll. Men nu skulle wi wända.

Wi sprungo deßförinnan upp på hwar sin bergspets, kastade ännu en sista blick inåt det inre af Afrika, oß sedan barndomen så wäl bekant för sitt afguderi, sitt menniskoäteri, sina elefanter och flodhästar, swängde så wåra hattar i luften till afsked och anträdde, glada och lyckliga, färden åter mot norden, mot norden.

Wi funno wåra följeslagare, som emellertid qwarstannat hos kamelerna, i ett mycket förändradt skick. De hade haft förtroendet att wakta wåra medtagna förråder, hwaribland funnos åtskilliga buteljer, frestelsen hade blifwit dem öfwermäktig och winet hade som wanligt gjort sin werkan. Här war alltså ett sjungande och ett dansande, till och med gråtande, som war oändligt rörande att både

se och höra. Återfärden gick mycket fort och äfwen i något förändrad tågordning, nemligen så, att åsnan nu kom på efterkälken. Min kamel war den snabbaste trafwaren och lemnade de öfriga långt efter sig. Araben tycktes mycket bekymrad, icke för kamelens utan för min skull, förstås, omtalande med tecken och ord, huru mer än en resande, som farit så der öfwerdådigt fram, blifwit kastad ur sadeln och jemmerligen krossat sitt hufwud emot stenarna. Intet hjelpte — då kom slutligen en af pojkarna springande efter, af alla krafter ropande mitt namn, med tillägg på arabiska af åtskilliga för mig föga smickrande tillmälen. Detta war naturligtwis frukten af min kamrats lektioner, och nu fann jag för godt att ändtligen gifwa efter, sällande mig till de öfriga; dock alltid så, att åsnan måste besegras i kapplöpning, så snart den på något sätt wille göra sin företrädesrätt gällande.

Wi kommo i mycket uttröttadt tillstånd på qwällen åter till Dahabihn, men rörande de känslor, som kamelridten ännu många dagar efteråt framkallade hos oß båda, iakttogo wi alltid en djup tystnad.

Wårt fartyg undergick under wår wistelse wid Wadi Halfa en omskapelse, som gjorde det mera tjenligt för wårt förändrade sätt att färdas. Wi hade efter gammal erfarenhet endast nordanwind att wänta på wår återfärd till Cairo, och det stora seglet blef derföre mer än öfwerflödigt. Detta nedtogs alltså, mot det att det lilla fick intaga deß plats. Äfwen årorna sattes i ordning och roddarbänkar inrättades på så sätt, att däcksplankorna upptogos och lades tre och tre på hwarandra; i öppningarna finna matroserna på sådant sätt beqwäma platser, med stöd för fötterna af twå längs fartyget löpande bjelkar.

Af en häftig nordanwind twingas wi dock att qwarblifwa på wår plats till den 15 Januari, då wi ändtligen lägga ut från land i dagningen och årorna sättas i gång. Efter en stund blir rodden mycket häftig, årorna slå med mycken kraft i wattnet och sång på sång ljuder, under det Abdallalahs röst blir allt högljuddare och mer utmanande. Wid en blick genom fönstret ser jag en Dahabih med engelsk flagg ligga alldeles wid wår sida, och af den äfwen der rådande ansträngningen kan jag förstå, att täflingsrodd emellan fartygen som bäst pågår. Efter en halftimmes fortsatt buller och bråk, med thy åtföljande sång, blir det åter tyst, och jag ser nu den engelska barken ett par hundra alnar efter oß, slutande deraf till de wåras seger. Händelsen war, att under wår hwila i Wadi Halfa hade en engelsk och en amerikansk bark dit ankommit och blifwit segelklara lika fort som wi, och på Nilen kunna twå fartyg naturligtwis omöjligen i lugn gå bredwid hwarandras sida, utan att matroserna ömsesidigt måste försöka hwarandras krafter. Så skedde det nu och så skedde det sedermera alltid, då tillfälle dertill gafs.

Wår färd den dagen blef dock ej lång; nordanwinden friskade nemligen snart upp, så att rodden måste upphöra. Man lägger då fartyget i twär riktning öfwer floden och låter det drifwa med strömmen, hwarigenom det uppstår en kamp mellan wågor och wind på ena sidan, som drifwa mot söder, och strömmen, som tränger på mot norr. Har blåsten uppnått en wiß grad af häftighet, så winna de förra seger och då återstår blott att så fort som möjligt krypa i land och der blifwa liggande.

Påföljande morgon göres åter ett försök att komma fram med årornas tillhjelp, och genast är återigen allt kamp och strid, ty det är nu ameri=

kanaren, som blifwit för närgången och som måste besegras. Nyfikenheten att åskåda täflingsleken dref mig nu upp på däck och jag fick här se en syn, som jag sent skall glömma: raseri måladt i hwart och ett af de mörka ansigtena, der ådrorna stå spända och swetten droppar, turbaner slängas bort från de rakade hufwudena och bröstet häfwes tungt af ansträngning. Då araben will ro med riktig fart, så springer han för hwarje årtag upp på sin framföre sittande kamrats bänk, kastar sig så baklänges tills han ligger nästan rak längs däcket, under det han anstränger sig att draga åran med sig, reser sig sedan med tillhjelp af åra och armar åter upp, tager ett nytt språng och werkställer på nytt samma manöver. Härunder ljuder naturligtwis sång på sång, ty annars kan man ej hålla jemn takt med de ofantliga årorna, och tystnar för ett ögonblick sången, så hörer man i stället matrosernas halfqwäfda röster, der de kalla alla både goda och onda makter till hjelp emot amerikanaren. "Nebbi" (profet) ropar en, "Allah, ya Allah" (Gud, o Gud!) en annan, "Y' Abu Mohamed ya Beumi!" den tredje, och så widare. Stundom äro dessa utrop af mera sjelfwisk natur, tjenande att fästa uppmärksamheten på hwars och ens utmärkta egenskaper som roddare; "jag ror som twå"! yttrar stolt den ene, "nej, se på mig hur jag ror", swarar honom kamraten, eller annat dylikt i samma anda. Till och med reisen lemnar wid sådana tillfällen sin plats bredwid soffan och synes lika lifwad och passionerad som någonsin matroserna, uppmuntrande dem med blickar och ord till förnyade ansträngningar. Dylika täflingsstrider förekommo rätt ofta under wår återresa och som wår Dahabih war mycket stor och tung, så stridde wi stundom med olycka, men dock alltid med ära.

Wädret fortfor emellertid att wara oß emot, så att wi under de första tre dagarna ej hunno mycket öfwer en swensk mil framåt, men hwad som lände till men för oß war andra till gagn, och den ena Dahabihn efter den andra kom alltså nordan=ifrån med swällande segel oß till mötes. Wi börja också att med mera uppmärksamhet mönstra flag=gorna, ty wi wänta dag för dag twå landsmän, med hwilka wi hoppas erhålla bref och tidningar från hemmet. De skulle några dagar efter oß af=segla från Cairo och wi beräkna, att de snart böra kunna wara oß till mötes. Slutligen ropar wår utkik på däck: "Dahabih, med gult och blått i flag=gan!" Nu blef förnöjelsen stor och tillrustningar göras i hast för att wärdigt mottaga wåra gäster — dock, wid närmare påseende befinnes det, att wi hafwa helt andra nationer framför oß, och att det warit de gula och blå eller snarare de gula och swarta preussiska färgerna, som föranledt mißtaget. Den mötande Dahabihn förde dock idel bekanta från Hotel du Nil och wåra tillrustningar woro sålunda ej gjorda alldeles förgäfwes, ty så långt i fjerran är hwarje bekant kärkommen och gerna sedd.

Ehuru winden slutligen något saktade sig, fort=for den dock att blåsa tillräckligt starkt, för att göra wår återfärd genom Nubien mycket långsam. Wi landstego några gånger och besågo de tempel, som lågo i wår wäg, men dessa woro obetydliga och till det mesta endast ruiner, förskrifwande sig från romerska herrawäldets tid. Först den 24 Januari i dagningen lade wi åter till wid wårt wackra Philæ och fingo sålunda åter beundra deß tempel och lundar samt den wackra naturen hos det omgifwande land=skapet.

Wi hade ingen utsigt att denna dag komma utför katarakten och widare till Assuan, men läng=

tan dit war dock stor, ty nu hoppades wi med tillförsigt att hafwa bref från hembygden der oß till mötes. Wi skynda oß alltså att skaffa oß åsnor och med deras benägna tillhjelp tillryggalägga wi, tre man högt, wägen genom öknen till Nilstaden. Wi inträda på postkontoret, anwisas att lägga wåra ben i kors, eller med andra ord sätta oß, på golfwet eller på de låga bänkarna, som funnos, hwilketdera wi behaga, erhålla så långa pipor att röka ur, och så kunna wi genom wår dragoman lugnt och flegmatiskt, såsom det anstår hyssadt folk, ändtligen tillfredsställa wår längtan att fråga efter bref.

Efter att ytterligare hafwa med betänksam min dragit några bloß ur sin pipa, hemtar herr postmästaren, en arab till själ och utseende, en större låda, innehållande en mängd bref, hwilka lemnas oß till benäget påseende. Det är att märka, att i Egyptens sydligare städer herrar postmästare kunna hwarken läsa eller skrifwa, och det åligger sålunda de besökande sjelfwa att betjena sig, det will säga att taga för sig af de framlemnade brefwen, hwad hwar och en önskar. Som nu till all lycka ingen annan hade funnit behag i wåra bref, så kunde wi med godt samwete tillegna oß ur högen flera, som tillhörde oß, och öfwerlemna åt andra återstoden, för att göra sitt urwal. Undertecknad hade så lyckan på sin sida, att icke mindre än 8 här woro för mig att hemta, de första från det aflägsna hemmet, sedan min afresa derifrån. Nu blef mig stugan för trång, nu måste jag ut i det fria för att riktigt njuta. Jo, tack wackert! Först en hel legion backschistiggande ungar att kämpa med och, sedan dessa med käppens tillhjelp blifwit drifna på flykten, en ännu farligare fiende. Det war nemligen en swärm af Assuans danserskor, de redan förut

af oß kända och beskrifna alméherna, som nu täcktes taga min ringa person i närmare skärskådande. Sedan dessa först gjort sitt bästa att med ord och blickar framställa sig så behagligt som möjligt, började de, allt under det jag stod fördjupad i mina bref, att nypa mig i armarna och rycka i kläderna, för att på detta sätt tilldraga sig min uppmärksamhet. Här war nu bättre att fly än illa fäkta — jag tog alltså min saktmodige grålle wid betslet, utrymde Assuan och begaf mig åter ut i öknen, der jag ändtligen i fred och ro kunde få njuta af mina skatter. Här upphunno mig ock snart mina kamrater och så gick det i frisk fart undan till Philæ.

Wid wår Dahabih möttes wi på sjelfwa fallrepet af wåra wäntade landsmän, hwars bark nu som bäst höll på att föras upp genom katarakten, men hwilken de emellertid lemnat, för att så fort som möjligt göra besök hos oß.

De gjorde sin Nilfärd tillsammans med fem andra resande, preussare och schweizare, och sedan äfwen dessa hunnit ankomma till Philæ, aflade passagerarne ömsesidiga besök på hwarandras Dahabiher, och dagen förflöt så angenämt och muntert, som man kan föreställa sig det, då landsmän träffas så långt från hembygden. Deras Dahabih fortsatte redan påföljande morgon sin färd inåt Nubien, men wår deremot blef äfwen denna dag qwarliggande wid Nilön.

Morgonen derefter deremot, i sjelfwa soluppgången, kasta wi loß från land, blicka ännu en gång wid morgonbelysning bort öfwer det täcka landskapet och komma så efter några ögonblick in ibland de wilda klippmassor och skär, som stå liksom på wakt wid kataraktens öfre gräns. Efter en half timmes rodd bland dessa höra wi bruset af wattenfallet på mycket nära håll; wi lägga då i land,

för att taga ombord "kataraktreiserne" och åtskilligt annat folk, som skall wara oß till hjelp under denna dags wådliga färd.

Knappt närmar sig Dahabihn land, så hoppar en liflig arabpojke ombord, tager plats i fören och börjar slamra på och prata allt hwad munnen förmår. Det war en "bönläsare", enkom beställd, för att genom sina böner söka beweka Mohamed att lemna oß sin benägna hjelp under wår kataraktresa. Wißt är, att pojken gjorde sitt bästa, mumlade och läste, som det tycktes alldeles oberörd af allt bullret omkring honom, men profeten wände dock den dagen endast döförat till, ty knappt hade bönläsaren kommit i full fart, så uppblåste en frisk wind och så hette det: "omöjligt i dag".

Färden utför karakten måste nemligen försiggå under alldeles lugnt wäder, en wäderil kunde föra Dahabihn en eller par fot på sidan om stråkwägen, då den ofelbart skulle krossas mot klipporna, med utsigt för oß passagerare att möjligen blifwa föda för krokodilerna. — Tålamod alltså, mycket tålamod för den, som oupphörligt längtade framåt, för att få komma hem och civiliserade menniskor litet närmare!

Under denna dags eftermiddag hade wi äran få emottaga besök af landshöfdingen eller, såsom han här kallas, guvernören öfwer Assuan och landet deromkring. Enligt hans egen utsago sträckte sig hans höfdingedöme på ena sidan mot Derr, på den andra ned åt Esneh. Herr landshöfdingen war klädd på europeiskt wis, med lackerade stöflar och styfwa kragar, men i öfrigt helt och hållet arab; han talade sjelf endast några få ord franska och wi ungefärligen lika mycket arabiska, så att konversationen måste halta litet på begge sidor. Herr

landshöfdingen bjöds genast cigarrer och kaffe, som emottogs, och widare win, som han dock såsom en rättrogen mohamedan afwisade. Han frestades widare med ett glas swensk punsch, som bjöds honom under det något oskyldiga namnet "lemonad", och hwilket han med wälbehag tömde. Han måtte dock till någon del hafwa anat hin ondes list, ty då det andra glaset till honom frambars, wisade han det med bestämdhet tillbaka, tilläggande leende, att om han skulle dricka mycket af "den der lemonaden", så skulle wår färd utför katarakten få ett rätt bedröfligt slut.

Landshöfdingen hade nemligen täckts wisa oß den särskilda bewågenheten att erbjuda sig i egen person föra oß utför katarakten, då, enligt hans försäkran, wår färd skulle gå mycket både fort och säkert, och det war på detta löfte herr landshöfdingen nu hänsyftade. Landshöfdingen tillbragte hos oß hela twå timmar, under hwilken tid samtalet fördes med omwexlande tecken och ord. Slutligen behagade han fästa sin särskilda uppmärksamhet wid några guldprydnader, som undertecknad hade hängande wid sin urkedja, hwaribland en liten kompaß, och en medaljong i form af en bok tycktes särskildt behaga honom. Det föreföll, som om herr landshöfdingen hade mycket swårt att skilja sig från dessa små tingestar, och äntligen lät han mig till och med wäl tydligt förstå, att han icke skulle anse det på något sätt under sin wärdighet att mottaga dem som backschis. Då jag naturligtwis ej hade synnerlig lust att höra på det örat, så behagade han i stället fresta mig med att uppräcka åtskilliga fingrar, till tecken, att han wille betala så och så många francs, eller hwad nu meningen kunde wara, om han blefwe egare till småsakerna. Nu hade jag swårt att reda mig ur min förlägenhet, men slut=

ligen lyckades det oß dock att göra för herr landshöfdingen klart, att jag sjelf hade emottagit dessa föremål för hans begärelse som backschis och att jag följaktligen ej wille för något pris göra mig af med desamma. Oß syntes, som om det warit nästan mera af behofwet påkalladt, om herr landshöfdingen inledt underhandlingar rörande wåra klockor, ty såsom man tydligt kunde iakttaga, bar han wäl twenne stycken urkedjor, men ur saknade han deremot alldeles.

Ändtligen, den 27 Januari, då solen steg upp öfwer östra bergskedjan, angifwer buller och rop på och omkring Dahabihn att tillrustningar på allwar göras för kataraktresa; löst stående glas och porslin gifwas ett stadigt läge, möbler undanskaffas och passagerarne uppmanas att lemna sina bäddar, för att wara beredda på allt. I land samlar sig allt mera folk, twå reiser infinna sig, för att öfwertaga befälet, och en 40 eller 50 främmande araber stiga ytterligare ombord.

Nu lägga wi ut från land, den förnämsta reisen tager sin plats längst fram på akterdäck, något bakom honom står guvernörens kawaß eller liftjenare, med revolver i bältet, sjelf har guvernören dock ej, enligt sitt löfte, infunnit sig. På akterdäck äro ytterligare alla passagerarne samlade, äfwensom en mängd araber. Styret hålles särskildt af fyra man. På fördäcket sitta wåra matroser wid årorna och omkring dem ungefärligen 40 andra. Abdallalah, känd och utmärkt såsom stor sångare men deremot som en mycket klen roddare, afdankas nu i denna sednare egenskap, för att med så mycket större eftertryck kunna egna sig ensamt åt sången.

Nu plaska årorna i wattnet, Abdallalahs röst ljuder och Dahabihn sätter sig i rörelse. Matro=

ſerna anſtränga ſina krafter till det yttersta, ty det gäller att oaktadt den ſtarka ſtrömmen gifwa barken en ſådan fart, att den willigt lyder ſtyret.

Jag har redan förut anmärkt, att floden i katarakten genom en ſtor myckenhet öar och klippmasſor är ſönderdelad i flera ſtrömafdelningar. Då wi gingo uppför fallet, följde wi en ſådan på öſtra ſidan, nu deremot gingo wi ſå långt till weſter i floden ſom möjligt. Wi närma oß med ſtor haſtighet förſta fallet, kataraktreiſen wid min ſida ſätter handen för ſina ögon och gör en kort bön, flera andra araber följa hans exempel. Nu ſtörtar Dahabihn utföre, dyker djupt ned med framſtammen, reſer ſig åter långſamt upp, watten öfwerſköljer fördäcket och en del af det der ſittande folket ſamt tränger ända upp i kockens laboratorium och utſläcker elden. Wi flyta åter i lugn ſtröm, wattnet från däcket undanſkaffas haſtigt, wåra uttröttade matroſer lemna ſina platſer, ſom intagas af andra araber, twå eller tre wid hwarje åra. Nu bruſar oß det andra fallet allt närmare, wi ſe framför oß blott ſkummande watten och midt i detta klippor, endaſt klippor. Längſt till wenſter reſa ſig twenne ſådana ſom wäldiga portſtolpar, lemnande mellan ſig en ſmal klippfri wäg. Denna kröker ſig förſt temligen twärt till wenſter, böjer ſig ſå långſamt till höger, och ſå hinner man åter lugnt watten; på ſidorna endaſt klippor och ſkum. Uppgiften war nu att förmå wårt fartyg följa denna wådliga ſtråt, ty gled det aldrig ſå litet åt ſidan, ſå kroſſades det mot klipporna och war ohjelpligen förloradt. En ſönderſlagen Dahabih på ſidan om floden bewiſade mer än wäl ſanningen häraf. Det war derföre, ſom lugnt wäder måſte afwaktas, det war ock derföre, ſom krafterna wid årorna måſte

förstärkas, ty nu om någonsin måste Dahabihn hafwa full fart.

Också drifwa strömmens och wåra talrika roddares gemensamma krafter oß framåt med windens hastighet; wi rusa in mellan de båda klipporna, Dahabihn wänder sig lyckligt åt wenster, sedan åt höger och så störta wi utför det långsluttande fallet. Min uppmärksamhet är delad mellan floden och den befälhafwande reisen. Hans ansigte har wanligtwis ett mycket mildt uttryck, nu afspeglar sig der det djupaste allwar; han kastar sina blickar än på ena än på andra sidan af fartyget och börjar slutligen af alla krafter ropa: till wenster, till wenster! Hans röst dör bort i det allmänna sorlet och höres ej; ty nu skriker hwarenda arab allt hwad lungor förmå. Reisen förnyar sin befallning med mera eftertryck, höger=årorna börja på ett betänkligt sätt skrapa mot klipporna i flodens botten, wår befälhafwares ansigte får slutligen ett nästan ångestfullt utseende, stora swettdroppar perla på detsamma och så gifwer han med hufwud, händer och fötter, med hela sin warelse, tecken åt wenster. Nu ändtligen hwila wenster=årorna, och efter några ögonblick flyta wi i trygghet. Reisen hemtar tungt efter andan, nickar gladt åt passagerarne, araberna trycka deras händer, lyckönskande. Midt under den allmänna glädjeförwirringen tilldrog sig en mycket egendomlig scen; en gammal trasig gubbe framträder nemligen på akterdäck och uppför der en helig fröjdedans, som emottages med mycket blandade känslor, allt efter åskådarnes olika lynne och trosbekännelse. På oß européer gjorde gubbens konstproduktioner ett så öfwermåttan komiskt intryck, att wi nästan wille kikna af skratt, araberna deremot höllo sig tysta och allwarliga som wanligt. Den dansande war förmodligen en helig, en derwisch.

som kommit sig något på efterkälken på gamla dar, men som när tid och passande anledning gafs ännu gerna wille lysa med sin kära konst.

Det synes mig wara en djerf tanke att söka föra ett fartyg af de dimensioner, som en passagerarebark wanligen har, utför första katarakten och det fordras utan twifwel både mod och själsnärwaro att utföra den, helst om detta fartyg är bland de större, såsom förhållandet war med wårt. Uppriktigt sagt, föreföll det mig hardt när omöjligt att i denna labyrint af klippor finna en fri wäg och ändå omöjligare tycktes det att få fartyget der göra sina wändningar, helst färden utför fallet ej upptager mer än en eller annan minut; allt gick dock, såsom wi sett, för oß mycket lyckligt. Ej alla hade dock samma lycka som wi, ty åtminstone en Dahabih, förande bekanta till oß, fick sin botten genomborrad och måste ligga qwar i Assuan för att reparera.

Wäglängden från Philæ till Assuan genom öknen beräknas till en swensk mil, efter floden åter till något mer än en och en half.

Wårt uppehåll i Assuan warade denna gång endast några timmar, men blef ändå längre än wi hade önskat. Wår reis tycktes här befinna sig wäl och gjorde alla möjliga inwändningar emot att fortsätta resan den dagen, men måste efter erhållen bestämd befallning gifwa wika. Knappt hade wi dock rott en halftimmes tid, förrän barken, förmodligen genom något fel hos styrmannen, körde upp mot en hög klippa, der wi i flera timmar blefwo sittande. Det fordrades många ansträngningar att komma loß och båda ankaren måste deßförinnan ut i floden. Då wi slutligen åter woro på det klara, framträdde reisen och förklarade icke utan hetta, att detta allt hade skett genom passagerarnes

förwållande, ty om han hade fått qwarstanna enligt sin önskan i Assuan, så skulle wi ej törnat emot någon klippa; hwilket så tillwida kunde wara sannt, att wi åtminstone ej törnat emot den dagen. Reisens oblyghet hade af wanda nilfarare utan twifwel ögonblickligen blifwit bestraffad med några käpprapp, ty sådan är landets sed; wi woro ett mycket fredligt folk och reisen slapp derföre undan med endast wreda blickar. Emellertid återwände härefter aldrig det gamla wänliga förhållandet emellan oß och wår reis, huru mycken möda han än i det afseendet gjorde sig, han möttes öfwerallt af endast kalla anleten.

Den 28 Januari war en mycket warm och owanligt lugn dag. Wi tillryggalade under densamma ett långt wägstycke och framkommo på eftermiddagen till templet Ombos. Af detta tempel, som är påbörjadt af Ptolemæus Philometer och fullbordadt af hans närmaste efterträdare, finnes numera nästan blott ruiner. Deß pyloner hafwa för längesedan nedstörtat i floden och ökensanden har på andra sidan så hopat sig, att templet är till mer än hälften begrafwet i stoftet. Ännu stå dock tretton pelare upprätt och uppbära en architrav med wäl bibehållna figurer och målningar, men af templets öfriga beståndsdelar ser man mycket litet.

Den, som kommer till Egypten med hufwudet fullt af förutfattade meningar om landets skönhet och präktiga utseende, skall utan twifwel i de flesta fall finna sina förhoppningar, öfwerdrifna som de i allmänhet äro, gäckade; men stiger man upp på kullen wid Ombos tempel och kastar blicken utöfwer det omgifwande landskapet, så ser man en tafla, som man tycker sig hafwa sett förr, som är så bekant, ja, som tusen gånger förut swäfwat för ens

inbillning, ty just sådant har man drömt sig det gamla Faraolandet. Floden är här mycket bred, uppfylld af en mängd små, grönskande öar, på hwilka palmarna wagga för winden och wid hwars stränder hela skaror af wildgäß, pelikaner, ibisar och andra sjöfoglar plaska, bortom floden är åter ett land, nästan så långt ögat kan nå, bewuxet med de rikaste skördar, och sist wid horisontens yttersta gräns bergskedjorna och öknen. Öfwer det hela hwälfwer sig en ewigt klar himmel, ty regn faller ej här, ej ens ett moln undanskymmer i dessa trakter solen. Sådant är landet omkring Ombos, utan twifwel det wackraste af hela Egypten, som kommit i min åsyn.

Under dessa dagar hölls af wårt sällskap ett stort familjeråd, för att närmare bestämma öfwer wår resa. Det är i allmänhet wanligt, att Dahabiherna tillryggalägga det mesta af wägen under nätterna, ty wädret är då lugnt och folket står bättre ut att ro. Twå af passagerarne hade emellertid förklarat, att deras helsa ej medgaf det fartyget satte sig i gång före klockan 8 på morgnarna. Wi andra måste naturligtwis fästa tillbörligt afseende på deras behof och önskningar, men för dem ibland oß, som hoppats få taga en närmare kännedom af Egyptens fornlemningar och minnesmärken samt egde krafter att företaga utflykter i land, war detta ett hårdt, mycket hårdt slag, ty nu måste tiden för dylika företag i det yttersta afknappas, om wi möjligen skulle hinna fram till Cairo enligt kontraktets lydelse, omkring den 20 Februari, hwilket war flertalets önskan. Då wi sålunda den 29 närmade oß det präktiga templet Edfu, som ligger en qwart mil från floden, så beslöts att intet uppehåll der skulle göras, utan Dahabihn skulle gå framåt i wanlig marchordning, utan afseende på templet.

Wi framkommo till all lycka dit på natten och innan kl. 8 på morgon kan man, om man ej är allt för mycket plågad af sömnsjuka, hinna med åtskilligt. Knappt hade det alltså börjat ljusna upp till dag, för än undertecknad dunkade i wäggen hos min granne och följeslagare och så kommo wi båda på fötterna, en tredje gjorde sig ock i hast i ordning, hwarpå alla tre inom kort "sitta till åsna", på wäg till templet.

Landet är genomgräfdt af en mängd stora diken och kanaler till jordens bewattning och öfwer allt stod nu en rik och wacker skörd i full wärt, den andra i ordningen efter öfwerswämningen. Templet är redan på afstånd synligt genom sina ofantligt höga pyloner, hwilka nästan likna pyramider, och helgedomen i sin helhet är utan twifwel i närwarande stund den bäst bibehållna i hela Egypten, och genom ett noggrant betraktande af detta tempel kan man få en klar föreställning om beskaffenheten af dessa byggnader i allmänhet. Edfu kallades af romarne Apollinopolis magna, fordom Attbo. Det låg tills för några år sedan begrafwet i jorden och på deß tak hade fellahs bygt sina hyddor i stor myckenhet. Nu är det helt och hållet utgräfdt, kojorna bortflyttade och det hela försatt i sitt ursprungliga skick.

Sedan man genomwandrat ingången, som finnes emellan de båda pylontornen, inträder man på en mycket rymlig förgård, på twå sidor omgifwen af präktiga kolonnader; efter förgården följer pelaresalen, hwars tak uppbäres af tre rader pelare, med sex i hwarje rad, alla af samma utseende, som det wi redan i Esneh och Philæ beundrat. Efter pelaresalen följer, som wanligt, det alldra heligaste, här mycket wäl bibehållet. Här finnes ännu ett stort fristående skåp eller nisch af polerad granit,

som sannolikt tjenat till afgudabildens förwarande. Många andra kamrar finnas ytterligare, hwars ändamål annorstädes redan är angifwet. Omkring hela templet löper en ännu mycket wäl bibehållen mur af huggen sten, nästan lika hög som byggnaden sjelf. Hwarje fläck på muren, på templet och på pylonerna är utsirad med bilder och hieroglyfer i upphöjning samt mycket skönt arbetade. En beqwäm cirkeltrappa in uti tornen leder upp till dessas högsta tinnar och härifrån har man utsigt öfwer landskapet flera mil omkring.

Sedan wi besett det hela och till sist gjort en språngmarch på muren rundtomkring hela palatset, satte wi oß åter på wåra åsnor och anträdde återfärden. Wi hade knappt hunnit utom templets område, förr än wi mötte ett annat sällskap, tillhörande en bark med engelsk och amerikansk flagg, och sålunda med blandadt innehåll, som låg wid wår sida i floden. De af dessa passagerare, som nu besökte templet, utgjordes af en herre och fyra damer, och bland de sednare en ung flicka af 12—14 år. Wi helsade, såsom i dessa aflägsna trakter allmänligen brukas, då européer mötas, på det ankommande sällskapet och wår helsning beswarades med mycken artighet af damerna, den drumlige britten sjelf deremot war naturligtwis allt för dum eller allt för högfärdig eller möjligen litet af hwarje, för att kunna se folk, tillhörande så små nationer som de nordiska, och han red oß alltså stolt förbi.

Den unga missen war ett mycket wackert och intagande barn och såg så hjertans glad och lefnadsfrisk ut, der hon i morgonwinden trippade fram med sin åsna, att hon utgjorde en rätt angenäm syn för dem, som på flera månader ej sett ett enda hyffadt barnansigte.

Wi återkommo emellertid på bestämdt klockslag till barken, som oförtöfwadt åter satte sig i rörelse. Jag torde måhända här böra tillägga, att templet wid Edfu har till uppbyggare samma konungar, som uppfört templet wid Ombos, det tillhör alltså första århundradet före wår tideräkning.

Till staden Esneh återkommo wi den 1 Februari. Här är brödbakningsort och här skulle wi alltså enligt gammal god ordning qwarligga till deß folket fått sitt behof fyldt af denna nödwändighetswara. Efter åtskilliga underhandlingar satte wi oß dock åter i gång, enär provianten ansågs kunna räcka tills wi hunnit Girigeh, en annan dylik fabrikationsort; men långt kommo wi ej den dagen, ty knappt hade wi hunnit motsatta stranden, så uppblåste en så wåldsam nordanstorm, att wi hastigt måste söka land, för att ej blifwa drifna mot Assuan. Här qwarlågo wi nu i twå dagar, men arbetade oß under fortsatt kamp och strid mot wäder och wind dock den 3 Februari fram till Luxor.

Luxor innehåller de förnämsta fornlemningarna efter Nilen och utgör alltså det hufwudsakligaste målet för de skådelystnades beundran; här och i trakten omkring låg nemligen det fordna Thebe, "staden med de hundra portarna," Egyptens hufwudstad under deß mest glänsande tid, under den tid, då detta rike war som mäktigast och hade sin största utsträckning. Staden war bygd på Nilens begge stränder, men den har nu i likhet med Memphis och andra städer så småningom blifwit jemnad med jorden: deß tempel och minnesmärken woro dock af så kolosal beskaffenhet, att de trotsat både tidens och menniskornas förstörande inwerkan och bära derföre ännu i dag icke blott wittne om stadens fordna glans och rikedom, utan äfwen om deß stora utsträckning. Af den fordna herrligheten

återstår ännu på östra stranden templet wid Luxor samt en fjerdingswäg längre i norr templet Carnac. Mitt emot detta på westra stranden möter man tempelpalatset Gurna, en knapp fjerdingswäg sydligare Ramses den stores tempel, Memnonium, samt ytterligare en dryg qwart-mil derifrån det stora templet Medinet Habu. På samma sida ligga äfwen de ryktbara konungagrafwarna jemte drottnings- och prestgrafwarna. De så kallade "sittande kolosserna" finnas äfwen här. Här är alltså ofantligt mycket att se och beundra, och under wanliga förhållanden pläga derföre Dahabiherna här blifwa liggande 5 till 8 dagar; wårt uppehåll måste af känd anledning inskränkas till endast tre och knappt det.

Thebe war grundadt af den 11:e egyptiska konungadynastien, omkring 2,500 år före Christus. Hufwudstad för hela Egypten blef det dock först 200 år derefter, då den 12:e dynastien förenade hela landet och en del af Nubien till ett rike. Kort derefter infaller tiden för de asiatiska herdefolkens eröfring af Egypten, hwilkas konungar togo sitt residens i Memphis, under det landets egna konungafamiljer fortforo att föra ett skenbart wälde i Thebe. Efter herdefolkens fördrifwande infaller hela rikets och äfwen Thebes blomstringsperiod. Konung Amasis återeröfrade Memphis, men först hans 4:e efterföljare, Thothmes III, lyckades helt och hållet återjaga inkräktarne till Asien och äfwen i denna werldsdel göra eröfringar. Hans bedrifter stå ännu att läsa på wäggarna af Carnacs tempel. Dennes andre efterträdare Amonoph har låtit uppföra de sittande kolosserna, såsom afbildningar af sig sjelf. Aldra mäktigast blef dock riket under de derefter följande konungarna Sethos I och Ramses II, den store, om hwilken wi redan talat; under dessas tid i 15:de

eller 14:de århundradet före Christus uppfördes det hufwudsakligaste af Carnac samt Memnonium m. fl. — De sista sjelfständiga Faraonerna återflyttade residenset till Memphis, och Thebe förföll allt mer, isynnerhet sedan Egypten efter slaget wid Pelusium år 525 f. Christus blifwit en del af det Persiska riket. Sedan persiska wäldet genom Alexander den stores segrar blifwit störtadt, blef Egypten åter ett sjelfständigt land under egna konungar, Ptolomeerna, men dessa togo nu Alexandria till hufwudstad och Thebe råkade fortfarande i förgätenhet. Under denna tid gjorde Thebe uppror emot den i Alexandria regerande konungen, men blef efter en treårig belägring eröfradt och fullständigt förstördt, och dermed slutar Thebes historia och passagerarnes på wår Dahabih börjar ånyo.

Det är redan ofwan antydt, att wår tid att bese fornlemningarna efter det gamla Thebe war knappt tillmätt, och följaktligen måste wi wäl anwända hwarje stund, om wi skulle hinna beskåda det alldra wigtigaste och mest sewärda, på annat war ej för oß att tänka. Knappt hade alltså Dahabihen wäl nått land, förr än tre ibland oß beställa åsnor för ridt till Carnac. Redden omkring Luxor, der wårt fartyg låg, företedde nu ett mycket präktigt utseende; före oß lågo här redan 16 Dahabiher, en annan kom nästan samtidigt med oß, så att flaggor och wimplar från tillsammans 18 fartyg nu fladdrade för winden, för att ej tala om de brokigt målade fartygen sjelfwa med deras nästan lika brokigt utstyrda passagerare. Flertalet war som wanligt engelsmän, dernäst woro amerikanarne de talrikaste. Af 20 passagerarebarker kan man med säkerhet antaga, att 16 föra engelska familjer, 2 amerikanska och de återstående twå tyskar, belgare, fransmän eller — swenskar; så=

dant ungefärligen är förhållandet nationerna emellan.

Wår wäg till Carnac gick öfwer frodiga åkerfält, stundom genom grönskande palmlundar. Under Thebes blomstringstid hade man här att färdas genom en allée af präktiga sfinxer, 1200 till antalet, men dessa ligga nu begrafna i jorden eller äro de förstörda af menniskohand. Först då man närmar sig templet, ser man till höger och wenster åtskilliga af dessa underdjur, alla dock mer eller mindre hårdt åtgångna, i de flesta fall saknande hufwuden eller andra tillbehör.

Då wi inträda på det område, som fordom intogs af det mäktiga Carnac, mötas wi först af en fristående, 60 fot hög port, allt ofwanifrån och ned betäckt med skulpturer, hwilken blifwit uppförd af Ptolemæus Evergetes. Det är först att anmärka, att de olika byggnader, som utgjort Carnacs tempel, icke blifwit uppförda under en regent icke ens under en konungadynasti, utan att deras uppbyggande försiggått under en tidrymd af bortåt 2000 år, eller från den äldsta tiden ända intill romerska kejsaretiden. Det är på detta sätt Carnac blifwit eller rättare sagdt warit ett nationaltempel, det största och präktigaste, som den fornegyptiska konsten frambragt. Om wi fortsätta wår wandring och wända oß åt wenster eller med andra ord närma oß floden, så träffa wi en annan sfinxallé, hwilken förmodligen en gång nått ända till flodstranden, men som nu är, på några fragmenter när, alldeles förstörd. Och här, med fronten mot wester, mot Nilen, men mer än 1000 alnar derifrån aflägsen, är ingången till det egentliga templet. Denna bildas här såsom öfwerallt i de gamles tempel af twå pyloner, ännu ehuru stympade och något förfallna 134 fot höga, sålunda de högsta i hela Egyp-

ten. Dessa af ofantliga block hopfogade torn innefatta emellan sig porten, 60 fot hög, och genom denna inkommer man på en förgård, stor som torget i en wanlig småstad, mätande 275 fot längs igenom och 329 på twären. Några här förut befintliga pelare hafwa redan nedstörstat, äfwen sidomurarne ligga till det mesta i ruiner. Genom ytterligare ett par pyloner, som till någon del nedrasat, inkommer man i templets stora pelaresal. Wid ingången till densamma och liksom till deß wäktare hafwa här stått twå kolossala stenbilder af polerad granit, begge föreställande konung Ramses, men af dem är nu allenast nedre hälften qwar, och äfwen denna till någon del begrafwen i stoftet. Pelaresalen sjelf har en längd af 329 fot, bredden 170. Midtelpartiet har en höjd af 70 fot och sidopartierna af 43. Lägger man dertill, att deß tak uppburits och till en del ännu uppbäres af 134 pelare af så kolossala dimensioner, att i hela werlden intet motswarande kan uppwisas, så kan man åtminstone göra sig ett swagt begrepp om den häpnad man måste erfara, då man inträder i detta tempelrum. De tolf midtelpelarna hafwa utom fotställning och kapitäl en höjd af 66 fot och hålla 12 fot i genomskärning. Kapitälerna, som hafwa 22 fots genomskärning, äro med hwarandra förbundna genom aflångt fyrkantiga klippstycken af mer än 40 fots längd, och genom dem har taket bildats. Pelarne i sidopartierna äro af mindre dimensioner, hållande 41½ fots höjd samt 27½ fot i omkrets. Flera af takblocken hafwa genom sin tyngd krossat kapitälerna och nedstörtat, en pelare har wikit åt sidan och stöder sig nu mot sin närmaste granne. Hwarje fläck på pelare, tak och wäggar är upptagen af skulpturer och hieroglyfer. De rum wi hitintills beskrifwit hafwa till uppbyg=

gare Fornegyptens ryktbaraste konungar, Sethos I och dennes son Ramses II.

I ordningen följer nu ett tredje pylonpar, som dock ligger i ruiner; de huggna, fyrkantiga stenarne äro wräkta om hwarandra i en ofantlig hög. Man träffar derefter en liten fri plats, som upptagits af twå präktiga obelisker af rosengranit, af hwilka dock den ena ligger kullfallen, men den andra står ännu upprätt. Härefter finner man widare förstugan till det alldra heligaste och så det heliga rummet sjelft, som dock nu ligger nedrasadt. Framför ingången står en obelisk, likaledes af rosengranit, huggen i ett stycke, 92 fot hög och 8 qwadratfot tjock, den största i sitt slag som numera finnes i Egypten. Hans make, 99 fot hög, blef af Constantin den store förd till Rom, der den ännu står på platsen framför den lateranska basilikan. Fortsätta wi ytterligare wår wandring från wester till öster, så träffa wi widare konung Thothmes III:s pelarepalats, jemte hans ännu bibehållna kapell. I en af sidorummen har en konungalängd funnits upptagande namnen på 60 af Thothmes företrädare, men hwilken numera befinner sig i Pariserbiblioteket.

På templets yttersidor finnas öfwer allt inhuggna skulpturarbeten, till det mesta framställande scener ur de egyptiska fornkonungarnas krig samt deras segrar öfwer landets fiender.

Solen börjar nu luta till sin nedgång och wi hinna ej mera sysselsätta oß med Carnac under denna utflykt. Wi sitta åter på wåra åsnor, för att begifwa oß på återwägen. Innan wi ännu hunnit lemna Carnacs ruinområde, ropar en af åsnepojkarna hastigt: en schakal, en schakal! Och werkligen förhöll det sig så, att ett dylikt djur wandrade omkring bland ruinerna framför wåra ögon. Ingen af oß hade tänkt på att medtaga skjutwapen

och der stodo wi nu med långa ansigten. Till sist och liksom för att till det yttersta håna herrar jägare, defilerade schakalen i sakta mak förbi oß alla på 30—40 stegs afstånd, men ej ens så mycket som ett revolverskott hade wi att sända honom. Schakalen liknar närmast wår bekante mickel derhemma, både till wext och utseende, han tycktes dock wara betydtigt större och gröfre och saknar äfwen räfwens slughet.

Påföljande dag skulle sällskapet enligt programmet besöka Thebes westsida, efter först intagen frukost. Här är mycket att se och en lång wäg att öfwerfara, här behöfdes följaktligen både goda krafter och god förmåga att i tid kunna lemna den ljufwa bädden, om man något så när på den dagen skulle hinna öfwerfara allt. Min wanliga följeslagare och jag gjorde alltså hastigt upp resparti med hwarandra, öfwerenskommande att följas åt. Medan allt på barken sålunda ännu låg försänkt i behagelig hwila, läto wi sätta oß öfwer floden; på andra sidan funnos en mängd åsnor att tillgå, och så lunka wi åstad. Wi börja wårt arbete så långt i norr som möjligt, det will säga wi börja wid Gurna och fortsätta wåra undersökningar widare mot söder. Gurna är uppbygdt af konung Sethos I, Ramses fader, grekernas Osiris. Det har en ålder af 3,200 år, och war ursprungligen helgadt åt guden Amun, motswarande romarnes Jupiter. Templet är nu mycket förfallet, har blott en pylon, men kan beträdas genom tre olika ingångar. Det för oß intressantaste war att se några af konung Sethos egna boningsrum, som ligga längst i wester och hwilka ännu äro rätt wäl bibehållna.

Här dröja wi allenast en kort stund, fortsättande widare wår wäg till det andra templet i ord=

ningen, Memnonium eller Rameseum såsom det ock kallas, till minne af Ramses II, som är deß uppbyggare. Om detta tempel har redan Diodorus lemnat en beskrifning under benämning "Osymandias graf", på hwilken beskrifning man ännu rätt wäl kan igenkänna detsamma. Framför ingången stod en bildstod af rödprickig, polerad granit, föreställande konungen sjelf. Denna ligger nu kullfallen, bildande en ofantlig klippmassa framför templet. Den war 60 fot hög och anses hafwa wägt 900 tons. Ur hufwudet hafwa araberna sedermera huggit åtskilliga qwarnstenar, men deß form kan det oaktadt ännu rätt wäl urskiljas. En af tårna håller ensamt en längd af icke mindre än 3 fot. Man tänke sig deßutom att klippan till denna koloß är förd från stenbrotten wid första katarakten, sålunda mer än 25 mil långt. På kolossen stod enligt Diodorus skrifwet: "jag är konungars konung, Osmandias; will någon weta, huru stor jag är och hwar jag hwilar, han öfwerträffe något af mina werk."

Jag will ej ytterligare trötta genom en beskrifning af flera tempel, en beskrifning som skulle bli något så nära lika den jag redan lemnat öfwer andra; pelare och pelaresalar äro hwarandra temligen lika, och skulpturerna på wäggarna äfwen öfwerensstämmande med dem wi redan sett i Abu Simbel och i Carnac. De föreställa alla Ramses härnadståg, huru han winner slagtningar, eröfrar städer och öfwergår floder, samt huru han efter hemkomsten i triumf rycker in i sin hufwudstad, emottagen af hela skaror af prester och beundrare.

Memnonium är en angenäm hwilort under dagens hetta, ty inga fellahbyar eller fellahhyddor finnas i grannskapet och sjelfwa templet är likaledes hållet snyggt och fint. Här duka wi alltså upp wårt frukostbord och dela det broderligt med wåra små

följeslagare, en liten arabgosse och en flicka, den sednare kanske 12 år gammal, egarinna till min kamrats åsna och i egenskap af åsnedrifware under dagens lopp hans trogna följeslagarinna.

Efter ett par timmars hwila i templet bryta wi åter upp, ty det gäller nu att besöka de här i grannskapet befintliga grafwarna, hwilka till stor mängd finnas inhuggna i bergen här bakom. Wi göra början med prestgrafwarna och framförallt med presten Petamunaps graf, den största af alla och dertill den största graf i Thebe och i hela deß omgifning. Den håller en längd af 862 fot, och man har för att bilda densamma borthuggit en stenmassa af 23,809 qwadratfot. Wi tända wåra ljus och börja wår wandring. Ingången till grafwen bildas af ett wackert hwalf, med ännu friska och glänsande målningar. Wi inträda derefter i en som det tyckes oändligt lång gång, ledande inåt berget och slutande med det så kallade sarkofagrummet, der Metamunaps mumie en gång funnits. Från den egentliga hufwudwägen leda åtskilliga andra sidogångar och man befinner sig alltså snart i en hel labyrint af wägar och afwägar, der det är swårt nog att hitta den rätta. Wi få äfwen noga taga oß i akt, ty midt i wår bana finnas öppningar till djupa gångar, der ett nedstörtande skulle wara liktydigt med döden. Ju längre wi framtränga, desto flera swårigheter möta; hela skaror af flädermöß susa förbi wåra ögon eller slå oß midt i ansigtet, så att wi med ena handen måste skydda oß mot dessa plågoandar, under det wi med den andra hålla wåra ljus, som dock äro i oupphörlig fara att utsläckas. Slutligen wägrar wår arabiske följeslagare att framtränga längre och så anträda wi återwägen.

I en annan graf sågo wi målningar, med af=

bildningar ur de gamles husliga lif; man ser huru en qwinna håller en liten konungadotter på sitt knä, danserskor uppföra sina dansar i takt efter den egyptiska cithran, under det andra ställa framför herrn i huset fat med salvor och andra kostbarheter. Slafwar bjuda omkring win åt gäster, efter det de förut gjutit olja öfwer deras hufwuden, o. s. w.

Det sista af oß denna dag besökta tempel war Medinet Habu. Den som studerat Herodot påminner sig utan twifwel denne historieskrifwares berättelse om en mycket rik och mycket girig egyptisk konung, benämnd Rampsinit, hos egyptierna känd under namnet Ramses III. Konungen, berättar Herodot, hade låtit inreda och wäl tillstänga ett särskildt rum, der han förwarade sina skatter. Inredaren af denna skattkammare uppenbarade dock på sin dödsbädd för sina söner, huru han så inlagt en sten i wäggen, att den kunde uttagas, hwarigenom konungens skatter kunde blifwa åtkomliga. Sönerna woro ej sena att begagna sig af den gifna winken och konungen såg sålunda sina skatter dag för dag förminskas. För att komma åt tjufwen, inrättade han i skattkammaren ett giller, der ock en af bröderna en wacker natt fastnade. På det den andre skulle undgå att blifwa upptäckt, afhögg han brodrens hufwud och medtog detsamma, under det kroppen fortfarande blef sittande qwar i gillret. Historien förtäljer widare om en mängd försök, som konungen gör för att få rätt på den andre gerningsmannen och huru denne alltid lyckas genom sin fintlighet undgå snarorna. Slutet af Herodots berättelse har något tycke af sagorna ur Tusen och en Natt, ty det förtäljer, huru konungen uppmanar den fintlige tjufwen att sjelf gifwa sig tillkänna, med löfte om strafflöshet för hans tilltag, och i förtjusning öfwer hans slughet gifwer han

honom till och med sin dotter till hustru. Nåwäl, denna Rampsinit är templet Medinet Habus uppbyggare, och i i tre torn, som ligga bredwid templet på södra sidan, har konungen sjelf residerat. Sjelfwa rummen med skulpturer och målningar äro rätt wäl bibehållna och kunna tjena som måttstock på den lyx, de gamle konungarna bestodo sig. Medinet Habu är isynnerhet utmärkt för sina wäl bibehållna skulpturer, och de taflor, som på ytter- och innerwäggarna framställas, äro rätt präktiga. På en wägg ser man huruledes guden Amunre, åt hwilken detta tempel war helgadt, räcker konungen en stridsyxa, derwid till honom hållande följande smickrande tal: "Amunre har talat: Min son, min älskade skyddsling, werldens herre, solen, som wakar öfwer rättwisan, Amuns wän, all makt på jorden hörer dig till. Nordens och söderns folk ligga förödmjukade under dina fötter, jag öfwerlemnar åt dig de sydliga ländernas herrskare, släpa dem och deras barn i fångenskap och förfoga fritt öfwer allt i deras land. Låt dem som underkasta sig behålla lifwet, men straffa dem, hwilkas hjertan äro wända emot dig." Medinet Habu är uppbygdt i 13:de århundradet före Christus.

På hemwägen besöka wi widare och till sist "de sittande kolosserna" eller de statyer, som konung Amenoph III, enligt hwad redan ofwanför nämnt är, låtit till minne af sig sjelf uppresa. De suto en gång framför ingången till ett präktigt tempel, men templet är nu borta och skördar wagga för winden på den plats, der helgedomen en gång stått. Äfwen de andra praktbyggnaderna der på platsen äro jemnade med jorden, så att kolosserna nu sitta helt allena och öfwergifna på den öde slätten. De hafwa ock af menniskohand (enligt hwad en inskrift har att förtälja af konung Kambyses) blifwit hårdt

åtgångna, så att ej synnerligen mycket af deras drag nu är att se. Men sina kolossala former ha de dock bibehållit och wi wilja här anföra några mått för att gifwa en föreställning om deras storlek. De äro 53 fot höga, från axel till axel mäta de 18 fot 3 tum, från axeln till armbågen 16 fot 6 tum, från knät till fotsulan 19 fot 8 tum, hwardera foten är 10⅔ fot lång samt ett finger 4 fot. Den ena af bilderna har i alla tider åtnjutit stor ryktbarhet med anledning af ett suckande ljud, hwarmed han helsade den uppgående solen; den har ock derföre allmänligen blifwit kallad den "den ljudande Memnon." Flera inskrifter af romerska prefekter och grekiska lärde intyga med mycken wördnad sanningen häraf samt att undret skett och af dem blifwit hördt; man wet ock att bildstoden, kejsar Hadrianus till ära, suckade icke *en* utan tre gånger på en dag. De lärde hafwa ännu på sista åren gjort sig mycken möda att gifwa en naturlig förklaring öfwer undret, som ej kunde förnekas. Man har antagit, att ljudet frambragts genom den luft, som utströmmat ur bystens springor, då solstrålarna uppwärmt densamma. Nu för tiden kan man få bilder att sucka både en och twå gånger om dagen, eller så ofta man will betala twå piaster till en arab, som werkställer undret. Bilden är nemligen ihålig och innehåller en sten, som ljuder sakta, då man slår på densamma. Genom en lönngång kunde de knipsluga presterna krypa in i bysten och der genom samma handgrepp som araben nu sätta den troende mängden i häpnad och förskräckelse.

Wid de sittande kolosserna träffade wi flertalet af Dahabihens återstående sällskap, som nu började sin färd. Wi andra båda, som härmed slutat wår, återwände trötta och belåtna till wår

bark, som låg förtöjd på andra Nilstranden, midt emot kolosserna och endast ett kort wägstycke ifrån dem.

Sent på qwällen samma dag emottogo wi en bjudning från en af konsulerna i Luxor att hos honom tillbringa några timmar, då wi skulle blifwa i tillfälle att beskåda de dansar, som alméherna uppföra. Din herr korrespondent war allt för trött efter dagens mångahanda bestyr och wandringar för att kunna deltaga i detta nöje, men åtskilliga af de andra passagerarne begagnade sig af bjudningen och återkommo rätt belåtne med sin afton. Förutom "fantasian", det förnämsta af allt, hade det wankats kaffe, med den oumbärliga pipan samt derjemte champagne, owanligt nog hos en arab. Dessa konsuler, med hwilka redan de sistlidet år resande swenskarna hade formerat bekantskap, wisade oß under wår wistelse i Luxor mycken både gästfrihet och annan wälwilja. För att i någon mån betyga dem wår erkänsla war det beslutadt, att de skulle inbjudas till middag, eller frukost som det här på trakten heter, ehuru måltiden serveras kl. 12 på dagen, och bjudningen war bestämd till påföljande dag. De inbjudna woro österrikiska, nordtyska, amerikanska och engelska konsulerna, jemte Luxors högsta myndighet, guvernören på platsen. Engelska konsuln hade redan emottagit bjudning till en engelsk Dahabih, men i hans ställe infann sig hos oß hans son, en mycket städad ung man om 21—22 år, jemte alla de andra inbjudna. Alla buro de europeiska drägter och alla sökte de på bästa sätt lägga i dagen den europeiska bildning de genom flitigt umgänge med nilresande förwärfwat. Af wåra gäster talade guvernören sjelf samt den unge konsulssonen engelska, den sednare äfwen något tyska, en af konsulerna uttryckte sig rätt bra

på franska, så att samtalet kunde fortgå temligen ogeneradt. Med de öfriga begge måste wi något hwar pröfwa wår under Nilresan inhemtade kunskap i arabiska språket, och det war en fröjd att se, huru deras ögon lyste af förnöjelse, då de hörde sitt modersmål, huru ofullständigt det än skedde, tolkas af europeiska tungor. Såsom goda mohamedaner egnar och anstår wägrade wåra gäster temligen länge att smaka det win som bjöds dem; Noriges öl deremot blef bättre emottaget, och sedan på detta sätt isen en gång war bruten, förtärde de äfwen win, ehuru mycket försigtigt och måttligt. At wårt Sherry gjorde guvernören en ful grimas, hwilket bewisade, att han war en icke så dålig winkännare, ty waran, som bjöds honom, war af högst medelmåttig beskaffenhet. Champagnen tycktes deremot falla bättre i smaken, men äfwen den förtärdes af honom endast utspädd med watten. Under måltiden dracks på uppmaning af guvernören hans höghet vice konungens skål och middagen fortgick sedan under som det tycktes stor förnöjelse för både gäster och wärdfolk. Wi hafwa redan förut omnämnt, att bruket af knif och gaffel ännu ej funnit insteg i hwardagslag hos araberna, icke ens hos så ansedda och högt uppsatta som wåra gäster woro, men dessa hade likwäl genom sitt umgänge med européer gjort sig så förtrogna med wåra bordsseder, att de kunde följa dem, och under hela middagen iakttogo de äfwen i detta afseende strängt wårt bruk. En af gästerna föredrog dock att bearbeta steken med knifwen i wenster- och gaffeln i högerhand. Då deserten inbars, hemställde guvernören artigt till wärdinnan, huruwida det wore tillåtet att tända sin cigarrett, såsom bruket allmänligen är både i södra Europa och i Orienten, men då swaret i anseende till flera af wärdfolkets

klena bröstorganer utföll undwikande, lemnade han bordet, satte sig på arabiskt wis i soffan och öppnade ett fönster framför sig, för att på detta sätt kunna få följa sin älsklingswana, utan att beswära någon. Kaffe med wanligt tillbehör intogs derefter på däck och samtalet mellan wärdar och gäster fortgick sedan med stor liflighet en timmes tid eller till deß fartyget måste rustas i ordning för afresa från Luxor. En del af sällskapet skulle nu begifwa sig landwägen till Carnac, wi andra deremot ämnade med Dahabihn fara efter dit, och så måste wi säga wåra wänliga gäster ett sista farwäl. Ännu från sina balkonger winkade de oß sitt afsked och saluterade till sist wår flagga, en höflighetsbetygelse, som med eftertryck beswarades.

Medan wi ännu hafwa Luxor i minne, torde det böra erinras, att äfwen der finnes ett gammalt tempel, men som nu är så kringbygdt af lerhyddor, att det är swårt igenkänna deß ursprungliga form. Ett par bildstoder af konungar finnas äfwen, men dessa hafwa under tidernas lopp blifwit så begrafna i jorden, att föga mer än konungamössorna nu äro synliga. Deremot har Luxor en obelisk, som wäl ej hörer till de största i Egypten, men deremot, hwad stenens skönhet och hieroglyfernas skarpa och wackra form beträffar, sannolikt är den präktigaste i hela landet. En annan, som stått wid hans sida, har fått wandra till konkordieplatsen i Paris, der den ännu finnes.

Redan samma qwäll lade Dahabihn till wid westra Nilstranden, ty meningen war att påföljande dag, den 6 Februari, göra ett besök wid konungagrafwarna och sedan fortsätta wår resa. Äfwen wid denna utfart sökte wännen F. och jag att taga tiden wäl i akt, ty solen hade ej hunnit högt på himlen, då wi sutto på wåra åsnor och lemnade

fartyget. Wåra små följeslagare sedan föregående dagar stodo redan tidigt wäntande wid fartyget, och så bar det af i full traf. Wår wäg gick först genom odladt land, måhända ej fullt en fjerdingswäg bredt, men derefter weko wi af mera i wester och så kommo wi slutligen in i en trång dal, med höga bergwäggar på sidorna, der all odling och all wextlighet upphörde. Solen brände hett på wåra hufwuden, men allt djupare inträngde wi bland bergen och fortsatte så wår wäg i twå timmars tid. Dalen hopträngde sig till sist allt mer, så att den blott lemnade en smal öppning för wägen i midten, bergens sidor blefwo härunder allt mer twärstupande, och så stängde ändtligen en hög bergspets all widare utsigt framför oß och nu woro wi framme wid wårt mål. Wi stodo i en djup bergkittel, omgifwen af endast skrofliga och kantiga klippåsar, intet träd wäxte här, intet grässtrå och ingen lefwande warelse afbröt tystnaden på den plats, der de gamla faraonerna walt sitt sista hwilorum.

Antalet grafwar, som man hitintills upptäckt, uppgår nu till omkring tjugu och de hafwa för beqwämlighets skull blifwit försedda med hwar sin nummer. Wi gjorde början med № 17, som en gång inneslutit stoftet af konung Sethos I, wi säga med flit "inneslutit", ty både sarkofag och lik äro nu naturligtwis på något museum, jag wet icke rätt hwar. Man nedkommer på en lång trappa, huggen i sjelfwa klippan, först i en med präktiga bilderwerk och hieroglyfer smyckad kammare, sedan har man ännu twå trappor med tillhörande gångar att genomwandra, innan man slutligen anländer till en hög, hwälfd sal, i hwilken konungens alabastersarkofag en gång stått. Wäggskulpturerna synas i allmänhet ha för ändamål att gifwa ut-

tryck åt den fröjd, med hwilken konungen blir emottagen af gudar och gudinnor i en annan werld. Grafwen sträcker sig 320 fot in i berget och ligger 90 fot under jordytan.

Wi besökte derefter № 11, Ramses III:s eller Rampsinits graf, en konung, hwarom wi förut haft åtskilligt att säga, såsom warande Medinet Habus uppbyggare. Den gång, som leder in till hans grafkammare, är 405 fot lång, grafkammaren sjelf har taket på en sida uppburet af pelare, men bildar i öfrigt ett temligen högt hwalf. Sjelfwa sarkofagen, huggen af granit, befinner sig nu i Paris, locket i London. Denne konung tycks älskat att ha omkring sig ännu i grafwen allt, som utgjort hans förnöjelse i lifwet; han har derföre i sin graf låtit inhugga griftkamrar äfwen för sitt hof och sina hofmän. Man träffar sålunda först hofkockens hwilorum, på hwars wäggar man har hela köket utmåladt för sina ögon. Man ser slagtade oxar och stycken af kött i kittlar på elden; man ser widare huru somliga af kökspersonalen knåda deg, huru andra koka soppor af lins eller skjuta brödkakor in i ugnen o. s. w. I en annan kammare har man afbildningar af konungens wapen, i en tredje håller musiken till, i en fjerde har konungens förste sjökapten sannolikt hwilat, ty der finnas Dahabiher målade, märkwärdigt nog nästan af samma form som de, hwilka nu föra Nilresande.

I grafwen № 14 ändtligen träffade wi en sarkofag af granit, nu sönderbruten och i öfrigt illa medfaren.

Wåra wandringar i grafwarna hade medtagit lång tid och wi började till sist kasta längtande blickar efter dem, som efter oß komma skulle, ty provianten följde med den afdelningen af sällskapet. Slutligen fingo wi till stor förnöjelse syn

på en ryttare, så en ryttarinna och till sist hela truppen, hwilken dock denna gång ej utgjordes af flera än tre passagerare, förutom betjeningen. Sedan wårt sällskap gjort ett hastigt besök i № 17, dukade wi upp wår frukost i grafwen № 10, der hela högar af apelsinskal och fågelben utan twifwel skola för wåra efterkommande bära wittne om wår utmärkta matlust. Under brännande solhetta återwände wi till Dahabihn, dit wi anlände på eftermiddagen och der wi woro mycket efterlängtade, enär sydlig wind blåst upp, hwilken man wille begagna till wår fördel. Detta war den enda sydliga windfläkt, som blåste under hela hemfärden, men äfwen den blef af kort waraktighet, ty efter en half timmes tid måste man släppa ner seglet och åter gripa till årorna.

Den 7 började hård motwind åter blåsa, hwilken påföljande dag öfwergick till full storm, så att wi måste lägga i land i grannskapet af staden Kenneh, som är belägen på östra Nilstranden. Här blifwa wi liggande i tre hela dagar, långa, bedröfliga, kalla dagar, utan att wåga oß ut från land, knappast från fartyget. På motsatta Nilstranden ligger Denderahs tempel, men hwilket wi för det swåra wädrets skull ej kunde besöka. Det är bygdt af drottning Kleopatra och skall ännu wara wäl bibehållet. Drottningens bild är inhuggen på en af tempelwäggarna jemte hennes och Cæsars son, den lille Cæsarion. Bilden är dock nu så illa medfaren, att man ej deraf kan sluta till den förföriska drottningens utseende. Kenneh är förnämsta fabriksorten för de ryktbara egyptiska lerkrukorna, hwilka anwändas till Nilwattnets filning. Tusental af dessa nödwändighetsartiklar sändas årligen till Cairo och Alexandria, och då man seglar på floden, möter man ofta hela flottor af dem, bil-

dade genom krukorna sjelfwa, som blifwit fästade den ena wid den andra.

I arabstaden Girigeh qwarlågo wi ett dygn för brödbaknings skull; åtskilliga ströftåg gjordes härunder så wäl i staden som deß omgifning, utan att dock något af intresse der kunde upptäckas. Härifrån gick wår färd raskt undan, ty wi kommo nu i sällskap med tre andra Dahabiher, med hwilka till stor fromma för wår fortkomst nästan dagligen täflingsrodd egde rum. På denna wäg ligger på östra stranden Gauel Kebir, fordom ett tempel, men tills för några år sedan en stor Fellahby. Under år 1868 eller 69 hade här några illasinnade menniskor utspridt ett rykte, att vice konungen hade för afsigt att bemäktiga sig böndernas jord för anläggning af sockerplantager samt deßutom att taga och sälja deras qwinnor. Det enfaldiga folket trodde osanningarna, grepo till wapen, stormade och förstörde några sockerfabriker samt ett af vice konungens flodfartyg. Vice konungen tog saken på fullt allwar, sände dit 1000 man trupper, hwilka besköto byarna och dödade allt lefwande, som kunde ertappas, till och med qwinnor och barn. Männen, som togos tillfånga, hängdes sedan i palmträden, hwilka afhöggos, för att bilda mera beqwäma redskap härwid. Byarna jemnades derefter med jorden, och när man nu passerar stället, ser man blott de nakna palmstammarne, som ännu stå såsom hemska wittnesbörd om egyptisk bestraffning. Några gamla qwinnor, som tagit sin tillflykt till bergen, lära warit de enda, som fingo behålla lifwet. Då wi gingo förbi, sågo wi endast fyra eller fem personer på platsen och dessa woro alla barn eller minderåriga.

Något längre ned i floden utwisade man för oß ett ställe, der en arabisk helig skulle finnas. Wi

woro naturligtwis nyfikna att beskåda helgonet och begåfwo oß alltså till stället. Namnet och anseendet af helig hade han förwärfwat sig på så sätt, att han tillbragt enligt somligas utsago 50, enligt andras 20 år af sitt lif, sittande på en sten wid flodstranden. Den sednare siffran torde wara den riktiga, enär mannens ålder ej gerna kunde wara mer än mellan 60 och 70 år. War den man, wi här sågo, helig, så war han åtminstone en af det ruskigaste slaget. Kläder sågo wi ej till och hans hår, blekt af solen, kan närmast förliknas wid mossan på granträden derhemma. Wåra matroser närmade sig emellertid ödmjukt den helige och kyßte hans händer samt aflemnade sina gåfwor, hwilka han brummande mottog och genast utdelade till de kringstående. Äfwen wi aflemnade wår tribut och blefwo något mera nådigt emottagna. Mannen lärer från början egentligen warit en botgörare, som ålagt sig sittandet på stenen såsom bot för sina synder. Han hade, säger man, i sin ungdom warit gift, men sedermera skilt sig från sin hustru. Under en pilgrimsfärd till Mecca många år efteråt hade han formerat bekantskap med en annan ung dam, med hwilken han ingått äktenskap. Sedan de gifta emellertid närmare redogjort för hwarandras öden, så befans det, att det war far och dotter som sålunda blifwit förenade. För att försona detta ofriwilliga brott, hade mannen föresatt sig att tillbringa sitt återstående lif sittande på stenen, och der sitter han ännu den dag, som i dag är. — Heligheten kom naturligtwis sedermera af sig sjelf.

Wi fortsatte derefter wår resa utan afbrott. Till Siut, der wi gjorde ett kort besök, anlände wi den 11 Februari, till Minieh den 17. Då wi närmade oß den sednare staden förundrade wi oß ej litet att se den stå så godt som i rök och dam.

Wår reis löste dock snart gåtan, ty han upplyste, att vice konungen sannolikt wore på besök på stället och att det war hans ångfartyg, som så utspridde rök och ånga. Så förhöll det sig äfwen, ty framför slottet lågo ej mindre än sju fartyg, hwaraf somliga med twå maskiner, och alla hade de nu eldat upp till affärd. Just som wi woro midt för slottet, körde twå wagnar ut från den gård, som innesluter harem, och begge wagnarna tillsammans innehöllo sex af hans höghets gemåler, hwilka nu skulle embarkera på ett af fartygen. Alldenstund Dahabihn war mycket nära, hade wi godt tillfälle att se och beundra allt: fruarna buro alla sidenklädningar af mycket lysande, men enfärgade tyger; kläderna woro enkelt förfärdigade, nästan utan weck och endast löst tillträcklade kring lifwet. I stället för slöja hade de en sorts kappa af swart siden, hwilken de dragit bakifrån öfwer hufwudet och widare öfwer ansigtet. Såsom ärbara mohamedanskor egnar och anstår dolde de på bästa wis sina anletsdrag och jag har således derom intet att säga, men hwad de omöjligen kunde dölja, det war en stor portion korpulens, hwaraf de alla i hög grad woro beswärade. Deras rörelser i fria luften woro ock mycket tunga, för att ej säga rent af klumpiga, och den eljest breda och beqwäma trappan ned till fartyget syntes wara dem en riktig stötestein. Deras waktare hade fullt upp att göra att bringa sällskapet nedför densamma, men fort gick det i alla fall icke; en föredrog till och med att knoga utför på twären, en annan föll midt i trappan, och så widare. Wagnarna återwände på sådant sätt tre gånger, och man kan alltså antaga, att hans höghet på denna lilla utflykt förde med sig 18 hustrur, eller deromkring. Men detta lärer wara en ringa del af hela antalet; under det andra äkta män har att sucka

allenast öfwer "en hälft", lärer hans högbet deremot få räkna sina i hundradedelar. Jag har hört uppgifwas huru stort antalet är eller anses wara, men skulle näppeligen blifwa trodd, om jag uppgåfwe det.

Den 22 Februari hunno wi ändtligen så långt, att wi fingo en pyramid i sigte; det war den af araberna så kallade falska pyramiden, en benämning, som uppkommit deraf, att man ej rätt wet hwar den är, ty än ser man honom till höger än till wenster, naturligtwis allt efter som floden slingrar sig åt öster eller wester omkring den. Påföljande dag presenterade sig äfwen de öfriga pyramiderna, nemligen de wid Daschur, Saharah och slutligen de wid Gizeh. Äfwen Cairos moskéer och minareter lyste redan tidigt i solskenet, men före klockan åtta på qwällen hunno wi likwäl ej lägga till wid Cairos hamn, Bulak. Innan wi kunde lemna Dahabihn, hade wi ytterligare ett wigtigt göromål att utföra, ty nu förestod den sista och största backschisutdelningen bland folket. Här är ej wärdt att komma med småsummor, och jag will minnas, att sammanlagda beloppet af utdelade dricksspenningar, här och under resan, till betjening och manskap ensamt utgjorde 600 eller 650 francs och ändå woro måhända ej alla belåtna, ty en arab är i det fallet swår att tillfredsställa. Wår första reis, egare till fartyget, betraktade wi såsom en så högt uppsatt och framstående man, att dricksspenningar till honom ej kunde komma i fråga, en ära, hwaröfwer han wisade sig så föga tacksam, att han twertom war idel eld och lågor. Men nu war detta sista bestyr undangjordt och wåra effekter hoppackade, och så kunde wi sent på qwällen lemna det fartyg, som i 90 dagars tid warit wårt hem. Under de följande dagarne infann sig den ena efter den andra af wår omgifning, för att erhålla betyg öfwer sitt wälför-

hållande, hwilka betyg sedermera skulle presenteras för andra Nilresande såsom särskild rekommendation. Wår Hammed blef som jag tror mycket wäl dokumenterad, men han war dock icke så lätt att ställa till freds, ty han önskade till och med betyg öfwer sin skicklighet i swenska språket, för att bli wäl emottagen af kommande swenskar. Sin färdighet härutinnan lärer han dock blifwa twungen att muntligen lägga i dagen, ty ett sådant betyg erhöll han icke.

Wåra präktiga matroser mötte jag sedermera då och då på gatorna och de woro alltid idel wår och solsken; huruwida denna mildhet härledde sig af blott gammal bekantskap eller om meningen war att derigenom söka upptina backschisens nu tillfrusna källa will jag dock lemna osagdt. Wißt är, att ordet backschis ännu alltid utgjorde slutrefrängen i alla wåra samtal.

Här måste din korrespondent nu nedlägga sin penna. Innan han för alltid lemnar Egypten, skola ytterligare några belysningar rörande Cairos märkwärdigheter följa, men huruwida derefter något under hans resa kan förekomma, wärdt en tarflig beskrifning, må framtiden utwisa.

Cairo den 24 Februari 1872.

V.

Min wistelse i Cairo denna gång war ämnad att blifwa af mycket kort waraktighet. Jag skulle dagen efter wår ankomst dit resa ut till pyramiderna, en annan dag bese citadellet, och omedelbart derefter begifwa mig till Corfu. Dock, denna räkning war uppgjord alldeles utan wärdens samtycke, ty sedan jag wäl kommit in i Hotel du Nil, i en beqwäm säng och framför allt i ett stillastående hus, så tog naturen ut sin rätt, så att jag tillbragte mina första dygn i en nästan oupphörlig sömn. Efter att på sådant sätt ha ett par dagar fört ett fullt vegetativt lif war det ändtligen tid att söka få sömnen ur ögonen, för att kunna se sig omkring. Hwad som nu ej minst förwånade mig wid mina utflykter i den stora staden war den stora mängd präktiga byggnader, som under wår bortowaro blifwit påbörjade eller på sina ställen till och med fulländade. Omkring Esbekiehplatsen samt öfwerhufwud i hela frankenqwarteret reser sig palats wid palats, de flesta, såsom det tycktes, ämnade att blifwa nya hoteller och såsom sådana bland de största och praktfullaste i werlden, att döma efter början.

Den 25 Februari ändtligen företogs färden till pyramiderna, i de danska Nilfararnes sällskap. Sättet att werkställa denna utfart har på sednare åren undergått en wäsendtlig förändring, ty ända

till tiden för franska kejsarinnans besök i Egypten måste man färdas dit, ridande på åsna; man lät då under kamp och strid med araber först sätta sig öfwer Nilen i en färja, derefter kunde man begagna åsna till pyramidernas grannskap och så måste man låta bära sig öfwer en der befintlig träskig mark, hwarefter man ändtligen war framme — annorlunda nu. Nu sätter man sig upp i ett wackert ekipage, åker öfwer Nilen på en jernbro, den präktigaste jag någonsin sett, och så på en wäg, slät som ett salsgolf, fram till pyramidernas fot. Denna bro öfwer Nilen har äfwen den sin egen historia. Vice konungen skulle en natt, såsom ofta sker, gifwa en fest på sitt slott wid Gize, på westra Nilstranden. Han fann det dock beswärligt för gästerna att i mörkret färdas öfwer Nilen, hwarpå han i största hast låter slå en skeppsbro öfwer floden till gästernas beqwämlighet. Gästerna och förmodligen äfwen vice konungen funno detta sätt att gå öfwer Nilen så angenämt, att bryggan fick stå qwar, och den begagnades ännu fortfarande då wi på hösten kommo till Cairo; nu hade den blifwit utbytt mot den ofwannämnda storartade bron af jern. På andra sidan Nilen måste wi under wår resa ofta göra uppehåll, ty trängseln af sammanhopade meunifkor, djur och waror war der ofantlig. Det tycktes som hade här en stor myckenhet karavaner på en gång sammanträffat, ty lastkameler stodo i långa och täta rader efter wägen, så långt ögat kunde nå. En arabisk bröllopsfärd fingo wi ock som hastigast i sigte, och den ståt, som derwid utwecklades, war ganska imponerande. Först gick musiken, till fots, trakterande diverse rörpipor och darabukor, så kom en kamel, på det rikligaste utstyrd med palmqwistar, blommor och grannlåter och midt ibland dessa fanns ett litet tält, som inneslöt den

osynliga bruden. Derefter framskredo med lång-samma, högtidliga steg flera andra kameler, förande brudtärnorna, brudens slägtingar m. fl.

Pyramiderna äro uppförda på sjelfwa gränsen emellan öknen och det odlade landet, efter den bergssträcka, som löper liksom till rålinea emellan begge. De äro uppkallade efter de i grannskapet befintliga byarna och utgöra, från norr till söder räknadt, de wid Gize, wid Abusir, Saharah och Daschur, de senare anses wara de äldsta af alla, såsom bygda i 4:de årtusendet före wår tidräkning och således mer än tusen år före Abrahams tid. Pyramiderne wid Gize äro de största och äfwen de som af främlingar allmännast besökas. Rörande dessas ålder har man ännu ej kommit till någon full klarhet, men som sannolikt antages, att de äro uppförda 2,500 eller 2,300 år före Chr. De äro tre till antalet och uppkallade efter de konungar, som i dem legat begrafna. Nordligast står Cheops, jätten bland alla och jätten bland jordens alla byggnadswerk. Ser man honom på långt afstånd, så kan man något så när göra sig en föreställning om deß storlek, men kommer man sedan på en fjerdingswäg nära, så tycker man, att storleken icke är så ofantlig och man finner sig till någon del beswiken i sin förwäntan, men wid pyramidens fot ändtligen står man helt slagen af förwåning, häpnande öfwer den ofantliga massan, man har framför sig, öfwer den möda och det arbete den kostat, häpnande slutligen öfwer, att i en menniskosjäl någonsin en tanke kunnat uppstå att uppföra ett sådant under. Pyramiderna äro bygda af aflångt fyrkantiga och wäl huggna stenar, af den kalkart, som på stället eller på andra sidan floden i de Arabiska bergen finnes. För att föra dessa block till ort och ställe, måste man först på färja frakta dem öfwer Nilen och sedan på en

wäg af glatta stenar, som ensamt kostat tio års arbete, widare fram till byggnadsplatsen. Dessa stenar äro lagda i jemna rader, den ena bredwid hwarandra, dock så, att den nedre raden öfwerskjuter den ofwanför warande något mer än en fot. Ehuru spetsen af Cheops nu är borta, så kan man dock ännu räkna 206 sådana rader, somliga af ända till 4 fots höjd. Trappstegen hafwa ursprungligen warit utjemnade genom trekantiga stenar, af utwändigt polerad granit, hwarigenom pyramiderna fått en glatt och jemn yta. Denna stenbeklädnad har dock under tidens lopp blifwit nedtagen och bortförd, så att ytan nu har det ofwannämnda trappformiga utseendet. Cheops' höjd är nu utan spets och stenbeklädnad 421½ fot, ursprungligen har den jemte klippsockeln, på hwilken den står, som nu är begrafwen i ökensanden, utgjort 480 fot, en höjd som wida öfwergår alla andra byggnader på jorden. I pyramidens nu warande stympade tillstånd skulle Straßburger Münster, som är 438 fot hög, med sin spira nå något öfwer densamma, men detta är ock det enda byggnadswerk, som nu kommer med jätten något så när i jemnhöjd. At den kolossala S:t Peterskyrkan i Rom kan pyramiden godt tjena som foderal, och enligt beräkningar, som jag någonstädes sett gjorda, kunna 4 kyrkor sådana som Upsala domkyrka, den största i Swerige, stoppas in i Cheops, utan att något enda hörn behöfwer blifwa obetäckt. Cheops har nedtill en genomskärningslinea af 746 fot samt ett ytinnehåll af 90 millioner qwadratfot. Deß uppbyggande skall enligt Herodot hafwa upptagit en tid af 20 år; samme författare uppgifwer äfwen att icke mindre än 400,000 arbetare dermed warit sysselsatta.

Det hade alltid warit min afsigt att söka komma upp på denna den högsta pyramidens spets, men

nu wid kolossens fot ingaf den mig nästan för stor respekt, ty jag förutsåg, att det behöfdes bättre bröstorganer än mina för en sådan promenad. Emellertid grep jag mig tappert an, tog med mig fyra araber, af hwilka twå och twå turwis höllo mig i händerna och underhjelpte uppstigandet. Men den hjelp, jag till en början erhöll, war ganska ringa, antingen att araberna woro för lata att lemna, eller jag för ifrig att emottaga en sådan undsättning; nog af, wi hade ej hunnit särdeles långt, då jag blef stående alldeles medtagen. En af araberna anmälde sig genast som läkare och hade åtskilligt hocus pocus för sig till mitt bästa. Efter en stunds hwila började ånyo klättrandet och jag kom kry och wälbehållen upp, ware sig nu att min embetsbroders kur haft en så förwånande werkan eller att jag lärt mig bättre tillämpa en gammal känd wishetsregel: att köra sakta i höga backar. Uppe på den trubbiga spetsen fanns god plats både för oß och ett tjog andra, men hwarje tums yta war upptagen af namnen på hederwärda engelsmän, hwilka på detta sätt sträfwat göra sig odödliga, i likhet med konung Cheops sjelf. Från detta artificiella berg njuter man en sällsynt widsträckt utsigt: man har i wester öknen med deß otaliga sandkullar; i norr det ypperliga Nildeltat; i öster Nildalen, Cairo, Citadellet, Mokatambergen; i söder slutligen de öfriga pyramiderna jemte Mitrahennys palmlundar och den plats, der det fordna Memphis en gång stått. Nedstigandet gick med mycken fart och utan synnerlig möda, och snart stod jag frisk och sund åter på jorden, efter min höga luftfärd.

Cheops blef år 820 efter chr., på sultan Mamuns befallning, öppnad. Efter ett långwarigt och mödosamt arbete träffade man slutligen den kungliga mumien, liggande i sin granitsarkofag med en

guldplåt, innehållande obekanta tecken, på bröstet. Skatter, hwarefter man egentligen hade sökt, fann man deremot icke. Sultanen måste twärtom ditlägga sådana och låta arbetarne finna dem, för att stilla deras knot öfwer det tunga och onyttiga arbetet. Den andre pyramiden i ordningen är bygd af konung Chephren och har med sockel en höjd af 447 fot. Ännu har den sin öfre tredjedel beklädd med den glatta granitbetäckningen, hwaraf intet spår finnes qwar på de båda öfriga pyramiderna. År 1816 lyckades man intränga i pyramidens inre; man fann der en granitsarkofag, men som dock innehöll allenast en handfull stoft.

Den tredje pyramiden ändtligen är blott hälften så hög som de begge andra. Den är bygd af konung Mykerinos, hwars mumie man funnit i stycken, liggande bredwid sarkofagen. Denne sednare war ett utmärkt skönt arbete af mörkbrun basalt, men den måste wid öfwerfarten till England kastas öfwer bord, för att lätta fartyget, som råkat i sjönöd; mumien kom emellertid lyckligt fram.

Framför andra pyramiden och med hufwudet wändt mot Nilen står slutligen den i sitt slag lika kolossala Sfinxen, som täflar i ryktbarhet med sjelfwa pyramiderna. Den anses hafwa till upphofsman samme konung, som uppfört den närstående pyramiden, nemligen Chephren. Ansigtets beprisade skönhet har lidit ett swårt afbräck derigenom att näsan blifwit bortslagen och en del af ena kinden skadad; mamlukerna, som hade ringa aktning för fornminnen, plägade nemligen anwända Sfinxens ansigte till skottafla wid sina skjutöfningar, och dem har man alltså att tillskrifwa de skador, som Sfinxen lidit. Ansigtet ensamt är 28 fot långt, ländgen från framtassen till swansroten utgör 172½ fot samt höjden från tassarna till hjessan 74 fot. Sfinxen

framställer bilden af ett hwilande lejon med menniskoansigte, och de gamla egypterna trodde sig i honom se solguden förkroppsligad, hwarföre ock emellan framtassarna ett litet tempel för solgudens dyrkan fanns uppfördt.

Bakom Sfinxen finnes ännu en mängd grafwar i behåll, hwilka tjenat till hwiloplatser för konungarnas slägtingar och högste embetsmän. Bland dessa grafwar är en, som fått benämningen "Talens graf", särskildt anmärkningswärd. Den rike man, som här hwilat, finnes nemligen afbildad i hel figur på en af wäggarna, med sin hund bredwid sig och stödd på sin staf. Han är här omgifwen af sina talrika hjordar, hwilka till och med till siffran bestämmas. Så hade han 834 oxar, 760 åsnor, o. s. w.

Min andra längre utflykt gällde citadellet, beläget i sydöstra hörnet af Cairo på en af Mokatambergets lägre afsatser. Här finnas ruiner efter Saladdins gamla klippborg, deßutom åtskilliga palatser och byggnader, tillhöriga vice konungen, samt i midten Mehemed Alis präktiga moské. Wårt besök började med denna helgedom. Det är ej tillåtet att inträda dit försedd med wanliga skodon och derför står en arab till tjenst med ett par eländiga filttofflor, som man för några piastrar får hyra, och hwilka knytas utanpå stöflarna. Man inkommer först på en stor, öppen förgård, belagd med marmorskifwor och så har man till wenster porten till sjelfwa moskéen. Strax till höger wid ingången är Mehemed Alis marmorgraf, bakom ett galler af silfwer, med rika förgyllningar. Sjelfwa moskéen, med wäggar af alabaster och med kupolen skimrande af arabesker i grönt, rödt, blått och guld samt med fönster af färgadt glas, gör ett mycket angenämt, nästan förtrollande intryck. Genom en

annan port utkommer man på en öppen plats, hwilken på den sidan, som wetter åt staden, afbrytes af en låg mur. Från detta ställe har man en utsigt så skön och hänförande, att den, som en gång sett den, sent lärer glömma densamma. Man har under sina fötter hela Cairo med sina i morgonljuset rodnande minareter, sina palatser, kupoler, trädgårdar och alléer; man ser jättestaden i norr, söder och wester omgifwen af en grön matta, midt uti hwilken Nilen med sina talrika segel slingrar sig fram, under det längst i fjerran wid sjelfwa ökenranden pyramiderna resa sina gråa hjessor, såsom ett dunkelt minne från en sedan årtusenden förgången tid.

Den plats der wi nu stå har, den 1 Mars 1811, warit wittne till en af de hemskaste tilldragelser, som nyare historien wet omtala. Mehemed Ali, som då war Egyptens regent och pascha, hade till den dagen låtit tillreda en präktig fest för sina vasaller, de honom underlydande Mamlukcheferna, och af denna anledning inbjudit dem till sitt palats på citadellet. De infinna sig, iklädda sina präktiga rustningar, ridande på sina sköna hästar, utan att ana något swek. Men knappt hade de kommit inom citadellets murar förr än portarna stängas bakom dem och soldater i tysthet uppställas rundt omkring på murarna. Ännu mer, gewärssalfwa på gewärssalfwa aflossas emot dem, så att hästar och folk i wild förwirring tumla om hwarandra i sitt blod. Af 450 inbjudna gäster undkom en enda, wid namn Emin Bej, såsom genom ett halft underwerk denna blodiga fest. Denne rusar nemligen först tillbaka mot portarna, men då han finner denna återgång stängd, så låter han hästen i fullt lopp följa wägen till wenster om moskén, tills han hinner den yttersta muren, genom hwilken

citadellet är skildt ifrån staden. Här har han nu muren med sitt brådjup framför sig och soldaternas kulor bakom sig — han låter hästen göra ett djerft språng öfwer muren och ned i djupet, djuret krossas i fallet, men ryttaren sjelf kommer undan inåt öknen och undgick sålunda att dela sina kamraters öde. Genom att nämna namnet Emin Bej kunde wi göra wår arabiske följeslagare begripligt, att wi önskade se det ställe, der mamlukchefen störtat sig ned från muren, hwilket ställe han utpekar några steg till wenster från den plats, der min kamrat och jag stannat, för att njuta af den wackra utsigten.

Mamlukerna woro ursprungligen köpta slafwar, som under Saladdins tid inkommit i landet och der blifwit anwända till krigstjenst. De upphäfde sig dock snart till Egyptens egentliga beherrskare, gjorde folket till sina lifegna och walde sig sultaner efter eget godtfinnande; wanligen utsågs härtill någon främmande slaf, för att undwika oenighet mellan höfdingarna sjelfwa. Sedan sultan Selim gjort Egypten till en turkisk provins, blef förhållandet så till wida förändradt, att sultanen i Constantinopel utsåg en pascha att styra landet, men dennes makt blef dock alltid genom mamlukerna i hög grad inskränkt. Uppkomlingen Mehemed Ali, som 1806 blifwit Egyptens pascha, fann sig i sina planer på mångahanda sätt hindrad af dessa sina mäktiga vasaller. Men Mehemed war ej den man, som kunde tåla herrskare wid sin sida eller som twekade om medel att göra sig sina öfwermäktiga undersåtar qwitt; han kände wäl det äkta orientaliska ordspråket: "du skall kyssa din fiendes hand, tills du kan afhugga den," och huru han wißte att tillämpa detsamma hafwa wi redan ofwanför sett. Sedan cheferna woro undanröjde, fortsattes mördandet i pro-

vinserna så länge en mamluk ännu war i lifwet, och så blef Mehemed Ali landets enda och allsmäktige styresman och med honom uppgick en ny tid öfwer Egypten. Hans styfson, Ibrahim Pascha, eröfrade Arabien, Nubien och Sudan, och han skulle måhända redan ha gjort slut på det turkiska wäldet i Europa, så framt de europeiska stormakterna ej lagt sig emellan och förhindrat det. Dennes son, Ismail, är Egyptens nuwarande vice konung, och denne har med ofantliga summor köpt sig medgifwande af sultanen i Constantinopel, att vice konungawärdigheten hädanefter får gå i arf bland hans efterkommande. — Detta ur Egyptens historia. — Under wandringen på citadellet besökte wi äfwen den så kallade Josefsbrunnen, som enligt folksagan har bibelns Josef till sin upphofsman. Men brunnen har dock intet gemensamt med Jacobs kloke son, utan är ett arbete af fornegyptiskt ursprung. Namnet är en förwridning af Jussuf, Saladdins förnamn. Sedan brunnen i många århundraden legat full med sand och warit oandwändbar, lät Saladdin nemligen rensa densamme och åter sätta den i stånd. Den är sprängd i sjelfwa klippan till ett djup af 260 fot och gifwer ett ymnigt och mycket godt watten.

På Cairos theatrar gjorde wi äfwen besök. En sådan med helt och hållet arabiska skådespelare, som ännu på hösten war i gång, war nu nedlagd, men operan och franska theatern gåfwo fortfarande representationer. Operahuset bygdes enkom för att förherrliga Suetzkanalens inwigning och är således jemförelsewis nytt, den andra theatern deremot är äldre. Ett italienskt skådespelaresällskap gaf nu föreställningar, och man uppförde för aftonen Faust, men i något stympadt skick. En primadonna från en af Paris theatrar hade hufwudrollen. Salongen

är ej stor, men inredd med mycken lyx, äfwen kostymerna tycktes wara mycket dyrbara. Baletten war präktig och rätt munter; man gycklade bland annat tappert med oß stackars Nilfarare och andra främlingar. Vice konungen sades wara i sin loge, men han iakttog länge en så tillbakadragen ställning, att wi omöjligen kunde få syn på honom. Först under baletten blef han så lifwad, att han glömde all försigtighet och lutade sig mycket långt fram. Han tycktes wara en äldre man om 55 till 60 år, bar kortklippt, grått skägg och som wanligt grekisk fetz. Af hans för några år sedan ofantliga korpulens syntes nu ej mycket, twärtom tycktes han snarare ha blifwit klen och mager. Hans höghet täcktes sjelf belöna den förnämsta dansösen med en blombukett, som föll mycket tungt ned på theatern. Med dylika ynnestbewisningar lärer hans höghet wara rätt frikostig, då han är wid godt lynne; enligt hwad jag hörde sägas, plägade hwarje sådan bukett innehålla från 1000 till 10,000 francs i guld, och det war alltså ej underligt, att den tycktes på en gång så tung och så wälkommen. En annan dylik present hade redan förut under aftonens lopp kommit en af skådespelerskorna tillhanda, hwaraf man kan sluta, att hans höghet denna gång fann sig wäl tillfreds med deras prestationer. Midt emot hans höghets loge fanns äfwen gallerförsedda platser för ett antal af hans gemåler. Af det buller, som derifrån då och då förnams, kunde man sluta till, att äfwen de platserna woro besatta, men se någon af damerna kunde man dock icke. Hans höghet hade denna winter låtit uppföra en opera, Aida benämnd, som behandlade endast egyptiska förhållanden. Den gafs fortfarande en gång hwarje wecka, och om den stät, som derwid utwecklades, och om den kostnad, som derpå blifwit nedlagd,

kan man göra sig en föreställning deraf, att hans höghet sjelf tills dato ur egen kassa för densamma, enligt hwad med säkerhet påstods, hade utgifwit icke mindre än 800,000 francs. Författaren sades ensamt hafwa erhållit ett honorarium på 150,000 francs; men sådana utgifter för ett sådant ändamål äro tänkbara endast i ett land som Egypten, der regenten betraktar alla statsinkomsterna som wore de hans egna och der ännu icke någon skilnad finnes emellan regentens egen och statens egendom. Vice konungens inkomster uppgå nu till den höga siffran af 250 millioner francs, detta af ett land, som i närwarande stund ej torde ega mycket öfwer $2^1/_2$ millioner menniskor. Häraf lemnar sockerfabrikerna det jemförelsewis högsta beloppet, dernäst kommer bomullen. I öfrigt är all handel och, så widt jag kunde fatta, äfwen all industri monopoliserad i regentens hand och han är i närwarande stund landets förnämsta handlande och affärsman. Européerna gynnas på allt sätt, men den inhemska befolkningen måste, efter wåra begrepp, under sådana förhållanden hafwa det bedröfligt nog. Och ändå sades den jordbrukande klassen hafwa det bättre nu än på många århundraden förut. Under mamlukernas tid måste Fellahs till dem aflemna all jordens afkastning och de erhöllo sedan nätt och jemnt så mycket, att de kunde lifnära sig. Sedan dessa blifwit tillintetgjorda af Mehemed Ali, blef förhållandet något förändradt, nemligen så, att Fellahs erhöllo en wiß bestämd del, $^1/_5$:del, af den årliga skörden. Genom bemedling af europeiska makter har i stället för detta system ordentliga skatter blifwit införda, hwarigenom befolkningen är i tillfälle att sjelf få försälja sina produkter efter godtfinnande. Det synes eljest som om ett eget oblidt öde skulle hwila öfwer detta land, kanske det fruktbaraste på hela jorden. Huru be-

folkningen i uräldsta tider blifwit plågad med hårdt och onyttigt arbete, derpå hafwa wi ännu i dag, från denna synpunkt sedt, fasansfulla bewis. Cheops-pyramidens uppbyggare blef så hatad af sitt folk, att hans namn aldrig fick eller kunde nämnas, och ända intill sednare århundraden har i folkmedwetandet bibehållit sig en dunkel hågkomst af twenne sorgliga tidsperioder, nemligen tiden för pyramidernas uppbyggande samt den, då de asiatiska herdefolken beherrskade landet. Redan då Josef war Egyptens finansminister, begagnade han sig af den nöd, som uppstått under de hårda mißwextåren, enligt hwad bibeln berättar, för att först komma åt all landets boskap och sedan göra hela folket till lifegne under Farao, dock med undantag af prestkasten. Detta lifegenskapsförhållande måste ej ha blifwit synnerligen förbättradt, sedan landet kom under främmande herrawälde, att döma deraf, att befolkningen så småningom sjunkit tillhopa från 7 millioner, som den en gång utgjorde, till den låga siffra den nu utwisar. Numera förekommer wäl ej pyramid- eller tempelbyggande som fordom, men befolkningen twingas dock mot sin wilja att göra slafarbete, t. ex. i sockerfabrikerna och wid gräfningen af kanaler och dylikt, och ännu kan man på sina ställen få se tillsyningsmännen bewäpnade med slafpiskor, af liknande utseende med dem, som finnas utmålade på wäggarna i de gamla ruinerna. Jag bör dock, sanningen likmätigt, på samma gång nämna, att de arabiska arbetarne nu erhålla en dagspenning, d. w. s. en sorts kontant ersättning för sitt arbete, ehuru denna är så ringa, att den räcker nätt och jemt till att lifnära sig med under arbetet, men hufwudsaken är och förblir dock, att folket *twingas* till arbete: så wid Suetzkanalens gräfning och så fortfarande wid anläggningen af

nya sockerfabriker. Och huru mycket af den bestådda aflöningen, som stannar i tillsyningsmännens och mellanhändernas fickor eller som kommer de egentliga araberne tillgodo, derom will jag ej yttra mig; wißt är, att jag i det afseendet af trowärdigt folk hörde förunderliga saker berättas.

Jag har nu så allwarligt sysselsatt mig med Egyptens nationalekonomiska förhållanden, att föga lämpligt torde wara att ånyo inlåta sig på så obetydliga saker, som de hwilka ytterligare tilldrogo sig omkring min egen ringa person under mitt fortsatta wistande der i landet. Den 1 Mars lemnade jag slutligen Cairo, tillbragte några enformiga dagar i Alexandria och steg den 4 i samma månad ombord på en Loydångare, som redan den 7 förde mig frisk och sund till Corfu. Här fann jag hela ön klädd i en yppig wårskrud, fikon-, pomerans- och mandelträden stodo i full blomning, under det apelsin- och citronträden woro belastade med mogna frukter. Allt andades lif och lust, och här fick jag under wandringar öfwer berg och backar bland myrten och oliver i rikt mått njuta mitt sorgfria wäsende. Tiden har sedan deß gått fort undan, wåren har förbytt sig till full sommar, de träd som blomstrade wid min hitkomst hafwa nu sina frukter nästan mogna — Hwilket wälsignadt land är ej detta! Mogna smultron funnos redan i början af April, potatis, wärta på kall jord, i slutet af samma månad, mogna körsbär hade wi för åtta dagar sedan och efter ännu en eller annan wecka börjar fikonens och drufwornas tid.

Men, "tiderna förändras och wi med dem"; aldrig märker man dock så sanningen af detta ordspråk som på resor — den, som för några månader sedan måste högt uppe i Nubien digna under bördan af att wara «monsieur le baron« och på Corfu

haft äran bekläda åtskilliga wärdigheter, lärer i morgon ega någon utsigt att wakna som "eccellenza" i Italien, allt för den allbekanta "backschisens" skull, som naturligtwis beräknas skola hwad storleken beträffar noga följa titlarna åt. Efter ytterligare 4 eller 5 weckor hoppas jag slutligen blifwa degraderad till något mycket obetydligt i en wiß anspråkslös swensk provinsstad, men efter denna degradation är det, som jag nu mest af allt längtar. Och härmed må nu dessa korta anteckningar från en lång resa hafwa sitt slut, de ha nästan uteslutande måst röra sig omkring den resandes egen person och kunna alltså ej blifwa annat än obetydliga, de ha ock i största hast under inträffande hwilotider blifwit kastade på papperet, innehållet lärer nog, denna upplysning förutan, bära syn för saga.

Corfu den 21 Maj 1872.

